

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НМК ПТО в м. Києві

КИЇВСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ ТРАНСПОРТУ

ЗБІРНИК ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

2016 / 11

ЗМІСТ

№ за/п	Назва роботи	Автор	Сторінки
1	Формування та розвиток природничо-наукової компетентності учнів ПТНЗ засобами інтеграції природничих дисциплін.	Савлук Н.Л.	3 - 7
2	Інтерактивні технології навчання у практиці роботи ПТНЗ.	Янковська О.Й.	8 - 14
3	Застосування похідної для визначення характеристик фізичних процесів. План – конспект інтегрованого заходу з фізики та математики	Нанай Н. М., Ужва А.Г	15 - 18
4	«Travelling to the English-Speaking Countries». Сценарій позакласного заходу з англійської мови.	Суворова Н.В., Іщук Н.С.	19 - 25
5	Брейн - ринг «Хто найрозумніший» Сценарій позакласного заходу з англійської мови	Суворова Н.В., Іщук Н.С.	26 - 28
6	Зародження дисидентського руху в Україні. План-конспект уроку з історії України	Овчарик Л.М	29 – 32
7	“Terra incognita” заповітного роману Михайла Булгакова “ Майстер і Маргарита”	Марченко Ж.О.	33 - 42
8	Мова і мовлення в житті людини План – конспект уроку з предмету «Основи культури і техніки мовлення»	Явтушинська Т.А.	43 - 46
9	Права, свободи та обов’язки людини. План-конспект уроку з правознавства	Явтушинська Т.А.	47 - 51
10	Зображення на веб-сторінках. План-конспект уроку з веб – дизайну.	Янковська О.Й.	52 - 54
11	Поняття охорони праці та її соціально-економічне значення. Основні законодавчі акти з охорони праці.	Хоменко Л.М.	55 - 58
12	Призначення, будова, робота карбюратора К-88А. План – конспект уроку	Зубрицький О.В.	59 - 62
13	Нарізання різьби мітчиком. . План-конспект уроку виробничого навчання	Лашко В.А.	63 - 70
14	Гімнастика. Колове тренування. План-конспект уроку фізичної культури.	Доброштан В.М.	71 –73
15	Попередження зараження хворобами, які передаються статевим шляхом.	Власенко В.В. .	74 – 80
16	“Державний прапор України – святиня нашого народу». Сценарій виховної години.	Бігун К.Г.	81 - 85
17	«Хоробрі серця». Сценарій уроку мужності	Алфьорова Л. В.	86 - 90
18	Перевірки знань і практичних навиків учнів з діагностики роботи двигуна автомобіля, виявлення несправностей та їх усунення. Методична розробка блок - схем	Зубрицький О.В.	91 - 95

Формування та розвиток природничо-наукової компетентності учнів ПТНЗ засобами інтеграції природничих дисциплін

Савлук Наталія Леонідівна

Викладач біології

Спеціаліст вищої категорії

Аналіз різних підходів до проблем компетентності свідчить, що більшість дослідників пов'язує це поняття з готовністю учня використовувати засвоєні знання. Тож важливо глибше усвідомити сутність освітніх результатів, природу й типологію компетентностей, визначити перспективні лінії розвитку життєвої компетентності особистості.

Це зумовлено:

- 1) потребою з'ясування соціальних чинників екзистенційної кризи, кризи життєвих цінностей і смислів, у якій опинилась особистість на етапі переходу до ринкової економіки і демократичної організації суспільства;
- 2) потребою осмислення дійсних в українському суспільстві типів поведінки особистості і відповідних до них життєвих стратегій і компетентностей.;
- 3) браком чітко обґрунтованих підходів до виявлення і побудови життєвих орієнтацій особистості;
- 4) неготовністю педагогів надати практичну допомогу молоді в розробці технологій формування життєвої стратегії, освоєнні життєвої компетентності вихованців.

Входження молодих поколінь у глобалізований динамічний світ актуалізації роль життєвої компетентності вихованців.

Щоб знайти своє місце у житті, ефективно освоїти життєві й соціальні ролі, учень має володіти певними якостями, вміннями:

- бути гнучким, мобільним, конкурентоздатним, уміти інтегруватися у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці;
- критично мислити;
- використовувати знання як інструмент для вирішення життєвих проблем;
- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді;
- уміти запобігати конфліктним ситуаціям і виходити з них;
- цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистому житті, так і в інтересах суспільства, держави;
- уміти знаходити, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;
- відповідально ставитися до свого здоров'я і здоров'я інших як до найвищої цінності;

– робити вибір серед численних альтернатив, що пропонує сучасне життя.

Відповідно до цілей, завдань та змісту освіти виділяють типи компетентності, про які йтиметься далі.

Соціально-особистісна компетентність передбачає спроможність учня володіти такими якостями:

- гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях;
- уміти бачити та формувати проблему (в особистому та професійному житті), знаходити шляхи раціонального її вирішення;
- усвідомлювати, де і як саме набуті знання можуть бути використані в навколишній дійсності;
- бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити й логічно викладати свої думки;
- усвідомлювати значення природничо-наукових знань у житті людини та їхню роль у загальному розвитку.

Комунікативна компетентність передбачає, що учень уміє:

- бути комунікабельним, контактним у різних групах;
- працювати в колективі, незважаючи на ситуацію;
- описувати перебіг природних явищ і процесів;
- розкривати сутність основних природних законів і закономірностей.

Інформаційна компетентність передбачає, що учень уміє:

- грамотно працювати з інформацією (збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити потрібні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання установлювати статистичні закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем);
- використовувати сучасні телекомунікаційні технології (Інтернет, електронна пошта);
- читати карти та використовувати їх як джерело інформації;
- розрізняти основну та додаткову інформації;

Практична компетентність передбачає, що учень уміє:

- описувати природні явища;
- пояснювати причинно-наслідкові зв'язки в природі та господарстві;
- використовувати прийоми аналізу статистичних даних;
- володіти картографічним матеріалом;
- читати й будувати різноманітні графіки та картосхеми;
- чітко описувати природні об'єкти;
- розв'язувати експериментальні задачі;
- користуватися науковими приладами;
- проводити прості досліди з вивчення процесів життєдіяльності організмів тощо.

Загальнокультурна компетентність передбачає, що учень:

- має навички екологічної культури;
- гармонійно взаємодіє з природою;
- уміє визначати своє місце й роль у навколишньому світі, родині, колективі, державі;
- має національні та загальнолюдські прагнення: патріотичні якості, почуття толерантності тощо.

Під час навчання в учнів формується різний рівень продуктивності праці, тож слід передбачити і врахувати **рівні компетентності**:

- високий;

- достатній;
- середній;
- початковий;

Вивчення рівня та якості **природничо-наукових компетенцій** учнів дало змогу виявити недоліки, найпоширенішими з яких є невміння використовувати вивчене у нестандартних ситуаціях, відсутність вміння аналізувати й узагальнювати. Це зумовлено тим, що під час вивчення будь-якого предмету набуті знання так і залишаються сумою понять, малопов'язаних між собою та з матеріалом інших природничо-наукових предметів. Але завдання сучасної освіти – здійснити переорієнтацію цілей на формування таких життєво важливих компетенцій учнів, які сприяли б адаптації й активної участі в житті суспільства. У досягненні цієї мети може допомогти реалізація інтегрованого підходу в навчанні учнів ПТНЗ. За допомогою багатьох предметів учні пізнають навколишній світ зусібіч. Під час проведення інтегрованих уроків у дітей формуються цілісні знання про об'єкти, явища і процеси природи.

Інтегрований підхід до навчання надає чималі можливості, що передбачають розкриття творчого потенціалу особистості як викладача, так і учня. Британський психолог Джон Рамен описує роботу учнів, організовану у формі міждисциплінарних проєктів. З погляду формування в майбутніх кваліфікованих робітників компетентності, потрібної для майбутньої успішної професійної діяльності, така робота – дуже ефективна. При формуванні цих компетентностей, за Джоном Раменом, викладачу потрібно:

- а) бачити унікальні риси кожної дитини, важливі для успіху;
- б) уміти переформулювати мету освіти;
- в) змінювати методи навчання;

Експериментально доведено, що якість навчання і рівень компетентності учнів залежить від форм і методів роботи викладача.

Використання інтерактивних методів дає змогу підвищити рівень компетентності учнів шляхом постійної активної взаємодії всіх учнів, коли учень, і викладач виступають у ролі організатора процесу навчання.

Формування основних компетенцій на уроках біології

Сучасне життя потребує формування цілісної особистості, яку характеризують основні компетенції:

- соціальні;
- полікультурні;
- інформаційні;
- саморозвитку та самоосвіти;
- загальнокультурні.

Набуття життєво важливих компетенцій може допомогти людині орієнтуватися у сучасному суспільстві, в інформаційному просторі.

Соціальна та загальнокультурна компетентність (Біологія I курс)

Тема. Історія біології, розвитку біології в Україні. Біологічні науки

Мета: дати загальне уявлення про історія розвитку біології. Ознайомитись з ученими-біологами України, що зробили значний внесок у розвиток науки.

Концепція уроку: пояснити, що кожна наука володіє своїм предметом і методами, що і відрізняє її від інших наук. Використовуючи матеріал з історії біології, показати, що

будь-яке наукове відкриття – це не тільки історія науки, а й частина життя та особистої долі певної людини.

Учитель розвиває в учнів національні та загальнолюдські прагнення, патріотичні якості, уміння визначити своє місце й роль у навколишньому світі, державі.

Історія біології – це цікавий і благодатний матеріал, за допомогою якого розвивають **загальнокультурну компетентність**; ознайомлюють із появою нових наук (наприклад, біотехнологія, генна інженерія); подають науковий внесок українських учених у розвиток біології: В.І. Вернадського, І.І. Мечнікова, С.Г. Навашина, І.М. Бупанкіна, О.В. Нагірного, О.О. Ковалевського, М.І. Пирогова, М.Ф. Гамалії, О.О. Богомольця, Д.К. Заболотнього, В.І. Палладіна, М.Ф. Іванова, М.М. Амосова.

Комунікативна компетентність (Екологія II курс)

Тема. Предмет і завдання екології

Мета: пояснити предмет, завдання, методи екології й місце науки в системі природничих і наукових дисциплін; сприяти становленню екологічного мислення в учнів на матеріальні краєзнавчих екологічних проблем, Проблем України та Землі.

У цій темі подається великий обсяг навчального матеріалу, велика кількість екологічних термінів, тож слід виділити в темі інформаційні блоки, модулі.

Комунікативна компетентність на уроці дає змогу бути комунікабельним, контактним у різних групах, працювати в колективі, у різних галузях; дає можливість оволодіти понятійно-термінологічним апаратом природничих наук, написати реферати.

Інформаційна компетентність (Біологія II курс)

Тема. Вивчення мінливості в рослин. Побудова варіаційного ряду та варіаційної кривої

Мета: спостерігати прояви мінливості в рослин, навчитися визначати її характер, будувати варіаційний ряд і варіаційну криву (графік мінливості)

Інформаційна компетентність передбачає, що учень уміє грамотно працювати з інформацією (порівнює 2-3 культурні рослини одного сорту, звертає увагу на форми, розміри їхніх вегетативних органів) Аналізує факти, тобто знаходить спільні ознаки в їхній будові, пояснює причини подібності. Робить потрібні узагальнення. Знаходить відмінні ознаки досліджуваних рослин, називає їх. Установлює статистичні закономірності, якщо рослини мають різне за розміром листя, довжину стебла, кореня. Робить аргументовані висновки, складає і записує варіаційний ряд, пояснює, що ця форма мінливості має значення для існування виду.

Інформаційна компетентність дає можливість використовувати сучасні телекомунікаційні технології (Інтернет, електронну пошту), читати карти та використовувати їх як джерело інформації; розрізняти основну та додаткову інформацію.

Практична компетентність (Екологія II курс)

Тема. основні середовища існування організмів

Мета: залучити учнів до дослідницької роботи задля їхнього самостійного опанування основним поняттям (наприклад, середовище існування організмів, їхні адаптації під впливом абіотичних та біотичних чинників); розвивати уміння розподіляти матеріал; виховувати особисту відповідальність за результати самостійної роботи групи.

Форма проведення уроку: урок-дослідження.

Обладнання: гербарій водоростей та вищих рослин, таблиці із зображенням тварин.

Хід уроку

Тема дослідження. Основні середовища існування організмів. (Учні згадують, що таке об'єкти та предмет.)

Предмет дослідження: дослідження середовища та його впливів на існування організмів із виникненням певних адаптацій.

Об'єкт дослідження: визначити вплив чинників певного середовища на організми.

Гіпотеза: середовище – це комплекс екологічних факторів, які певним чином впливають на організми.

Методи дослідження:

1. Самостійна робота з підручником.
2. Пошук потрібної інформації в посібниках.
3. Визначення адаптацій на натуральних об'єктах та ілюстраціях.

Інструктаж: як оформити результати роботи у вигляді малюнків-схем, таблиць.

Розподіл функцій: дослідники і доповідачі, викладач консультує учнів.

(Підготовка учнів до дослідження, створення проблемної ситуації за допомогою запитань.)

- Що являється собою середовище існування організмів?
- Як впливає середовище на організми?
- Як ми визначаємо тему дослідження?

Обговорення результатів дослідження групами. Від кожної групи один учень звітує про результати дослідження, інші учні можуть доповнювати промову схемами на дошці, демонстрацією наочних посібників. Під час звіту кожної групи всі учні записують результати дослідження груп у свої зошити. Опоненти ставлять запитання до учнів, які представили реферати, і оцінюють звіти.

Викладач підбиває підсумки уроку-дослідження.

Отже, **практична компетентність передбачає**, що учні вміють:

- описувати природні явища;
- пояснювати причинно-наслідкові зв'язки в середовищі існування;
- володіти картографічним матеріалом;
- чітко зображати природні об'єкти;
- спостерігати за середовищем існування організмів;
- критично мислити, оцінюючи роботу товаришів по групах;
- дотримуватися комунікативної культури.

Таким чином, статус людини в суспільстві залежить від неї самої. Швидкоплинність соціального прогресу, динамічні зміни стимулюють потребу розвитку життєвої компетентності, посилення відповідальності молодій людині за своє майбутнє.

Інтерактивні технології навчання у практиці роботи ПТНЗ.

Янковська Ольга Йосипівна

Методист ліцею

Спеціаліст I категорії

Ми живемо в період радикальних змін в суспільстві, культурі, системі цінностей. І щоб бути сьогодні успішною, процвітаючою людиною, необхідно володіти гнучким мисленням, упевненістю в собі, активністю в самореалізації. У зв'язку з цим потрібні нові стратегії навчання і виховання, орієнтовані на людину як вищу цінність і які передбачають перехід від авторитарного впливу на учня до ефективної взаємодії з ним.

Одним із значних результатів ефективної педагогічної взаємодії є поліпшення самооцінки учнів, розвиток комунікативних умінь, подолання невпевненості в собі, що стимулює навчальну діяльність і особистісний розвиток. І щоб досягти цього результату нинішньому педагогу потрібно зробити процес навчання цікавим для учнів, динамічним і сучасним. І в цьому педагогам прийшли на допомогу інтерактивні технології.

Запропоновані викладки не претендують на вичерпність аналізу і систематизації. Викладена інформація може бути корисна вчителям, майстрам виробничого навчання для підвищення власної компетенції і в якості допомоги для впровадження активних методів в традиційну систему навчання.

Сутність інтерактивного навчання

Останнім часом набув поширення термін «інтерактивне навчання». Він означає навчання, засноване на активній взаємодії вчителя і учня, така організація процесу навчання, в якому неможлива неучасть учня в колективному, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесі навчального пізнання.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії усіх учнів з широким залученням як традиційних методів навчання, так і нових, створених на базі інформаційних комп'ютерних технологій.

Інтерактивне навчання – це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання співпраці), де учень і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером учнівського колективу.

В інтерактивному навчанні педагог виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Для інтерактивного навчання характерне досягнення навчальних цілей шляхом упровадження інноваційних технологій, пошуку відповіді на питання “Як навчати?”, “Як створити умови?”, а не традиційне “Що вивчати?”.

Такий підхід формує активний тип навчання, що передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. Учень виступає “суб’єктом” навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з педагогом.

Основними методами цього навчання є: самостійна робота, проблемні й творчі завдання, що розвивають творче мислення, питання учня до педагога і навпаки.

Все це зовсім не означає, що потрібно використовувати лише інтерактивне навчання. Для навчання як цілеспрямованого процесу передачі учням і засвоєння ними конкретної системи знань, навичок та умінь важливі всі рівні пізнання й усі види методик. Тому неодмінною складовою інтерактивних технологій навчання є так звані пасивні методи, тобто традиційні методи.

Сильні й слабкі аспекти пасивного та інтерактивного навчання можна подати у вигляді таблиці, що наводиться нижче.

Проаналізувавши цю таблицю, педагог може обрати тип навчання залежно від завдань і умов роботи. Як правило, сучасна система навчання вимагає від учителя охоплення великого обсягу інформації і зорієнтована на рівні “знання” й “розуміння”. Це змушує педагога до використання переважно пасивного навчання. Були часи, коли педагог мав можливість передати своєму учню весь обсяг відомої на той час інформації з будь-якого предмета. Тоді використання пасивних методик було виправдане.

У сучасному світі неможливо одній людині знати все навіть в окремій галузі знання. Учням потрібні інші навички: думати, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї й концепції і вміти шукати потрібну інформацію, тлумачити її і застосовувати за конкретних умов. Саме цьому сприяють інтерактивні технології навчання, такі як: *спілкування, кооперативне навчання, технології навчання у грі, дискусія як засіб пізнавальної діяльності учнів, метод проектів, тренінгові методи навчання, критичне мислення як багатовимірне бачення світу* тощо.

Критерій порівняння	Пасивне навчання	Інтерактивне навчання
Обсяг інформації	За короткий проміжок часу можна пройти великий обсяг інформації	Невеликий обсяг інформації потребує значного часу
Глибина вивчення змісту	Як правило, досягається тільки на рівні знання й розуміння	Учні застосовують усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку)
Ефективність застосування ІКТ	Невисока: на рівні демонстрацій	Висока: на рівні творчого застосування
Відсоток засвоєння	Як правило, невисокий	Як правило, високий
Контроль процесу навчання	Викладач добре контролює обсяг і глибину вивчення, час і хід навчання. Результати роботи учнів передбачувані	Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і перебігом навчання. Результати роботи тих, хто навчається, менш передбачувані
Роль особистості	Особистісні якості педагога за-	Педагог сильніше розкривається

педагога	лишаються в тіні, він виступає як джерело знань	перед учнями, виступає як лідер, організатор навчання
Роль учнів	Пасивна: учні не приймають важливих рішень щодо процесу навчання	Активна: учні приймають важливі рішення стосовно процесу навчання
Джерело мотивації навчання	Зовнішнє (оцінки, педагог, батьки, суспільство)	Внутрішнє (мотиви самого учня)

При застосуванні інтерактивного навчання педагог зустрічається з певними труднощами. Щоб подолати труднощі і перетворити слабкі боки інтерактивного навчання на сильні, педагогу належить пам'ятати:

1) Інтерактивні технології потребують певної зміни всієї структури уроку, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога. Починати потрібно з поступового використання цих технологій, якщо педагог або учні недостатньо знайомі з ними.

2) Можна провести з учнями організаційне заняття й розробити разом з ними “правила роботи на уроках”. При цьому необхідно налаштувати учнів на сумлінну підготовку до інтерактивних занять. Використовувати спочатку прості інтерактивні технології: роботу в парах, у малих групах, мозковий штурм тощо.

3) Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише спосіб створення атмосфери на уроці, котра найліпшим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості, дає змогу по-справжньому реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

4) Якщо застосування інтерактивних технологій у конкретній групі веде до протилежних результатів, слід переглянути стратегію й обережно ставитися до використання таких методів. Можливо, варто обговорити цю ситуацію з учнями: чи правильно ви розумієте вимоги, чи готові ви та учні до використання інтерактивної технології.

Таким чином, застосування інтерактивних технологій вимагає старанної підготовки педагога та учнів. Вони повинні навчитися успішно спілкуватися, використовувати навички активного слухання, висловлювати власні думки, переконувати й бути переконливими й толерантними, розуміти інших, ставити запитання і відповідати на них, мати навички роботи з комп'ютером.

Спілкування

Спілкування – це процес взаємодії між людьми, в якому відбувається обмін думками, інформацією, досвідом, уміннями, а також результатами діяльності.

Спілкування є природним для людини, бо вона здатна нормально розвиватися в суспільстві тільки в процесі спілкування з іншими людьми. Успішним вважається таке спілкування, коли вдається досягти очікуваного результату: отримати потрібну інформацію, допомогу, пораду, підтримку або задоволення від проведеного разом часу. Досягти своєї мети в спілкуванні можна лише тоді, коли є взаємне порозуміння.

Основою різних форм спілкування є *бесіда* або *діалог*, тобто “взаємна розмова”. У цих формах спілкування співрозмовники обмінюються інформацією, знайомляться з новими ідеями, висловлюють наболіле, дістають розумну пораду, відчувають емоційне задоволення, естетичну насолоду тощо.

Кооперативне навчання

Кооперативна або групова навчальна діяльність – це форма (модель) організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою. Учні

працюють у невеликих групах, одержавши інструкції від вчителя; вони виконують отримане завдання до того часу, поки всі члени групи не виконають його успішно.

Співпраця (кооперація) – це спільна діяльність з метою досягнення загальних цілей. У межах спільної діяльності люди намагаються досягти результатів, вигідних для них самих і для решти членів групи.

За такої організації навчання педагог керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для учнів можливість співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування умінь.

Така модель легко й ефективно поєднується з традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання.

Ігрова технологія навчання

Модель навчання у грі – це побудова навчального процесу шляхом включення учня до ігрового моделювання явищ, що вивчаються. Завдання педагога при застосуванні ігрового моделювання у навчанні полягає в підпорядкуванні гри конкретній дидактичній меті.

Ігрова модель навчання покликана реалізувати крім основної дидактичної мети ще й комплекс таких цілей: забезпечення контролю емоцій, надання учню можливості самовизначення, сприяння й допомога розвитку творчої уяви, надання можливості вдосконалення навичок співпраці в соціальному аспекті, надання можливості висловлювати свої думки тощо.

Учасники навчального процесу за ігровою моделлю перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні.

Учням надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Вони самі обирають свою роль у грі: висловлюють припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхів її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення і т.ін.

Педагог в ігровій моделі виступає як інструктор (ознайомлює з правилами гри, консультує), як суддя (коригує хід гри, надає поради стосовно розподілу ролей), як тренер (підказує з метою прискорення гри), як головуєчий, ведучий (організує обговорення, підводить підсумки тощо).

Особливо ефективним видом сучасних ігрових інтерактивних технологій для старшої школи стає інтерактивна гра «*освітній квест*», що створює найкращі умови розвитку, самореалізації членів навчально-виховного процесу.

Освітній квест дозволяє вирішити такі завдання:

- освітню - залучення кожного учня в активний пізнавальний процес: організація індивідуальної та групової діяльності учнів, виявлення умінь і здібностей працювати самостійно з обраної теми;

- розвиваючу - розвиток інтересу до предмета, творчих здібностей, уяви учнів;

- формування навичок дослідницької діяльності, умінь самостійної роботи з інформацією, розширення кругозору, ерудиції, мотивації;

- виховну - виховання особистої відповідальності за виконання завдання, виховання поваги до культурних традицій, історії, здоров'язбереження, тощо.

Дискусія

Дискусія – це широке публічне обговорення спірної проблеми. Вона сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, формує навички визначення власної позиції, поглиблює знання з обговорюваної теми.

Необхідним елементом дискусії є *план*. Його можна запропонувати учасникам заздалегідь, щоб учні могли попрацювати з літературою, довідниками тощо. При плануванні дискусії необхідно:

- визначити мету;
- розрахувати час, необхідний для проведення дискусії;
- узгодити проведення дискусії з іншими видами роботи;
- створити оптимальні умови для роботи учнів під час дискусії;
- підготувати матеріали і технічні засоби для проведення дискусії;
- роздати письмові інструкції щодо способу виконання завдання;
- врахувати вміння учнів працювати в групі.

Дискусія *організовується*, як правило, таким чином:

- дискусія повинна розпочинатися з висування конкретного дискусійного питання;
- усі вислови учнів мають стосуватися теми, що обговорюється;
- педагог має виправляти помилки та неточності, яких припускаються учні;
- усі твердження учнів мають бути аргументовані;
- дискусія може закінчуватися як консенсусом, так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками.

Педагогу важливо пам'ятати упродовж усієї роботи груп під час дискусії про:

- мету, від якої не слід відхилитися;
- час, якого потрібно дотримуватися;
- підсумки, які треба підвести, аби сама дискусія не втратила сенсу.

Метод проектів

Метод проектів – це побудова навчання на активній основі, через самостійну і практичну діяльність учнів, з урахуванням їхніх особистих інтересів. Цей метод передбачає широке застосування інформаційних комп'ютерних технологій.

Метод проектування сприяє формуванню самостійної, творчої особистості і є одним з інноваційних методів навчання. В ПТНЗ проекти можуть носити професійний характер.

Характерною ознакою методу проектів є органічна і повна узгодженість навчання з навколишнім життям, різноманітними інтересами учня. Метод проектів є методом пошуку. Він спрямований на розвиток наукового мислення.

Сучасна педагогіка розрізняє такі *типи* навчальних проектів:

- *дослідницькі*, в основу яких покладені дослідження певних соціально-економічних явищ та процесів;
- *творчі*, що передбачають створення видовищних заходів тощо;
- *ігрові або імітаційні*, в яких учасники проекту виконують визначені ролі;
- *інформаційні*, що передбачають збір та аналіз інформації про певний об'єкт;
- *практичні*, які можуть бути безпосередньо впроваджені в практику.

Робота над проектом включає:

- аналіз проблеми;
- усвідомлення та визначення мети проекту;

- розробку концепції проекту, організаційного плану здійснення проекту;
- конкретну практичну діяльність щодо його реалізації;
- підсумки у вигляді презентації;
- зовнішню оцінку проекту, що дозволяє підвищити ефективність його виконання.

Тренінгові методи навчання

Тренінговий метод навчання – це форма *проблемного* навчання, що орієнтована на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь учнів у навчальному процесі, взаємообмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії.

Тренінг – це заплановані та систематичні зусилля з розвитку та вдосконалення знань, навичок, умінь та установок людини за допомогою різних видів і засобів. У ході тренінгу набуваються знання та навички для ефективного вирішення певного завдання.

Мета тренінгу – забезпечити учасника знаннями та вміннями, що необхідні для виконання конкретних задач.

Тренінг базується на принципах, що кардинально відрізняють його від традиційного навчання. Це такі принципи:

- принцип активності;
- принцип дослідницької (творчої) позиції;
- принцип усвідомлення поведінки;
- принцип партнерського (суб'єкт-суб'єктного) спілкування.

Послідовна реалізація названих принципів – одна з умов ефективної роботи групи тренінгу. Ефективність тренінгу багато в чому залежить від того, наскільки великим арсеналом методів та засобів володіє педагог для досягнення його мети.

Найбільш застосовуваними методами тренінгового навчання є: групові дискусії, рольові ігри, психогімнастика, моделювання конкретних ситуацій, мозкова атака, ситуаційно-рольові ігри та ін. Вибір того чи іншого методичного прийому, а також конкретного засобу в рамках цього прийому визначається наступними факторами:

- змістом тренінгу;
- особливостями групи;
- особливостями ситуації;
- можливостями педагога.

Критичне мислення як багатовимірне бачення світу

Критичне мислення – це складний процес, що складається із залучення інформації, її критичного осмислення та закінчується прийняттям рішення.

Орієнтування учнів на критичне осмислення себе, свого образу, своїх вчинків залежить від уміння педагогів пов'язувати навчальний матеріал з проблемами, які хвилюють учнів даного віку, групи, навчального закладу.

Характерними рисами критичного мислення є:

- здатність самостійно аналізувати інформацію;
- вміння бачити помилки або логічні порушення у твердженнях партнерів;
- аргументувати свої думки, змінювати їх, якщо вони неправильні;
- розпізнавати пропаганду;
- наявність розумної долі скепсису, сумнівів;
- прагнення до пошуку оптимальних рішень;

- мужність, принциповість, сміливість у відстоюванні своїх позицій;
- відкритість до сприйняття інших поглядів тощо.

Цілком природно, що відповідно до вікових особливостей учнів ці риси критичного мислення спрощуються або ускладнюються.

Формуючи основи критичного мислення в учнів, важливо залучати їх до висловлення різних думок, поглядів щодо будь-якої навчальної проблеми. І разом з тим привчати робити власний вибір.

Висновки:

В цілому, використання в професійній підготовці і організації життєдіяльності учнів ПТНЗ активних форм опанування професії в руслі інтерактивних технологій дозволяє максимально наблизити освітній процес до майбутньої діяльності і взаємодії її учасників, цілеспрямовано впливати на розвиток особистості учнів, озброювати їх доступними способами і технологіями впливу на формування власного соціального досвіду.

Застосування похідної для визначення характеристик фізичних процесів

План – конспект інтегрованого заходу з фізики та математики

Нанай Наталія Миколаївна,
*Викладач математики,
Спеціаліст вищої категорії*

Ужва Антоніна Георгіївна
*Викладач фізики
Спеціаліст II категорії*

Сучасне суспільство переживає значні зміни пов'язані з переосмисленням ряду наукових, політичних і соціальних положень. В умовах реформування шкільної освіти досить актуальним є комплексний підхід до розв'язування задач навчання. Міжпредметні зв'язки відіграють суттєву роль у забезпеченні їх єдності, особливо у ПТНЗ. Проблема міжпредметних зв'язків на сучасному етапі полягає не лише у визначенні особливостей співіснування навчальних предметів у рамках програм, а в забезпеченні їх активної співпраці. Що стосується фізики, то розкриття суті її законів неможливе без математичного апарату. Таким чином шкільний курс математики повинен бути максимально адаптованим до потреб фізичної освіти.

Однак, вчителям математики часто доводиться чути критичне зауваження своїх колег щодо недостатнього володіння учнями потрібними на даний час математичними знаннями. Одна з причин такого стану справ полягає в неузгодженості програм предметів. Зокрема курс математики часто відстає від потреб курсу фізики. Зупинимось на одному з ключових моментів хронологічної невідповідності.

Поняття похідної згідно програми з математики починають розглядати пізніше ніж періодичні процеси на уроках фізики. При таких умовах учитель фізики не може показати, що коливання тіла на пружині, коливання математичного маятника та періодичні процеси в коливальному контурі описуються гармонічними функціями, які є розв'язками диференціального рівняння другого порядку. Суть окремих понять у фізиці (миттєва швидкість, сила струму та ін.) більш глибоко може бути розкрита в одинадцятому класі після введення похідної.

Одним із способів розв'язання виділених проблем можуть бути інтегровані уроки математики – фізики, на яких викладається одна і та ж тема вчителем математики – на рі-

вні узагальнення, а вчителем фізики – на рівні застосування. Як приклад нижче наводиться план – конспект такого інтегрованого уроку.

Тема: Застосування похідної для визначення характеристик фізичних процесів.

Мета:

- **навчальна:** поглиблення, систематизація та узагальнення знань з теми, знаходження похідної, закріплення пройденого матеріалу з математики і фізики (похідна і її застосування у фізичних процесах); розкрити учням практичне застосування похідної в прикладних задачах;

- **розвиваюча:** розвивати інтерес до предметів(математики, фізики); удосконалювати уміння учнів застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення;

- **виховна:** виховувати потребу до самоосвіти, самостійність у висловлюванні власних думок, інтерес до математики і фізики, формувати цілісну наукову картину світу.

Основні поняття: похідна, таблиця похідних, геометричний, механічний та фізичний зміст похідної, рух, миттєва швидкість, миттєве прискорення, гармонічні коливання, зміщення, заряд, сила струму, миттєве значення ЕРС індукції.

Позаурочна форма навчального процесу: факультатив, за освітнім завданням – міжпредметний; залежно від дидактичної мети – комбінований.

Спосіб структурування навчальної інформації: фрейм.

Матеріально – технічне забезпечення: ноутбук, проектор, екран.

Міжпредметні зв'язки: математика, фізика, електротехніка, спецтехнологія.

Програма інтегрованого заходу:

I. Мозковий штурм.

II. Вступне слово вчителя.

III. Історична довідка.

IV. Означення похідної:

1. Геометричний зміст похідної;

2. Таблиця похідних;

3. Усний рахунок.

V. Фізичний і механічний зміст похідної:

1. Відеофрагмент швидкісного руху автомобіля. Відповіді на запитання.

2. Таблиця застосування похідної для розв'язування фізичних задач.

3. Обчислення миттєвої швидкості і миттєвого прискорення в прикладах задач.

4. Коментар до відеофрагменту механічних гармонічних коливань.

5. Обчислення швидкості і прискорення тіла, що здійснює гармонічні коливання (задачі).

6. Відеофрагмент: «Електромагнітні коливання в коливальному контурі змінного струму» з коментарем учня.

7. Гармонічні коливання заряду і сили струму в контурі постійного струму, визначення вказаних величин (задачі).

VI. Підсумки заходу:

Фізико – математична вікторина. Учні під час уроку отримують бонуси (зелені кружки), за якими вчитель буде їх оцінювати.

VII. Домашнє завдання:

Надруковане для кожного учня в опорному конспекті (завдання з ДПА і ЗНО з математики).

Хід заходу

I. Мозковий штурм.

Відеофрагмент 1.

Запитання до учнів:

1. Чим визначається стрімка зміна природних явищ?
2. Яка фізична величина характеризує зміну фізичних процесів за часом?
3. А що є швидкість з точки зору фізики?
4. Чи можна впливати на швидкість процесів в природі, на швидкість руху автомобіля?
5. Чи є майбутнє у похідної?

II. Вступне слово вчителя.

Вчитель математики

Похідна - фундаментальне поняття математики. Означення похідної. Практичне використання диференціального числення. (слайди 2, 3).

Вчитель фізики

Сучасна людина змушена жити і навчатися в динамічному інформаційному просторі. Для адаптації учня в новому навчальному середовищі впроваджуються нові інтенсивні технології і способи навчання. Дієвим є фреймовий спосіб репрезентації навчального матеріалу.

Фрейм (*англ.* рамка, основа, конструкція) – в заході «Застосування похідної...» означає, що є рамочна структура (модель) ключової ідеї навчального матеріалу, центром якої є поняття похідної, яке сприймається психікою людини в обмежених рамках часу і простору.

Фрейм охоплює різномірну інформацію даного поняття, означення, правила, формули, таблиці, процеси, закони...

Вчитель математики

III. Історична довідка (слайди 4, 5, 6, 7)

Історія виникнення диференціального числення і появи терміну «похідна» в результаті нових досліджень в математиці в XVII столітті.

Повідомлення учнів про учених Лагранжа, Ньютона, Ферма, Лейбніца .

VI. Означення похідної

Геометричний зміст похідної (слайд 8).

1. Таблиця похідних елементарних функцій, усний рахунок (учні, слайд 9).

Вчитель фізики

Фізичний і механічний зміст похідної:

1. Відеофрагмент 2 швидкісного руху автомобіля.

Запитання до учнів:

- 1) Що таке довжина траєкторії за певний проміжок часу? (шлях).
- 2) Яка фізична величина характеризує рівнозмінний рух автомобіля? (швидкість).

3) Яка фізична величина визначає швидкість зміни швидкості? (прискорення).

4) Яку швидкість показує спідометр в салоні автомобіля ? (миттєву).

2. Таблиця застосування похідної у фізичних задачах (слайд 10).

3. Фізичний і механічний зміст похідної (слайд 11).

4. Обчислення миттєвих значень швидкості і прискорення, якщо тіло рухається прямолінійно за законом $S(t)$ (слайд 12).

5. Повідомлення учнів про застосування законів механічних коливань в техніці.

6. Відеофрагмент 3 механічних гармонічних коливань пружинного маятника (поршні у двигунах внутрішнього згорання рухаються за законами гармонічних коливань).

Учень коментує фізичні процеси, які відбуваються при перегляді відеосюжету . В результаті гармонічних коливань відбуваються зміщення тіла від положення рівноваги з часом (перша похідна, яка визначає швидкість руху тіла), зміна швидкості коливного тіла за дуже малий проміжок часу (друга похідна від зміщення тіла або перша від швидкості, яка визначає прискорення тіла).

7. Гармонічні коливання: визначення, закони руху коливного тіла, обчислення швидкості і прискорення тіла, яке здійснює рух за законами гармонічних коливань (слайди 13,14,).

8. Повідомлення учнів про застосування електромагнітних коливань в техніці.

9. Відеофрагмент 4. Електромагнітні коливання в коливному контурі змінного струму.

Коментує учень. Розглянемо коливний контур змінного струму, який з'єднаний із джерелом змінного струму. Згідно математичних правил Густава і Кірхгофа зміна напруги джерела струму в такому електричному колі не більша суми спаду напруги навколо котушки. Рівняння для визначення ЕРС індукції можна записати через миттєву швидкість зміни сили струму в контурі (перша похідна):

$$E_{i=} L di/dt + q/C$$

10. Гармонічні коливання сили струму і заряду в ідеальному коливному контурі: визначення, закони коливань, приклади знаходження значення сили струму в контурі, якщо відомий закон гармонічних коливань заряду з часом на конденсаторі в коливному контурі (слайди 13, 14, 15).

VI. Підсумки заходу

Фізико – математична вікторина (слайди). Відеосюжет 5.

VII. Домашнє завдання: надруковане в опорному конспекті.

Прес - конференція «Travelling to the English-Speaking Countries»

План – конспект позакласного заходу з англійської мови

Суворова Наталія Володимирівна,

викладач іноземної мови,

спеціаліст другої категорії

Іщук Наталія Степанівна

викладач іноземної мови,

спеціаліст другої категорії

Мета:

- створити умови для практичного застосування англійської мови в різних видах мовленнєвої діяльності.
- сприяти вихованню культури спілкування і формування потреби в практичному використанні англійської мови

Завдання: розвиток предметних компетенцій: навчально-пізнавальної, комунікативної, загальнопредметних.

Хід позакласного заходу:

Teacher: Dear children! Today we have a press-conference «Travelling to the English-Speaking Countries».

Our main aim is to improve our knowledge, to learn new words and expressions, to listen to some new and interesting information about English-Speaking countries and to do some tests.

Imagine that the delegations from the UK, the USA, Canada, Australia and New Zealand came to us.

Will you present us your country.

Pupil 1: The United Kingdom is situated off the northwest coast of Europe between the Atlantic Ocean on the north and northwest and the North Sea on the east. It is separated from the Continent by the English Channel. The United Kingdom includes Great Britain and Northern Ireland, the Isles of Man and Channel Islands. Great Britain, the largest island in Europe, contains England, Scotland and Wales.

The United Kingdom has an area of 94,249 square miles. The population of the United Kingdom is 56,6 million people. The capital of the country is London. English is the official language. The climate of Great Britain is temperate and mild. It is never hot in summer or too cold in winter. It often rains in England. The surface of England and Ireland is flat, but Scotland and Wales are mountainous.

The main rivers are the Thames, the Severn, the Clyde, the Trent and the Mersey. The longest river is the Severn. The largest cities of the country are London, Birmingham, Manchester, Cardiff, Glasgow. The important ports are London, Cardiff, Glasgow. There are many universities, colleges, libraries, museums and theatres in the country. The most famous universities are Cambridge University, Oxford University, Glasgow University.

Teacher: You have listened to the delegation of the UK. Now let's do a test. This test will show how you understood the information.

The UK

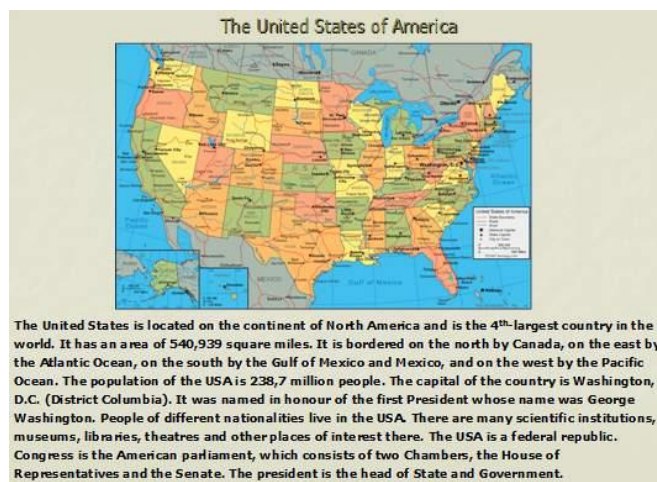
Choose the right item:

1. The United Kingdom is situated off ...
  - a. the southeast coast
  - b. northwest coast
  - c. southwest coast
2. It is washed by ...
  - a. the Atlantic ocean and the Pacific Ocean
  - b. the North Sea and the Atlantic Ocean
  - c. the Arctic Ocean and the North Sea.
3. The UK is separated from the Continent by ...
  - a. English Channel
  - b. the North Sea
  - c. the Black Sea
4. The largest island of the UK contains ...
  - a. England and Scotland
  - b. Ireland, England and Scotland
  - c. Scotland, England and Wales
5. The climate of Great Britain is ...
  - a. very cold
  - b. warm and temperate
  - c. mild and temperate
6. The surface of England and Ireland is ...
  - a. flat
  - b. mountainous
  - c. a vast plain
7. The longest river in Great Britain is ...
  - a. the Thames
  - b. the Severn
  - c. the Trent
8. The United Kingdom includes ...
  - a. Northern Ireland and the Isles of Man
  - b. England and Scotland
  - c. Great Britain and Northern Ireland
9. It is never too ... in summer or too ... in winter
  - a. warm ... cool
  - b. hot ... cold
  - c. rainy ... windy
10. The important ... are London, Cardiff, Glasgow.
  - a. ports
  - b. cities
  - c. districts
11. The full name of the country is ...
  - a. Great Britain
  - b. England
  - c. the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
12. It often ... in England

- a. snows   b. rains   c. cool

Teacher: Now the delegation from the USA will tell about its country.

Pupil 2: The United States is located on the continent of North America and is the 4th-largest country in the world. It has an area of 540,939 square miles. It is bordered on the north by Canada, on the east by the Atlantic Ocean, on the south by the Gulf of Mexico and Mexico, and on the west by the Pacific Ocean. The population of the USA is 238,7 million people.

The capital of the country is Washington, D.C. (District Columbia). It was named in honour of the first President whose name was George Washington. People of different nationalities live in the USA. There are many scientific institutions, museums, libraries, theatres and other places of interest there. The USA is a federal republic.

Congress is the American parliament, which consists of two Chambers, the House of Representatives and the Senate. The President is the head of State and Government.

Test

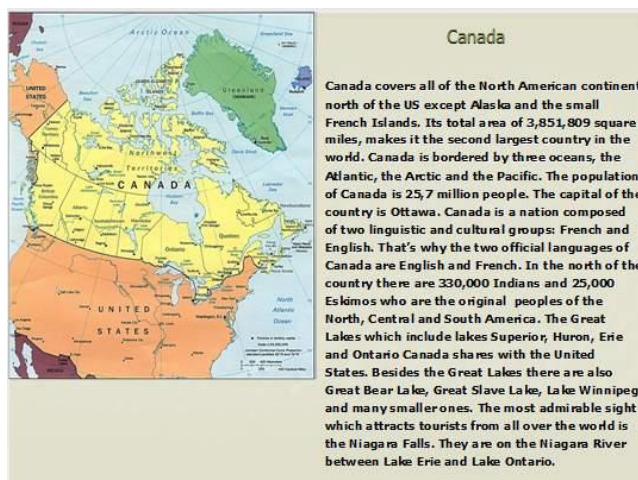
The USA

- The USA is located on the continent of ...
  - South America
  - Central America
  - North America
- The USA is the ... country in the world.
  - fourth-largest
  - fifth-largest
  - third-largest
- The USA is bordered on the north by ...
  - the Atlantic Ocean
  - the Gulf of Mexico
  - Canada
- It is washed by ...
  - the Atlantic Ocean, the Pacific Ocean and the Gulf of Mexico
  - the Pacific Ocean and the Gulf of Mexico
  - the Atlantic Ocean and the Pacific Ocean
- Washington was named in honour of the ... whose name was George Washington
  - fifth President
  - first President
  - last President
- The official language of the United States is ...
  - American
  - English
  - German
- Congress consists of two Chambers ...
  - the House of Lords and the House of Commons
  - the House of Commons and the Senate
  - the House of Representatives and the Senate
- ... is the head of State and Government
  - The Prime Minister
  - The President
  - The Queen
- The USA is ...
  - a federal republic
  - a parliamentary monarchy
  - self-governing state
- People of ... live in the United States.
  - one nationality
  - different nationalities
  - different origin

11. The capital of the USA is ...
 a. New York   b. Washington   c. London
12. The full name of the country is ...
 a. America   b. the United States   c. the United States of America

Teacher: Now let's listen to the information about Canada.

Pupil 3: Canada covers all of the North American continent north of the US except Alaska and the small French Islands. Its total area of 3,851,809 square miles, makes it the second largest country in the world. Canada is bordered by three oceans, the Atlantic, the Arctic and the Pacific. The population of Canada is 25,7 million people. The capital of the country is Ottawa. Canada is a nation composed of two linguistic and cultural groups: French and English. That's why the two official languages of Canada are English and French. In the north of the country there are 330,000 Indians and 25,000 Eskimos who are the original peoples of the North, Central and South America.

The Great Lakes which include lakes Superior, Huron, Erie and Ontario Canada shares with the United States. Besides the Great Lakes there are also Great Bear Lake, Great Slave Lake, Lake Winnipeg and many smaller ones. The most admirable sight which attracts tourists from all over the world is the Niagara Falls. They are on the Niagara River between Lake Erie and Lake Ontario. All parts of the country have cold weather in winter.

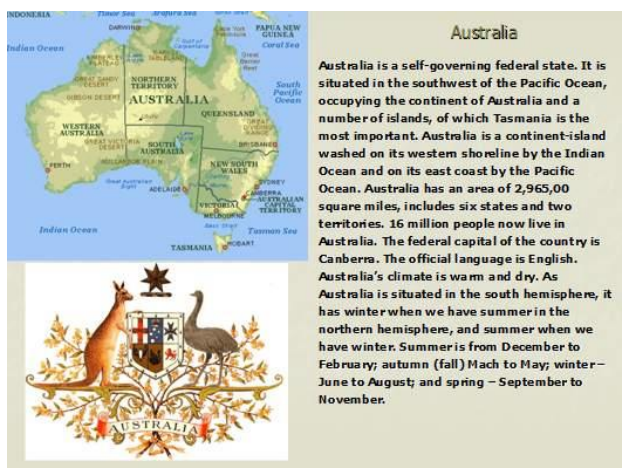
Canada is a self-governing federal state. Formally the head of state is the King or Queen of England. Canada includes ten provinces: Newfoundland, Prince Edward Island, Nova Scotia, New Brunswick, Ontario, Quebec, Manitoba, Saskatchewan, Alberta, British Columbia and two territories: Yukon and the Northern Territories. Canada has a Parliament. The Canadian Parliament is made up of the House of Commons and the Senate. Ottawa, Toronto, Montreal, Winnipeg, Edmonton, Vancouver, Quebec and Hamilton are Canada's most important cities. The country has also the largest ports in the world. Canada's large ports are Quebec, Montreal, Toronto and Vancouver.

Test

Canada

- Canada covers all of the ... American continent.
 a. South   b. Central   c. North
- Canada is located on ... of the US except Alaska.
 a. north   b. south   c. east
- Canada is washed by ...
 a. the Atlantic Ocean and the Arctic Ocean   b. the Pacific Ocean, the Atlantic Ocean and the Arctic Ocean
 c. the Pacific Ocean and the Atlantic Ocean
- The capital of Canada is ...

- a. Ottawa b. Toronto c. Montreal
5. The official languages of Canada are ...
- a. English and German b. English and Indian c. French and English
6. ... are the original people of the North, Central and South America.
- a. English and French b. Indians and Eskimos c. Canadians
7. Canada is a self-governing ....
- a. federal state b. independent state c. federal republic
8. Formally the head of the state is ... of England.
- a. the President b. the Prime Minister c. the Queen
9. The Canadian Parliament is made up of ...
- a. the House of Commons and the House of Lords b. the House of Commons and the Senate c. the House of Representatives and the Senate
10. The most admirable sight which attracts tourists from all over the world is ....
- a. the Niagara River b. the Great Lakes c. the Niagara Falls
11. All parts of the country have ... in winter.
- a. cold weather b. warm weather c. hot weather
12. The Niagara Falls are on the Niagara Falls between ...
- a. Lake Erie and Lake Huron b. Lake Ontario and Lake Erie c. Lake Huron and Lake Ontario

Teacher: Now let's travel to Australia

Pupil 4: Australia is a self-governing federal state. It is situated in the southwest of the Pacific Ocean, occupying the continent of Australia and a number of islands, of which Tasmania is the most important. Australia is a continent-island washed on its western shoreline by the Indian Ocean and on its east coast by the Pacific Ocean. Australia has an area of 2,965,00square miles, includes six states and two territories. 16 million people now live in

Australia. The federal capital of the country is Canberra. The official language is English. Australia's climate is warm and dry. As Australia is situated in the south hemisphere, it has winter when we have summer in the northern hemisphere, and summer when we have winter. Summer is from December to February; autumn (fall) March to May; winter – June to August; and spring – September to November.

There are many unusual animals in Australia. The best known are the kangaroo, duckbilled platypus, the wallaby, the koala bear, the dingo or wild dog and the possum. The emu is the large Australian bird which cannot fly but runs well. The emu and the kangaroo are represented on the national emblem of Australia. Australia is the flattest of the continents.

Test

Australia

1. Australia is situated in the southwest of the ...
- a. Atlantic Ocean b. Pacific Ocean c. Indian Ocean

2. It is washed by ...
  - a. the Pacific Ocean and the Indian Ocean
  - b. the Atlantic Ocean and the Indian Ocean
  - c. the Pacific Ocean and the Atlantic Ocean
3. The federal capital of the country is ...
  - a. Sydney
  - b. Canberra
  - c. Melbourne
4. The official language of the country is ....
  - a. French
  - b. Australian
  - c. English
5. Australia's climate is relatively ...
  - a. warm and wet
  - b. dry and warm
  - c. dry and cool
6. Australia is situated in the ... hemisphere.
  - a. south
  - b. northern
  - c. western
7. Winter in Australia is from ... to ....
  - a. December ... February
  - b. March ... May
  - c. June ... August
8. Spring in Australia is from ... to ...
  - a. June ... August
  - b. September ... November
  - c. March ... May
9. ... are represented on the national emblem of Australia.
  - a. The emu and the kangaroo
  - b. The koala bear and the emu
  - c. The possum and the dingo
10. Australia has winter when we have ...
  - a. autumn
  - b. spring
  - c. summer
11. The emu is a large bird which ...
  - a. can fly and runs well
  - b. cannot fly but runs well
  - c. cannot run well but flies well
12. Australia includes ...
  - a. 5 states and 2 territories
  - b. 6 states and 2 territories
  - c. 6 states and 3 territories

Teacher: And now the last travelling to the English-Speaking country. It is New Zealand.

Pupil 5: New Zealand is an independent state. It is situated southeast of Australia. It consists of North Island, South Island, Stewart Island, the Chatham Island, and several island groups. New Zealand has a total area of 103,736 square miles. Over 3,3 million people now live in the country. The capital of the country is Wellington. English is the universal language, although Maori is still spoken among the Maori population and is taught in the Maori schools. New Zealand has a temperate wet ocean climate. The chief rivers are the Waikato, the Wairu, the Rangitata, the Clutha, etc.

There few native animals in the country. Among the non-flying birds the most interesting is the kiwi, it is found only in New Zealand, and it has become the national emblem. New Zealand has close links with Britain and formally the head of the state is King or Queen of Great Britain. The Parliament consists of one House only, the House of Representatives. The Prime Minister is the head of the government.

Test

New Zealand

1. New Zealand is ...
  - a. an independent state
  - b. a parliamentary monarchy
  - c. a federal republic
2. It is situated ... of Australia.
  - a. northeast
  - b. southeast
  - c. southwest
3. New Zealand consists of ... and several island groups
  - a. 4 large islands
  - b. 5 large islands
  - c. 3 large islands
4. The capital of New Zealand is ...
  - a. Auckland
  - b. Christchurch
  - c. Wellington
5. The Maori population still speaks ...
  - a. English
  - b. Maori
  - c. French
6. New Zealand has a ... climate.
  - a. temperate wet ocean
  - b. warm and dry
  - c. warm and wet
7. There are ... native animals in the country.
  - a. many
  - b. a lot of
  - c. few
8. Among the non-flying birds the most interesting is ...
  - a. the emu
  - b. the kiwi
  - c. penguin
9. Formally the head of the state is ... of England.
  - a. the President
  - b. the Prime Minister
  - c. the Queen
10. The Parliament consists of ... only.
  - a. one House
  - b. two Houses
  - c. three Houses
11. .... is the head of the government.
  - a. The President
  - b. The Prime Minister
  - c. The Queen
12. English is the ... language in New Zealand
  - a. official
  - b. state
  - c. universal

Teacher: Our travelling has finished. Now you can summarize your scores and see what you have remembered about English-Speaking countries. Your home-task is to write down the composition “My Impressions of the Travelling to the English-Speaking countries”.

Брейн - ринг «Хто найрозумніший»

План – конспект позакласного заходу з англійської мови

Суворова Наталія Володимирівна,

*викладач іноземної мови,
спеціаліст другої категорії*

Іщук Наталія Степанівна

*викладач іноземної мови,
спеціаліст другої категорії*

Мета заходу:

навчити учнів сприймати та розуміти іншомовне мовлення на слух, розвивати вміння усного спілкування, розвивати мовну здогадку та логічне мислення учнів, виховувати розуміння важливості володіння іноземною мовою як засобу спілкування

Вступне слово вчителя:

Good morning our teams and guests. You're welcome to the intellectual English contest "Brain – ring". Our aim is to show students' knowledge not only of English but Literature and Geography as well to widen outlook and encourage students to speak.

Конкурс «Як добре ви знаєте Великобританію?»

How do you know Great Britain?

1. What is the official name of Britain? (the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)
2. Where the United Kingdom situated? (on the British Isles)
3. What is the capital of Britain? (London)
4. What parts does the United Kingdom consist of? (England, Scotland, Wales, Northern Ireland)
5. What part of London is the symbol of wealth and culture? (the West End)
6. What river does the British capital stand on? (the Thames)
7. What is the capital of Scotland? (Edinburgh)
8. What is the capital of Wales? (Cardiff)
9. When do British people celebrate Christmas? (on the 25th of December)
10. What mountain are there in England? (the Pennines Chain)
11. What is the highest peak of Great Britain? (Ben Nevis)

12. What is the longest river in Britain? (The Severn)
13. Why do the British people often talk about weather? (it's changeable)
14. What is there in the centre of Trafalgar Square? (Nelson's Column)

Конкурс «Намалюй історію»

Draw a story

Teacher. You'll listen to a short story and your task is to draw what's the story about. Teams get paper and colored pencils.

There is a big house in the middle of the picture. The house is yellow with red roof. There are two windows in the house and one door. To the left of the house there is a green tree. To the right of the house there are two flowers. One flower is red, the second flower is blue. Under the tree there is a black dog, on the tree there is a fat cat.

Конкурс «Пантоміма»

Miming

Teacher: The task for each team is to show the story they get to another team in miming. Another team has to guess what they show.

- Task 1. You have a strong toothache go to the dentist and ask for help.
- Task 2. You come to a shop and buy three flowers.
- Task 3. You're Karlson. Show him.

Конкурс на швидкість

Teacher: You have to answer as many questions as you can in one minute.

Questions

1. Where do kangaroos live? (In Australia)
2. Where is China situated? (in Asia)
3. What is the national dish of the Ukrainians? (borsch)
4. What is the official language of Canada? (English and French)
5. Name the fastest way of travelling? (by plane)
6. How many states are there in the USA? (50)
7. Which is the largest ocean? (The Pacific Ocean)
8. Are the elephants good swimmers? (Yes)
9. Who wrote "Tom Sawyer" (M. Twain)
10. I have already cleaned my room. What's the tense? (Present Perfect)
11. Name the odd word: tree, flower, sun, grass(sun)
12. What's the capital of the USA? (Washington)
13. What's the British national drink? (tea)
14. Where is Hollywood situated? (Los Angeles, USA)
15. What river does London stand on? (the Thames)
16. Who wrote "Jungle Book" (R. Kipling)
17. How many oceans are there in the world? (4)
18. Where was baseball invented? (the USA)

19. Who's the first astronaut in the world? (Gagarin)
20. When is Christmas celebrated in Ukraine? (7th of January)
21. Who discovered America? (Columbus)
22. Sam is sleeping now. Name the tense (Present Continuous)
23. Which hero performs twelve heroic deeds? (Heracles)
24. Is an orange a vegetable or a fruit? (fruit)
25. What's the symbol of Easter? (an egg)

26. What days of the week children don't go to school? (Saturday and Sunday)

Конкурс «Протиставте слова»

Teacher: The next round is called “**Matching Words**”

Each team takes the envelope with matching words. I'll give you a minute to match these words and then read

Black – White	Happy – Sad
Bread - Butter	Under – Over
Soap - Water	Young – Old
Right - Wrong	Fast – Slow
Boy - Girl	Tall – Short
Big - Little	Hot – Cold
Hands - Feet	Wet – Dry
Weak - Strong	Soft – Hard
High - Low	Long – Short
First - Last	Empty – Full
Heavy - Light	Win – Lose
Up – Down	Clean – Dirty

Конкурс «Відгадай загадку»

Teacher: Our last round is called “**Guess Riddles**”

- 1 It can not talk but it can bark (a dog)
- 2 It can live without water for a long time (a camel)
- 3 I'm coloured, I'm bright I can walk run and fly. I cannot swim but I can sing usually in the morning (a cock)
- 4 What animals has long hair round it's neck (a lion)
- 5 It is a domestic animals and it likes fish (cat)
- 6 It is a wild animals and it likes bananas (a monkey)
- 7 This animal likes grass. It is a domestic animals, it gives milk (a cow)
- 8 This animal lives at home or in the street, it is a man's great friend (a dog)

Teacher.: Our brain ring has come to the end and we're thankful to our teams and participants. Wishing you all the best we say good bye to you.

Зародження дисидентського руху в Україні

План – конспект уроку з історії України

Овчарик Людмила Михайлівна

Викладач історії України

Спеціаліст вищої категорії

Мета:

- **навчальна:** повторити, закріпити та узагальнити матеріал теми; формувати навички користування науковою термінологією.
- **розвиваюча:** розвивати логічне та історичне мислення учнів; розвивати вміння, навички які формувалися на попередніх уроках;
- **виховна:** виховати в учнів почуття патріотизму, толерантності, поваги до історичного минулого своєї держави.

Тип уроку: перевірка й облік знань, умінь і навичок.

Форма уроку: прес-конференція.

Обладнання: галерея портретів дисидентів, мультимедійна презентація «Зародження дисидентського руху».

Епіграф «Наша ціль- людське щастя і воля» І. Франко

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Слово вчителя історії. Дисидентський рух, що був представлений трьома основними течіями дисидентів,- непроста сторінка в історії України. Трагічна доля була у дисидентів. Методи їхнього опору були мирними, але чи досягли вони певних результатів. Історик Іван Лисяк-Рудницький говорив: «Доки живе людина незгодна – доти живе й людство в цілому». Чи згодні ви з цим?

Діалог з учнями:

- Чи вважаєте ви за необхідне критикувати політику, лідерів, їх дії?
- Як будете поводитись самі в разі незгоди?
- Чи можете ви відстоювати до кінця свої власні ідеї?

Вчитель історії: Тема дисидентства настільки важлива та складна з морально-етичної точки зору, що гідна обговорення на нашому уроці.

Наша прес-конференція не зовсім звичайна: сьогодні ми зустрінемося з журналістами та кореспондентами для того, щоб закріпити знання з вивченої теми. Зараз я пропоную всім присутнім по запропонованим асоціаціям визначити ключове слово, яке має безпосереднє відношення до зародження дисидентського руху.

Гра «Ланцюжок асоціацій»

Асоціація № 1.

Включається музичний фрагмент з пісні «А за вікном майже весна...» групи «Океан Ельзи».

Асоціація № 2.

Повість І. Еренбурга «Відлига» (Ключове слово «відлига»).

- Ви знаєте, що період «відлиги» був основним змістом десталінізації. Хто хоче поділитися своєю думкою з цього приводу?

Учень: Дійсно, період відлиги, що був основним змістом десталінізації, сприяв духовному оновленню у житті суспільства: як бруньки на деревах, виникали твори представників інтелігенції, у яких спостерігались спроби розширити «межі соцреалізму», відповідати на питання, що замовчувались владою.

А зараз ми починаємо нашу прес-конференцію. У кого з присутніх є питання з цього приводу?

Журналіст телеканалу «1+1».

- У мене є питання до учнів, які вивчили тему «Зародження дисидентського руху»:

1. Назвіть причини зародження дисидентського руху в Україні.
2. Назвіть особливості українського дисидентства.

Вчитель історії: Таким чином, серед причин зародження українського дисидентства можна назвати такі:

1. десталінізація;
2. реабілітація багатьох культурних та державних діячів України;
3. непорушність основ власних структур;
4. критичне відношення до комуністичного режиму, невдоволення незавершеністю десталінізації;
5. інтерес до української культури та культури країн Заходу.

(учні роблять записи у зошитах).

Так же, як і в інших республіках СРСР, українські дисиденти характеризувались:

- мирними формами протесту;
- чіткою організацією (гуртки, об'єднання);
- участь в опозиційному русі різних прошарків населення.

Учень: Осередок українських дисидентів складали «шестидесятники» - нове плідне покоління письменників та поетів, що здобувало собі визнання. До нього належали Василь Симоненко, Іван Світличний, Іван Дзюба.

Учень: Євген Сверестюк писав у 1993 році: «...Серед ознак шестидесятників я б поставив на перше місце юний ідеалізм, який просвітлює, підносить і єднає...

Другою ознакою я б назвав шукання правди і чесної позиції. Поетів тоді називали формалістами за шукання своєї індивідуальності. Насправді, за шукання істини - замість ідеї спущеної зверху для оспівування.

Як третю ознаку я б виділив неприйняття, опір, протистояння офіційній літературі та всьому апаратові будівничих казарм.»

Учень: На останній хвилі відлиги встигло розквітнути багато талантів, які потім страждали за це. Це були яскраві особистості.

Журналіст телеканалу «Україна».

Що ви можете розповісти про «Справу юристів» та про судовий процес, що проходив у Львові в 1961 році?

Учень:

Левко Лук'яненко - блискучий юрист, людина складної долі, але сильного характеру та палкої любові до України. У 1959 році заснував Український робітничо – селянський союз, який одразу став об'єктом пильної уваги з боку КДБ. Незабаром була заведена «Справа юристів». Суд відбувся у травні 1961 року у Львові. Було висунуте звинувачення за статтею 56 «Зрада Батьківщини».

Левка Лук'яненка приговорили до розстрілу, інші отримали від 10 до 15 років таборів. Пізніше, після касаційних скарг, смертний вирок Левку Лук'яненку було замінено на 15 років ув'язнення у таборах.

Учень:

Я хочу доповнити. Як ви вже чули, Лук'яненко, який очолював антирадянську націоналістичну організацію з метою створення «Самостійної України» був засуджений до смертної кари. Але радянський суд замінив смертний вирок на 15 років виправних робіт. Але замість вдячності Лук'яненко разом із однопумцями розповсюджував «самвидавницьку літературу» через закордонних агентів радіостанції «Свобода»

Кореспондент газети (XXI ст.)

Не так давно в Україні помер відомий дисидент- правозахисник Микола Руденко. Що ви можете розповісти про цю людину та його діяльність?

Учень розповідає про життєвий шлях М. Руденка.

Розповідь історика, що входив до УХГ.

- Коли Радянський Союз підписав у серпні 1975 року у Гельсінки документ про дотримання громадянських прав та свобод свого народу, скрізь почали створюватись легальні групи з метою контролю за дотриманням прав людини.

Перший Гельсінський комітет був заснований у Москві у травні 1976 року, пізніше подібні об'єднання виникли у Литві, Грузії, Вірменії. А 9 листопада за ініціативи Миколи Руденка в Україні була створена група, що сприяла виконанню Гельсінських домовленостей (українська Гельсінська група) до якої увійшли Левко Лук'яненко, Іван Кандиба, Оксана Мешко, Олекса Тихий, Петро Григоренко, Святослав Караванський та інші, - всього 36 осіб.

Метою УХГ було: ознайомити український народ з декларацією прав людини, підтримувати зв'язок з іноземною пресою, інформувати світову спільноту про факти порушення прав людини в Україні.

В СРСР існувало ще 5 подібних груп, серед яких УХГ була самою активною. Головне те, що вона діяла у межах закону та відносились з глибокою повагою до людей інших національностей. Але до 1980 року більшість членів УХГ були заарештовані та засуджені у середньому на 12 років позбавлення волі.

У таборах загинули В. Стус, В. Марченко, О. Тихий, Ю. Литвин. Декого з дисидентів відправили до лікарні для психічнохворих. Серед працівників КДБ «вищим досягненням» було добитися від підсудних покаянного звернення до урядових установ. Так добилися каяття від І. Дзюби, Олекси Бердника, Григорія Снегірьова.

Учень читає вірш М. Руденка, написаний у 1977 році:

Так просто все: напишеш каяття -

І роздобудеш право на життя.

Лише десяток слів чи, може, фраз -
І все вчорашнє вернеться за раз.
Дерева й квіти в іскорках роси.
Та за вікном дитячі голоси;
Та риба в озері та в небі птах, та смак цілунку на твоїх устах,
як свідчення любові й доброти...
Та тільки ти - уже не будеш ти
Похилений, змарнілий від недуг,
Ти тільки оболонка, а не дух.
Тепер старі костюми приміряй,
удосконалюй кабінетний рай,
Топчи ту ж саму стежку у гаю -
Не вернеш душу втрачену свою.
Лише десяток вимучених слів,
Які ти у потьмаренні наплів,-
І вже тебе нема,
А є п'ятьма,
Є у людину схована тюрма.

Запитання вчителя (метод «Мікрофон»):

Чи вправі хтось засуджувати людину за таке «каяття» і чи вправі взагалі ми судити? (відповіді учнів)

Журналіст телеканалу «1+1»:

Так перемогли дисиденти чи програли? Канадський історик Орест Субтельний (його родина з України) чітко написав у книзі «Україна. Історія»: «Дисиденти програли. А може і справді нікому такі жертви не потрібні? На це питання немає **однозначної відповіді. В той час це для дисидентів була не боротьба, а їхнє життя, а життя це вже перемога.**»

Мені б хотілося почути вашу думку з цього приводу. (Елементи диспуту)

Вікторина « Пам'ятні імена»

1. Дисидент, якому смертна кара була замінена 15-річним ув'язненням (Л. Лук'яненко)
2. Ідеалом цього поета був Григорій Сковорода. Своє життя він закінчив у таборі особливого режиму. (В. Стус)
3. Ця людини є режисером фільму «Тіні забутих предків» (Параджанов)
4. Редактор «Українського вісника». Автор збірки матеріалів про долю 20-ти засуджених інтелігентів «Лихо з розуму». (В. Чорновіл)
5. У тюремному щоденнику він пише: «Я читав і підписував ідіотське покаяння. «Соромлюсь і засуджую» - ледве читав, не бачив нічого від болю, зливалось...» (Гелій Снегірьов)
6. Засновник Української Гельсінської Спілки. Відомий правозахисник. Помер у 2004 році. (М. Руденко)
7. Поет, який прожив коротке, але яскраве життя. Автор слів «Можна все на світі обирати, сину. Вибрати не можна тільки Батьківщину.»

Учитель: Ще раз хочу нагадати вам слова Івана Лисяка-Рудницького: «Поки живе людина незгодна – живе й людство в цілому». Нашу конференцію завершено. Всім нам є про що подумати.

Домашнє завдання: Написати твір – есе «Хто ж переміг: влада чи дисиденти?»

**“Terra incognita” заповітного роману
Михайла Булгакова
“ Майстер і Маргарита”**

План – конспект уроку з
зарубіжної літератури

Марченко Жанна Олексіївна

Викладач зарубіжної літератури
Спеціаліст вищої категорії

Мета:

продовжити роботу над текстом, аналізуючи образи роману з погляду їхньої своєрідності;
розкрити символіку образів та визначити героя роману;
розвивати навички усної відповіді на запитання; вміння працювати у групі, «чути» співрозмовника;
виховувати почуття толерантності, стриманості, вміння доводити власну думку, переконувати.

Обладнання: текст роману, картки із завданнями; портрет автора, ілюстрації до роману, кінофрагменти художнього фільму Володимира Бортка «Майстер і Маргарита», презентації досліджень творчості М. Булгакова.

Тип уроку: урок - лабораторна робота.

Метод: дослідницький.

Епіграф: *Письменники новітнього часу оригінальні не тому,
Що вони підносять нам щось нове, а тому, що вміють
Говорити про речі так, ніби це ніколи не було сказаним раніше.*

Й. В. Гете

ХІД УРОКУ

1. Вступне слово вчителя

*Что осталось нам на свете? Только опыт.
Нам осталась непокорность заблуждению.
Нам остался вечный поиск - дух сомненья.
И ещё осталась вера в миф и небыль.
В то, что наша атмосфера – это небо.
Что космические искры – это звёзды...
Нам остались наши мысли – свет и воздух.
(Ф. Кривин «Фауст»)*

II. Актуалізація набутих знань.

Літературний диктант (0,5 б. за кожную правильну відповідь)

1. «Ніколи й нічого не просіть!.. Самі запропонують і самі все дадуть!» - ці слова промовив... _____
2. «На ювеліршиному пуфику у розв’язній позі розкинувся дехто третій, а саме – жахливих розмірів» ... _____
3. Протягом роману різні маски-личини одягає... _____

4. Назва театру, в якому виступає мессір... _____
5. Прізвище директора театру ... _____
6. Чарівний крем для Маргарити винайшов ... _____
7. Місце першої зустрічі Маргарити і грішного янгола ... _____
8. Голова правління МАСОЛІТУ... _____
9. Жінка-упир з пошти Воланда - ... _____
10. «Проклинаю тебе, бог розбійників, їхній покровитель і душа!» - ці слова вигукнув ... _____

Взаємоперевірка літературного диктанту

1	ВОЛАНД	6	АЗАЗЕЛЛО
2	ЧОРНИЙ КІТ	7	ОЛЕКСАНДРІВСЬКИЙ САД
3	КОРОВ'ЄВ-ФАГОТ	8	БЕРЛЮЗ
4	«ВАР'ЄТЕ»	9	ГЕЛЛА
5	ЛИХОДЄЄВ	10	ЛЕВІЙ МАТВІЙ

III. Робота над темою.

Ці етичні категорії вважаються вічними! Доберіть до них слова з протилежним значенням:

ДОБРО	- зло	БЕЗКОРИСЛИВІСТЬ	- жадібність
ВІРНІСТЬ	- зрадливість	ВІРА	- безвір'я
ЛЮБОВ	- ненависть	ВОЛЯ	- слабкодушність

1. Бесіда.

- Який з персонажів роману є найнепередбачуванішим?
- Хто викликає найбільше запитань і суперечливих відчуттів?
- Обґрунтуйте свою думку. (Учні вибирають Воланда.)

2. Створення «асоціативних кущів».

- Які асоціації викликає у вас ім'я Воланд?
- обудуйте асоціативний кущ, згадайте якими іменами називають Воланда в романі ? (*«Диявол», «сатана», «Князь тіьми», «дух зла, повелитель тіней», «мессір», іноземець, інтурист, «німець», «англієць», шпигун, нечиста сила та ін.*)

3. Робота з епіграфом роману «Майстер і Маргарита».

- Який епіграф обрав М.Булгаков? Чому?
«Я - часть той силы, что вечно хочет ЗЛА и вечно совершает БЛАГО»
I.V Гете. «Фауст»
- Який зміст криється у цих словах?
- Для чого дияволу творити добро? (Ця парадоксальність у діях злої сили лягла в основу авторського задуму.)
- Користуючись роздатковим матеріалом, пригадайте, як Мефістофель характеризує себе.

Я – заперечення усього!
 Бо всяка річ, що постає,
 Кінець кінцем нічим стає,
 І жодна річ буття не гідна.

А все. Що ви звете гріхом.
Чи згубою, чи просто злом,-
Ото моя стихія рідна.

Я ж – часть од часті лиш, що перше всім була,
Частинка тої тьми, що світло привела,
То світло гордеє, що хочеться йому
З одвічних володінь прогнати матір тьму.

4. Порівняльна характеристика образів за допомогою діаграми Вена.

- Назвіть спільні риси для цих двох образів. (*Нечиста сила, духи зла.*)
- Яким є сатана у Гете? (*Дух сумніву і зневіри, демон-спокусник, укладає угоду з Фаустом, він не викликає симпатію і повагу.*)
- Які характеристики можна підібрати до образу Воланда? (*Великий Сатана, сила справедливості, втручається в долю Майстра, схиляється перед духовною силою Маргарити*)
- Що спричинило появу Мефістофеля біля Фауста? (*Розчарування Фауста і його прагнення вчинити самогубство, можливість надати Богові докази слабкодухості людини*)
- На запитання, з якою метою прибув до людей Воланд, ми відповімо після аналізу кінофрагментів.

5. Перегляд та аналіз кінофрагментів із заповненням анкети Воланда. (Учням роздаються анкети Воланда)

- Коли Воланд вперше з'являється у романі? Доведіть словами тексту. (*Спекотного весняного вечора на Патріарших ставах.*)
- Чим він дивує співрозмовників? (*Здатністю передбачати майбутнє і пам'ятати події тисячолітнього минулого*)
- Як веде дискусію Воланд? (*Спокійно, чемно, виважено, він не творить зло, а лише викриває вади людей, вказує на їхню нікчемність.*)
- Чи змінює Воланд свій вигляд упродовж роману? (*Перетворюється з професора чорної магії на брилу мороку, пільми, хаосу.*)
- Із ким укладає контракти Воланд? Чи схожі вони на угоди Мефістофеля? (*Із Берліозом, Лиходєєвим, глядачами «Вар`ете», Маргаритою.*)
- Який він зовні? (*Воланд – фігура, сповнена величчю і шляхетності – всесильний Князь пільми.*)
- Які ознаки видають у ньому сатану? (*Портсигар величезного розміру з червоного золота з діамантовим трикутником на кришці, палиця з наверхом у вигляді голови пуделя – натяк на персонажа гетівського «Фауста» – Мефістофеля*)
- Як він пояснює Берліозу та Бездомному мету свого приїзду? (*Розібрати рукописи чорнокнижника Герберта Авралакського.*)

АНКЕТА ВОЛАНДА

1. Попереднє місце перебування – ВІЧНІСТЬ.
2. Місце прибуття – Москва, Патріарші стави.
3. Час прибуття – травневий вечір.
4. Мета - дізнатися, чи змінилися люди за дві тисячі років, довести

існування Бога, а значить і своє, випробувати й нагородити Майстра.

5. Рід занять – професор чорної магії.

6. Особливі прикмети – високого зросту, в роті – з лівого боку платинові, з правого – золоті зубні коронки. Був у дорогому сірому костюмі, у закордонних, дібраних у тон, туфлях. На вигляд – років сорока з гаком. Брюнет.

I. *Характеристика почту Князя п'їтьми.*

- Назвіть представників почту Воланда. (Коров'єв-Фагот, Кіт Бегемот, Азazelло, Гелла)

Пригадайте з теорії літератури визначення понять «ІРОНІЯ», «ГРОТЕСК».

Іронія (від грец. ειρωνεια, букв. – удавання, коли людина прикидається дурником) – різновид інакомовності, що виражає насмішку, лукавство та надає вислову протилежного значення. Характерною рисою іронії як виду КОМІЧНОГО є маска серйозності, що відрізняє її від гумору та сатири.

Гротеск (від франц. grotesque; італ. grottesco – примхливий) – тип художньої образності, який ґрунтується на примхливому поєднанні фантастичного й реального, прекрасного й потворного, трагічного й комічного, життєподібного й карикатурного. За допомогою гротеску митець створює специфічний «гротескний» світ – світ дивний і неймовірний, в якому реальне та ірреальне несподівано постають в органічній єдності. Нерідко гротеск перетинається із сатирою.

- Назвіть епізоди з роману, в яких особливо помітна авторська іронія.

- Які фрагменти твору є прикладом гротеску?

IV. Рефлексія.

1. *Виконання творчого завдання.*

- Оцінивши свої здібності і нахили, спробуйте за 3-4 хв. виконати експромтом творчу роботу: написати «Одинадцятислів'я – «Сенкан» чи акровірш, або створити асоціативний малюнок і підготувати його захист.

2. *Метод «Галереї».*

- Запропонуйте увазі вчителя і однокласників ваші творчі експромти:

БЕГЕМОТ

АЗАЗЕЛЛО

Ненажерливий

Похмурий

Кумедний Блазень.

Грішний янгол.

Майстер пустотливих витівок

Підступно спокушає Марго

Знімає гостроту різнобічних проблем.

Зло карає власними руками

Балагур!

Убивця!

ГЕЛЛА

КОРОВ`ЄВ

Зеленоока

Красномовний

Тямовита Гелла.

Підручний Воланда

Згубила поцілунком Варенуху.

Володіє наріччями, жаргонами.

Серед нечисті найнижча рангом.

Знає ціну людським слабкостям.

Служниця...

Дивує!

ВОЛАНД

Весняного дня на Патріарших,

Облетівши з почтом увесь світ,

Люцифер в подобі іноземця
 Абсолютні істини твердить.
 Недолугих за гріхи карає,
 Дарує спокій тим, хто вмів любити

V. Організація роботи в класі

1. Створення груп за допомогою жеребкування.

(Утворюємо чотири групи: «Майстер», «Маргарита», «Воланд», «Єшуа». Учні отримують для роботи картки-завдання та заготовки таблиць для заповнення).

2. Виконання лабораторної роботи.

Завдання для груп:

Група 1. «Майстер»

1. Що ви можете сказати про майстра як про героя роману?
2. Чому майстер відкриває свої найпотаємніші думки та почуття Івану Бездомному?
3. Чи потрібен був майстру учень? Відповідь аргументуйте.
4. Заповніть таблицю, спираючись на текст роману.

Майстер		
Людина	Письменник	Пацієнт божевільні
Самотній	Талановитий.	Заляканий
Освічений (знає 5 мов)	Писав по совісті.	Боїться темряви
За фахом історик	Основа творчості для нього – свобода.	Впадає в депресію
Працює в музеї	Творив за велінням серця.	Відмовляється від боротьби з ворогами.
Інтелігентний	Спалив свій роман.	Знаходить собі учня - Івана
Порядний	Зустріч з Маргаритою	Бездомного, довіряється йому,
Чесний	принесла щастя і надію.	згодом помирає в психіатричній лікарні
Розумний	Лист до Сталіна	(у земному житті).
Виграв 100 тисяч, купив маленьку квартиру у підвальчику	«Я-містичний письменник».	
Довірливий	Простив і відпустив Понтія Пілата до Єшуа.	

Група 2. «Маргарита».

1. Чи мала Маргарита право вирішувати долю майстра?
2. Чим здивувала Маргарита Князя Пітьми?
3. Як можна визначити, що кохання Маргарити і майстра було «справжнім»?
4. Заповніть таблицю:

Випробування Маргарити на балу	
Фізичні	Моральні
На голову Маргарити Гелла різко наділа важку корону, Коров`ев - металеві ланцюги замість святкового наряду, металеві туфлі приніс Кіт Бегемот. На шию їй повісили раму з зображенням чорного пуделя на важкому цепку. І всі ці	Для того, щоб повернути, врятувати свого коханого Майстра, Маргарита вступила в стовір з самим Сатаною. Страх, подив, повагу вона відчувала одночасно, коли спілкувалася з ним. Враження від глобуса Воланда – на ньому війна в Іспанії, вбита жінка з дити-

предмети були з шипами, від яких на лобі, шиї, ногах, виступали краплі крові, які шанобливо витирав Коров'єв. Їй було боляче – коліно розпухло від поцілунків небіжчиків. Вона так простояла весь вечір аж до півночі.	ною. Воланд показав їй худого чоловіка в чорних окулярах – Абадонну, який віртуозно розв'язував і вів війни. Вона жажнулась. Маргарита стала злою, мстивою, знервованою. Без Майстра воне не могла жити далі.
--	---

Група 3 «Понтій Пілат»

1. У якому вбранні з'являється на сторінках роману? (*У білому плащі з червоним підбоєм*).
2. Який він? (*Він освічений, розумний і дуже самотній*).
3. Що йому не подобалось в Єршалаїмі? (*Запах троянд, іудейська віра*).
4. Чи відчували ви як відноситься автор до Понтія Пілата? (**Співчуває йому**).

ОБРАЗ ПОНТІЯ ПІЛАТА

Історична особа	Біблійний персонаж	Герой роману Булгакова
Римський прокуратор Юдеї з 26 по 36 рік н.е.	П'ятий прокуратор Юдеї	П'ятий прокуратор Юдеї, жорстокий правитель, який ненавидить Єршалаїм
Правив за часів Ісуса	Намісник кесаря	Освічена людина
Відповідальний за численні звірства і страти, скоєні без жодного суду	Наказав розп'яти Ісуса	Самотня людина, котра страждає від головного болю
За криваву розправу над самаритянами у 36 р. н.е. був звільнений з посади	Втрішуючи долю Христа, переклав відповідальність на натовп	У прийнятті рішень керується політичними мотивами. Боїться втратити посаду
Суперечливі відомості про причину смерті	Не мав докорів сумління після смерті Ісуса	Наказав розп'яти Єшуа. Несе особисту відповідальність за смерть філософа та карається за власну слабкість

Група 4. «Єшуа».

1. Спробуйте визначити роль діалогу Понтія Пілата і Єшуа в загальному задумі роману.
2. Якими бачить Єшуа всіх людей?
3. Чому Понтій Пілат не врятував Єшуа?
4. Ким зображає Булгаков Єшуа: сином Божим чи Сином людським?

Складіть таблицю «Син Божий чи син людський?»

Заповіді Єшуа	Божі Заповіді
Бог один	Хай не буде тобі інших богів переді мною!
Перерізати волосинку життя можна може лише той, хто її підвісив	Не роби собі подобу Бога
Впаде храм старої віри і постане новий	Не призывай Імення Господа, Бо-

храм ІСТИНИ	га твого, даремно
Злих людей немає на світі	Пам'ятай день суботній (недільний), щоб святити його
Правду говорити легко і приємно	Шануй свого батька та матір свою
Будь-яка ВЛАДА є насильством над людьми	Не вбивай
Настане час, коли не буде ніякої влади, людина перейде в царство істини і справедливості	Не чини перелюбу
Боягузтво – найгірша людська влада	Не кради
Смерті немає	Не свідкуй неправдиво на свого ближнього
	Не заздри

Висновок: Заповіді схожі не буквально, а за змістом (духом). В основі заповідей лежить віра, любов до ближнього, справедливість та надія...

Учитель.

Ви не просто визначили заповіді Єшуа, ви їх порівняли з біблійними. Біблійні заповіді – моральний кодекс християн.

(Учні називають десять Божих заповідей)

Чи збігаються заповіді Єшуа з Божими?

(Учні роблять висновки, однокласники записують їх).

ОБРАЗ ЄШУА.

- Хто протистоїть Пілату на сторінках роману? (Єшуа Га-Ноцрі)
- З його заповідями ми вже познайомились.
- Хто ВІН? БОГ чи ЛЮДИНА?

Відповісти на це запитання ми зможемо, порівнявши розділи Євангелія та роману Булгакова.

Робота в парах.

Учні заповнюють анкети «Син людський чи Божий син?»

Анкета *СИН ЛЮДСЬКИЙ, ЧИ БОЖИЙ СИН ?*

1. Ким постає у творі?	Мандрівним філософом
2. Де народився?	Місто Гамала
3. Хто за національністю?	Мені говорили, що мій батько сірієць...
4. Чи пам'ятає своїх батьків?	Ні, Я один в світі.
5. Якого віку?	27 років.
6. Скільки має учнів?	Одного – Левія Матвія
7. Які істини проголошує?	Добро, Істину, Справедливість
8. Де заарештовано?	В Єршалаїмі.
9. Де страчено?	На Голгофі (Лиса гора)
10. Із чим іменем на вустах помирає?	Ігемон.

Хто такий Єшуа в романі? (*Мудра людина, вчитель, пророк*)

Чому не Боголюдина ? (Боголюдині легше бути праведною, а Булгаков хоче показати, що і звичайна людина може йти шляхом Христа, нести в світ добро і справедливість, але це дуже важко).

IX. Підсумок уроку.

Моральні заповіді Булгакова.

Учитель. А зараз звертаємося до експертної групи, завдання якої було визначити моральні заповіді Булгакова за ершалаїмськими розділами. Свої думки аргументуйте. (*Відповіді учнів. Можливі варіанти*).

- Усі люди від народження добрі. Злими і жорстокими їх роблять інші люди, суспільство чи обставини. (*На прикладі долі кентуріона Щуробоя*).

- Морального виправдання для вбивства не існує. (*Саме тому Пілат чекає на прощення майже 2000 років*).

- Кожна людина сама обирає свій шлях, несе свій хрест. (*На прикладі долі Єшуа, Пілата, Левія Матвія*).

- Боягузтво – найбільший гріх. (*На прикладі долі Понтія Пілата*).

- Кожному воздасться за справи його. (*На прикладі долі Юди із Кіріафа*).

- Кожен може обрати шлях служіння людям, проповідувати моральні цінності, але це нелегко. (*Єшуа*).

- Бог один (*про це говорить сам Єшуа на допиті у Пілата*).

Учитель. Яке місце займають ершалаїмські розділи у контексті роману? (*Вони є ключем до розуміння московських подій*).

Для чого живе людина? (*у Ф.Ніцше є такі слова: “Людина – це лива, напнута між звірем та надлюдиною”. Я думаю, що людина повинна в собі подолати негативні якості характеру: жадібність, брехливість, заздрість, гординю, боягузство, зрадливість.*)

Висловте свої міркування з приводу слів Імануїла Канта:

У своєму житті людина має прагнути максимуму совісті, моральності, людяності...

(Письменник твердо вірив, що тільки спираючись на живе втілення цих гуманістичних понять, людство може створити дійсно справедливе суспільство, у якому монополією на істину не буде володіти ніхто).

Згадаймо рубаї Омара Хайяма:

Хай кожна мить, що в вічність промайне,

Тебе вщасливлює, бо – головне

Що нам дається тут – життя,

Як ти захочеш, так воно й мине.

Всі великі книги, всі витвори мистецтва існують вічно і об’єктивно, чекають своїх майстрів, які їх «відгадають» та перенесуть на папір за допомогою тих єдиних звуків, кольорів та слів, якими вони тільки і можуть бути занотовані.

«Культура залишається культурою – її, як щось «застаріле» або «зовсім не потрібне сьогодні», не викинеш, - писав О. Блок в 1920 році – посеред Апокаліпсису християнської культури, який розпочався в Росії у жовтні 1917 р. – Культуру вбити не можна; вона є лише мисленева лінія, лише та, яка звучить – невідчутна. Вона – є ритм. Хто має вуха та очі, той може почути і побачити.»

Учитель. Ми з вами дослідили різні аспекти такого незвичайного роману як «Майстер і Маргарита», проаналізували всіх персонажів і повинні дійти висновку, хто ж насправді є головним героєм роману?

(Під час дискусії учні з допомогою вчителя добирають аргументи, щоб довести або спростувати думку).

Почнемо з Воланда

За

Найдіяльніший персонаж
Карає винних.

Проти

В Москві нічого не змінилось
Нічию долю він не вирішує.

Може це Єшуа Га-Ноцрі?

Ціною свого життя
утверджує віру.

Сила його СЛІВ велика, але
люди не змінилися за 2000 т.р.

Чи не Понтій Пілат?

Розумний, сміливий, врятував
Центуріона Марка Щуробоя.

Проявив себе як боягуз, боявся
втратити посаду.

Можливо це Маргарита?

Діяльна, смілива, йде на тяжкі
випробування, благородна,
щира і віддана в коханні,
милосердна до Фріди, Пілата

Стала відьмою, розгромила
квартиру Латунського,
віддала себе в руки Воланда.

Отже, залишається Майстер!

Головна його мета – написати
Роман про те, що він збагнув...
«Чтобы знали, чтобы знали...»

Він зламався від обставин,
відмовився від боротьби і на
головного героя не претендує.

Експертна група:

Проаналізувавши всі аргументи «ЗА» і «ПРОТИ», ми дійшли незвичайного висновку:

Головним героєм роману є саме *творіння Майстра* – його Роман.

Він – *головна пружина* в сюжеті.

Роман об'єднує Майстера і Маргариту, змінює докорінно їхні життя, зводить з розуму Івана Бездомного.

Завдяки роману Майстер визволяється з психіатричної клініки і остаточно вирішується його доля.

Єшуа переживає за долю автора.

Левій Матвій просить Воланда нагородити Майстра і Маргариту.

Майстер, в свою чергу, відпускає свого героя Понтія Пілата на свободу, звільнивши від сну, який продовжувався 1900 років, надає йому можливість домовитися з Єшуа Га-Ноцрі.

Отже, *роман* майстра перебуває в центрі сюжету Булгакова.

Ми можемо звинувачувати майстра в бездіяльності, а також за те, що він став людиною без імені і не зміг знайти своє місце в світі брехні і облуди...

Але, попри все, він – творець не тільки своєї долі, але й великого, сміливого, небезпечного роману про Понтія Пілата і Єшуа, адже жив він в сталінські часи і, швидше за все, розумів, що фраза:

«Будь-яка влада є насильством над людьми...» - це самогубство, але іде на це свідомо тому, що «правду говорити легко і приємно».

X. Домашнє завдання

1. Уявіть, що ви – ведучий ток-шоу і маєте провести інтерв'ю з героями роману.

Які запитання ви запропонуєте їм? Запишіть їх.

2. Створіть «герб» Воланда. Поясніть його символіку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгаков М.А. Избранное. Для ст..шк.возраста/Сост.авт. послесловия М.О Чудакова;-М.Просвещение, 1991.- 384 с.:ил.

2. Булгаков М. «Мастер и Маргарита».: Худ.лит., 1988. с.412ил.Москвитиной Г.А.

3. Волощук Євгенія. Зарубіжна література. Підручник для 11 кл.-К.: Генеза. 2005. - 464 с.: іл.

4. Зарубіжна література. 20(612) травень 2009. с.11.

5. Зарубіжна література. 40(392) жовтень 2004. с2.

1. Зарубіжна література. 38-39(582-583) жовтень 2008. с3.

2. Компетентність учителя Зарубіжної літератури: реалізація на уроці /упор. Н. Жданова, І.Жеміоніс, І.Кузьменчук/, -К: Шк..світ,2009.128 с.

3. Косогова О.О. Метод проектів на уроках зарубіжної літератури.Х: Веста. Вид. «Ранок», 2008.- 114 с.

4. Лакшин В.Я. Булгакиада.- К. РадянськаУкраїна, 1991.-64 с.: ил.

10. Соколов Б.В. Михаил Булгаков (100 лет со дня рождения). М.Знание, 1991. - 64 с.

11.Петровський Мирон. Мастер и Город:Киевские контексты М. Булгакова.-Київ. Дух і література, 2001, - с.304.

12. Климова Валентина. За методикою критичного мислення. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України»,

Предмет і завдання курсу.

Мова і мовлення в житті людини

План – конспект уроку з предмету «Основи культури і техніки мовлення»

Явтушнська Наталія Анатоліївна

Викладач предметів професійно - теоретичної підготовки

Спеціаліст

В умовах національного та соціально-культурного становлення державності, демократизації суспільства, відродження інтелектуального й духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої актуальності набуває культура усного мовлення – найважливішого засобу спілкування і всебічного розвитку особистості.

Завжди цінувалися люди з високою культурою, здатні відстоювати свою точку зору, говорити просто, логічно, доступно, лаконічно, але в той же час упевнено. Сьогодні вміння вести діалог, дискусію, презентацію, викликати певні емоції, бажання висловлюватися цінується високо та вважається необхідною якістю культурної сучасної особистості.

У нових соціально-економічних умовах розвитку державності зростають вимоги до формування соціально-активної, культурної й духовно багатой особистості. Однією із основних умов соціалізації є набуття молоддю навичок спілкування. Без спілкування не може існувати ні окрема людина, ні людське суспільство в цілому. Спілкування для людини - це його місце існування. Без спілкування неможливе формування особистості, її виховання, інтелектуальний розвиток, пристосування до життя. Спілкування необхідно людям як в процесі спільної трудової діяльності, так і для підтримки міжособистісних відносин, відпочинку, емоційного розвантаження, інтелектуального і художньої творчості. Уміння спілкуватися одночасно і природна якість кожної людини, дана від природи, і непросто мистецтво, яке передбачає постійного вдосконалення.

Але не володіючи досконало багатством рідної мови громадянин буде не спроможним розвинути свою думку, оформити діловий документ, грамотно та переконливо представити виробничі інтереси, а від цього будуть знівельовані функції, що покладені на нього суспільством. Володіння культурою мовлення - це успіх в суспільстві, авторитет, перспектива, просування по роботі.

Тому в навчальний план підготовки кваліфікованих робітників і був введений предмет «Основи культури і техніки мовлення». В якості експерименту він викладається для професії "Кухар".

Одним із найголовніших завдань предмету є навчити учнів змістовно, граматично правильно та стилістично вправно висловлювати свої думки.

Мета курсу – навчити учнів досконало володіти мовними засобами, спілкуватися з дотриманням норм сучасної української мови та мовленнєвого етикету, сформувати вміння впливати словом та віртуозно відтворювати зміст своїх думок.

В результаті опанування предмету учні повинні вміти:

- спілкуватись із дотриманням норм сучасної української літературної мови;

- використовувати формули ввічливості;
- вільно оперувати мовними засобами під час комунікації відповідно до умов і мети спілкування.

В якості прикладу наводимо план – конспект вступного уроку з предмету.

Тема: Мова і мовлення в житті людини.

Мета:

- **навчальна:** визначити що вивчає даний предмет; дати визначення поняттям «мова» і «мовлення»; визначити, що ці поняття означають в житті людини;
- **розвиваюча:** розвивати навички правильного мовлення;
- **виховна:** виховувати в учнів любов до рідної мови.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: роздатковий матеріал, підручник.

ХІДУРОКУ

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація і корекція опорних знань.

- Як ви вважаєте, що ми будемо вивчати на наших уроках?
- Пригадайте й прочитуйте визначення мови видатних діячів української культури.

О. Гончар: «Віками народ витворював собі ЦЮ мову, витворив її, одну з найбагатших мов серед слов'янства, триста тисяч пісень склала Україна цією мовою; дала світові Україна геніальних поетів, зажило українське слово шани і визнання серед народів близьких і далеких».

- Замисліться, чи вмієте ви підібрати найточніше, найдоречніше слово, чи зумієте ввести його у фразу так, щоб вас зрозуміли, щоб почали діяти відповідно до сприйнятого?

3. Оголошення нової теми і мети уроку.

4. Викладення нового матеріалу з теми уроку.

Мову створили люди, вони її розвивають, удосконалюють. Вона здається нам чимось звичним і дуже простим, а насправді цей дивний феномен людини як частки живої матерії надзвичайно складний. Знати мову - ще не означає володіти нею. Володіти мовою означає знати і поважати її, а це спонукає постійно прагнути до високого рівня культури мовлення.

Мова - єдина, цілісна складна знакова система, яка служить не лише засобом комунікації, обміну думками, закріплення думок, а й засобом її формування - адже мислення здійснюється на мовній основі, а мова завжди осмислена.

Основна функція мови - бути засобом спілкування, збереження і передачі знань, взаємного розуміння.

Звичайно, для того, щоб «порозумітися» у будь-якій сфері діяльності, людині вистачить 3,5-5 тис. слів. Але ж мова народу має близько 200 тис. слів (у сучасних словниках зафіксовано понад 130 тис. слів). Отже, багатство загальнонародної мови повинно виховувати прагнення до багатства індивідуального мовлення.

Повага до слова людству необхідна так само, як і повага до самої людини. Без цього не може бути розвитку, без цього неможливе удосконалення ні мови, ні мовця.

Мовлення може бути індивідуалізованим, а мова завжди спільна для її носіїв. Мовлення - практичне користування мовою в процесах вираження й обміну думок.

Функції мови:

- 1) засіб спілкування;
- 2) засіб пізнання;
- 3) засіб творення нових одиниць мови;
- 4) засіб вираження емоцій, внутрішнього стану людини і волі;
- 5) засіб створення словесних художніх образів.

Функції мовлення:

- 1) здійснення і реалізація процесу спілкування (комунікативна);
- 2) пізнавальна;
- 3) творення нових мовних одиниць;
- 4) здійснення і реалізація процесу вираження емоцій (емотивна);
- 5) здійснення і реалізація процесу творення художніх образів, творів (естетична).

Отже, можна охарактеризувати мову - як засіб, а мовлення - як процес.

Відмінність між усною (мовлення) та писемною (мова) формами зовнішнього мовлення: усне мовлення відбувається у вигляді сприймання органами слуху усної артикуляції мовних звуків і передачі інформації іншим людям з метою впливу на їхню поведінку й діяльність, писемне ж мовлення відбувається у вигляді відображення звуків на письмі і має таке ж призначення.

Мовлення завжди передбачає співбесідника (слухача) і буває діалогічним та монологічним.

Внутрішнє мовлення не реалізується ні у вигляді звуків, ні у вигляді знаків: воно служить для підготовки процесу спілкування, регулює поведінку, опрацьовує отриману інформацію.

Предмет «Основи культури і техніки мовлення» повинен активізувати засвоєні в середній школі знання норм і всіх можливих варіантів літературної мови, навчити користуватися ними в різноманітних практичних мовленнєвих сферах (у функціональних і структурних стилях мовлення, для створення відповідного колориту мовлення і т.д.).

Завдання - спираючись на основу, закладену такими предметами, як *сучасна українська літературна мова, історія літератури, логіки, етики й естетики*, звести на цій основі струнку і досконалу споруду мовленнєвої довершеності, яка виявлятиметься в логічності, точності, чистоті, багатстві (різноманітності), виразності тощо.

Культура мовлення - це сукупність і система комунікативних якостей мовлення; це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формі мовлення, уміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації.

Основні причини недостатнього рівня культури мовлення:

- 1) низький рівень самоосвіти (читання книжок, насамперед художніх текстів, зокрема рідною мовою);
- 2) низький рівень володіння навичками швидкого і осмисленого читання;
- 3) слабо розвинуті почуття естетичного задоволення від спілкування з книгою;
- 4) відсутність навичок користування довідковою літературою (словниками, довідниками та ін.) та ін.

Щоб підвищувати рівень мовленнєвої культури, необхідно:

- шанувати мову, якою спілкуєшся, і людей, з якими спілкуєшся;
- багато читати (творів різних жанрів, стилів, читати вдумливо);
- намагатися не допускати змішування різних мов та ін.

5. Закріплення нових знань.

1. За допомогою яких засобів виявляється усне мовлення та писемне мовлення?
2. В чому різниця між мовою і мовленням?
3. Перерахуйте функції мови і мовлення.
4. Як ви розумієте поняття культура мовлення?

6. Підведення підсумків уроку та виставлення оцінок.

7. Оголошення домашнього завдання.

Знайти п'ять визначень видатних діячів української культури щодо поняття «мова».

Права, свободи та обов'язки людини

План – конспект уроку з

Явтушнська Наталія Анатоліївна

Викладач предметів професійно - теоретичної підготовки

Спеціаліст

Мета:

- **навчальна:** ознайомити учнів з основними поняттями за темою уроку, з класифікацією та видами прав, свобод та обов'язків людини, міжнародними документами з прав людини;
- **розвиваюча:** спонукати учнів до активного мислення;
- **виховна:** виховувати повагу до прав людини, розуміння необхідності їх дотримання.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форма проведення: урок-лекція.

Обладнання: Конституція України, Загальна декларація прав людини, міжнародні документи про права людини, пам'ятки для учнів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Ознайомлення з темою уроку та очікуваними результатами.

Людина – найцінніший скарб. Навіть у головному законі України – Конституції – сказано: «Визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності й безпеки в Україні є найвищою соціальною цінністю». (ст. 3)

А в ст. 21 зазначається, що «усі люди є вільними і рівними у своїй гідності і правах. Права і свободи людини є невідчужуваними і непорушними».

Так, кожна людина – неповторна на цій землі, вона є великою цінністю тільки тому, що вона є людина, що має честь, совість, сумління. Їй дано життя, щоб прожити його гідно.

Запитання:

1. *Прокоментуйте, будь ласка, наведені вище статті.*
2. *Що б відбулося з людиною, якби її права не було захищено?*

III. Оголошення теми і мети уроку.

Сьогодні на уроці ми розглянемо тему «Права, свободи та обов'язки людини». (Тему записати у зошити.)

Будемо розглядати такі основні питання:

1. Що таке права, свободи та обов'язки людини.
2. Які основні документи про права людини.

3. Які є види прав, свобод та обов'язків людини.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Права, свободи, обов'язки

Людина – це жива істота зі своїми фізіологічними, біологічними, фізичними та психологічними відмінностями. Але разом цим вона є ще й членом суспільства та підпорядковується соціальним нормам: звичаям, традиціям, правовим та моральним нормам. Як член суспільства, людина має змогу вчитися, працювати, бути вільною і рівноправною з іншими людьми. А оскільки люди ще й живуть на території певної держави, то вони мають бути забезпечені можливістю брати участь у житті держави, вимагати від держави захисту від посягань на права та інтереси.

Права людини визначають можливості, свободу дій, вчинків, поведінки в суспільстві, вини є підвалинами свободи, справедливості та миру. Повага до прав людини є передумовою цілісного розвитку окремої людини і всього суспільства.

Права людини – це її соціальна спроможність вільно діяти, самостійно обирати вид і міру своєї поведінки з метою задоволення різнобічних матеріальних і духовних потреб шляхом користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами.

Поняття «права людини» складне й багатогранне. Можна виділити такі аспекти:

- права з'являються у людини від моменту її народження як невід'ємні умови фізичного і соціального існування та розвитку і водночас як засіб і мета життя;
- за змістом права людини – це такі її соціальні можливості, які пов'язані з конкретно-історичними умовами, економічним і культурним рівнем життя суспільства;
- права людини – це категорія можливої поведінки людини; їх реалізація залежить від бажання конкретної людини, а держава не може і не повинна примушувати до використання прав;
- права людини мають універсальний характер, неподільні, взаємопов'язані та є надбанням кожної людини.

У разі порушення прав і свобод, **громадянин** (людина у її взаємозв'язку з державою) може звернутися з метою їх захисту до судових органів, прокуратури, уповноважених Верховної Ради України з прав людини, інших органів влади та посадових осіб.

Отже, **права людини** – можливість існувати й розвиватися як особистість, задовольняти свої потреби законним шляхом.

Поняття «свобода» пов'язане з характеристикою таких діянь особи, які визначають сферу її самостійності, захисту від втручання в її внутрішній світ (свобода думки, свобода світогляду і віросповідання тощо).

Свобода – суб'єктивне право особи, яке проявляється в способах її можливої поведінки.

Забезпечуючи права і свободи людини, держава вимагає від неї певної поведінки, що формулюється в системі юридичних обов'язків.

Свободи людина може реалізовувати без будь-яких втручань держави, бо вона повинна лише забезпечувати охорону, непорушність свобод.

Свободи людини – це свобода слова, віросповідання, свобода думки.

Обов'язки – об'єктивно обумовлена вимога держави до особи діяти чітко визначеним у законі чином або утримуватися від здійснення певних дій.

Обов'язок характеризується такими рисами:

- на відміну від суб'єктивного права, юридичний обов'язок – це категорія необхідної поведінки людини, його реалізація не повинна обумовлюватися бажаннями людини;
- обов'язок – це завжди певне обмеження прав людини;
- виконання обов'язку забезпечується спеціальним механізмом, який має держава, а за невиконання обов'язку держава встановлює юридичну відповідальність.

Основи правового статусу особи визначають лише права, свободи та обов'язки людини і громадянина, які отримали конституційне закріплення, називаються **основними правами, свободами та обов'язками людини і громадянина**.

Основні документи про права людини

Словникова робота: учні мають навести значення понять «декларація», «конвенція», «хартія».

Нині у світі існує багато законів, угод, але основним міжнародно-правовим актом, який проголошує і захищає права людини є *Загальна декларація прав і свобод людини*, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року.

Вона передбачає «права людини є основою справедливості в світі, всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах, не підлягають дискримінації за національними, етнічними, релігійними, расовими ознаками, а також за ознаками статі, політичних переконань, володіння багатством або власністю». Вона складається з преамбули та 30 статей.

З вересня 1953 р. була прийнята Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. Цей документ гарантував громадянам держав членів Ради Європи дотримання їхніх конституційних прав. Для того, щоб захищати права, людині необхідно належним чином реагувати на їх порушення. Для цього були створені спеціальні контрольні органи: Комісія з прав людини, Центр прав людини, Європейський суд, що розглядає порушення прав людини на державному рівні.

Пакт про цивільні і політичні права від 19 грудня 1966 р., Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 р., Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього від 30 листопада 1973 р., конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання від 10 грудня 1984 р. та Європейська Конвенція про захист прав людини й основних свобод від 4 листопада 1950 р.

Загальна декларація прав людини – це стандарт, але не закон, та дотримуватися її повинні країни, які є демократичними, та є членами ООН. Країна, створюючи Конституцію України, будувала її на основі ЗДПЛ. (Саме КУ 1996 року уперше закріпила положення про визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності й безпеки в Україні найвищою соціальною цінністю – ст. 3). На розвиток норм і положень ЗДПЛ була розроблена низка міжнародно-правових актів.

Люди мають багато прав. В світі їх систематизували за певними ознаками (видами). Давайте ознайомимося з ними детальніше.

Види прав і свобод людини

У Конституції України (розділ II «Основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина») визначено такі групи основних прав: громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні, культурні, екологічні.

Громадянські (особисті) права – це можливості людей, що характеризують їхнє фізичне та біологічне існування, задоволення матеріальних та духовних потреб. До них належать такі права: на життя, на недоторканність особистості, житла, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; на вибір місця проживання, свободу пересування, на вільне залишення території України та повернення будь-коли в Україну; на свободу власної думки і слова, на вільне волевиявлення своїх поглядів і переконань; вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово та в інший спосіб на свій вибір; на свободу світогляду, віросповідання тощо.

Політичні права – це можливості громадянина брати участь у громадському та державному житті, вносити пропозиції щодо поліпшення роботи державних органів, безпосередньо брати участь у різних об'єднаннях громадян.

З Конституції України

Ст. 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей...

Ст. 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Ст. 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування...

Ст. 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Соціально-економічні права – це можливості людини і громадянина, що характеризують їхню участь у виробленні матеріальних благ та можливість забезпечити належні соціальні умови життя.

До економічних прав відносять: на приватну власність, на підприємницьку діяльність, на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку вільно обирає або на яку вільно погоджується; на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом; на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів; на відпочинок тощо.

Соціальні права: на охорону здоров'я; на житло; на матеріальне забезпечення у старості, у разі хвороби, повної чи часткової втрати працездатності, втрати годувальника; на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Культурні права – це можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу (нації) та всього людства.

Культурні права: на освіту; на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; на свободу наукової, технічної та художньої творчості; на захист інтелектуальної власності; на використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності тощо.

Екологічні права – це права людини і громадянина на безпечне екологічне середовище.

Конституція України ст. 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Основні права громадян нерозривно пов'язані з їхніми **обов'язками**. Щоб людина могла успішно реалізовувати свої права, отримувати від суспільства певні матеріальні та духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки, віддавати суспільству свою працю, зусилля, піклуватися про державні та громадські справи. Обов'язки людини і громадянина – це певна міра суспільно необхідної поведінки.

Основні обов'язки громадян закріплює Конституція України. Умовно їх можна класифікувати за групами.

Перша група – основні обов'язки людини і громадянина: не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині; відшкодувати завдані збитки; сплачувати податки і збори; неухильно додержуватися Конституції та Законів України, не посягати на права свободи інших людей.

Друга група – основні обов'язки громадянина України: захищати вітчизну, незалежність і територіальну цілісність України; шанувати державні символи України; щорічно подавати до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік.

Невиконання або неналежне виконання основних обов'язків тягне за собою юридичну відповідальність, вид і міра якої визначається відповідними законами України.

V. Закріплення вивченого матеріалу та підведення підсумків.

Сьогодні на уроці ми опрацювали багато нового матеріалу. Для того, щоб краще його закріпити, пропоную відповіді на питання:

1. Що таке права? Свободи? Обов'язки?
2. Чим відрізняються права та свободи?
3. Чи маєте ви обов'язки і чи завжди виконуєте їх?
4. До чого може призвести невиконання обов'язків?
5. Куди ви будете звертатися у разі порушення ваших прав, щоб їх захистити та відстояти?
6. Де і коли було вперше складено перелік основних прав і свобод людини?
7. Які ви знаєте права людини?
8. За якими критеріями можна класифікувати права?

VI. Домашнє завдання.

Опрацювати № 15 підручника. Основні права, свободи і обов'язки громадян України.

Зображення на веб-сторінках

План – конспект уроку з веб - дизайну

Янковська Ольга Йосипівна

Викладач інформатики

Спеціаліст вищої категорії

Мета:

- **навчальна:** ознайомити учнів з правилами додавання графічних зображень до веб-сторінок, поповнити словник новими термінами, розширити знання учнів з теми;
- **розвиваюча:** розвивати технічне мислення, пам'ять, вміння чітко й лаконічно висловлювати думки, аналізувати, порівнювати, робити власні висновки;
- **виховна:** виховувати уважність, дисциплінованість, толерантне відношення до точок зору своїх товаришів, до авторського права.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: дошка, маркери, мультимедійний проектор, комп'ютер, навчальна презентація, браузер (Internet Explorer, Opera), інструкції з ОП в комп'ютерному кабінеті, довідник тегів HTML.

Базові поняття й терміни: мова HTML, тег, атрибути тегів.

План уроку

1. Організаційна частина
2. Перевірка раніше вивченого матеріалу
3. Повідомлення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності
4. Викладення нового матеріалу
5. Закріплення вивченого матеріалу
6. Завдання для виконання дома

ХІД І ЗМІСТ УРОКУ

I. Організаційний момент

Привітання з групою. Концентрація уваги учнів та перевірка їх присутності.

II. Повторення раніше вивченого матеріалу

Дайте відповідь на запитання:

1. Яке призначення Web-сайтів?
2. Яким чином можна додати гіперпосилання до HTML документу?
3. Які основні теги мови HTML, що використовуються для написання коду будь-якої сторінки?
4. Як встановити колір фону web-сторінки?
5. Як задати заголовок на сторінці?
6. Як вирівняти абзац, заголовок по центру сторінки? По правому краю?

7. Що таке тег?
8. Для чого призначені атрибути тега?

III. Повідомлення теми, мети, завдань уроку, мотивація навчальної діяльності .

Зображення можуть нести певну інформацію, та і просто надають Web-сторінці привабливому вигляду. Зображення можуть зробити документ більш інформативним і легким для сприйняття.

Найбільш поширені випадки застосування зображень: логотип компанії на діловій сторінці; графіка для рекламного оголошення; різні малюнки; діаграми і графіки; художні шрифти; підпис автора сторінки; застосування графічного рядка як горизонтальна розділова лінія; застосування графічних маркерів для створення красивих маркірованих списків.

Включення картинок у веб-сторінку завжди приводить до успішних проектів або просто до гарного і красивого інтерфейсу сайту.

Але надлишок графіки викликає ускладнення html-сторінки і, відповідно, збільшить час її завантаження. Крім того, наявність великої кількості зображень буде відволікати відвідувачів від головного вмісту сайту (якщо, звичайно, графіка не є головним змістом сайту).

За допомогою якої ж команди можна помістити графічний елемент на html-сторінку?

IV. Викладення нового матеріалу.

Для вставки рисунка в HTML-сторінку використовується тег `<img>`, що не вимагає закриваючої частини/ Основним атрибутом цього тегу є атрибут `src`, за допомогою якого вказується адреса файлу, в якому і зберігається рисунок.

Для вставлення картинка з назвою `logo.jpg` в певне місце сторінки (за умови, що і сторінка, і картинка розташовані в одній папці) потрібно в цьому місці вставити наступний html-код:

```
<img src = "logo.jpg">
```

Якщо картинка і сторінка розташовані в різних папках, то потрібно вказати шлях до зображення відносно сторінки. Наприклад, якщо html-сторінка лежить в папці `site`, в цій же папці розташована папка `images`, в якій і знаходиться наша картинка `logo.jpg`, то для її вставки потрібно написати так:

```
< img src="images/logo.jpg">
```

А можна вказати повну адресу картинки. Наприклад, так:

```
< img src="http://www.kplt.ucoz.ua/image/logojpg">
```

Графічні файли зручно зберігати в окремому каталозі, наприклад, в каталозі з іменем `img`.

Крім обов'язкового атрибуту `src` тег `<img>` має декілька необов'язкових атрибутів:

- `width` — ширина зображення в пікселях;
- `height` — висота зображення в пікселях;
- `alt` — альтернативний текст - короткий опис картинки, Показується замість картинки, якщо у користувача відключене відображення графіки;
- `align` — положення зображення відносно інших об'єктів на HTML-сторінці; можливі значення „left”, „right”, „top”, „middle”, „bottom”;
- `border` — товщина рамки навколо зображення;
- `vspace` - верхній і нижній відступи малюнку від тексту (в пікселях);
- `hspace` - відступи малюнку від тексту збоку (зліва і справа) (в пікселях).

Якщо вказані атрибути `width` і `height`, браузер помістить картинку в прямокутник виділеного розміру, навіть якщо реальні ширина і висота картини більше (стисне) або менше (розтягне).

Наведемо приклад застосування вказаних атрибутів:

```
<p></p>
```

Формати зображень, які використовують в Інтернеті

Найбільш розповсюдженими в Інтернеті є файли форматів GIF, JPG (JPEG) та PNG. Це найкомпактніші формати збереження графіки.

Формат GIF (.gif) (Graphics Interchange Format - формат обміну графічними даними) почали використовувати з 1987 року для обміну малюнками через канали зв'язку глобальної мережі. Він зберігає зображення, що можуть містити не більш ніж 256 кольорів, і не залежить від апаратного забезпечення комп'ютера.

Здебільшого використовується для створення анімації: можливо зберегти в одному файлі кілька картинок, задавши час показу кожної.

На сьогодні фахівцями розроблено чимало готових анімаційних GIF-файлів, які можна використовувати на своїх веб-сторінках.

Формат PNG (.png) - (Portable Network Graphic — переносні мережні графічні дані) є одним із перспективних форматів графіки для Інтернету, який створено з метою заміни GIF.

Формат PNG забезпечує високу якість графіки та прийнятні розміри файлів. Зображення може зберігатися як у реальних кольорах, так і в 256-колірній GIF-палітрі.

Формат JPEG (.jpg) - (Joint Photographic Experts Group — об'єднана група експертів у галузі фотографії) був створений для того, щоб позбутись обмежень, властивих формату GIF.

Два попередніх формати орієнтовані на рисовану і креслярську графіку. Формат JPEG призначений для збереження повноколірних реалістичних фотозображень. Він має потужні засоби для стиснення зображень, щоправда шляхом зниження їхньої якості.

JPEG-зображення зберігаються у файлах із розширенням .jpg.

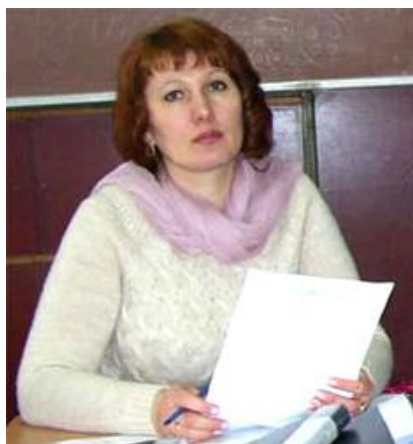
Оскільки цей формат спеціально розробляли для збереження ілюстрацій, що містять велику кількість кольорів, він є найприйнятнішим для деяких типів графічних даних. Це кольорові фотографії, графічні дані з градієнтним заповненням частин зображення, фотознімки з відтінками одного кольору тощо.

5. Закріплення вивченого матеріалу

1. Яким чином можна додати картинку до HTML документу?
2. Назвіть атрибути, які відповідають за орієнтацію картини в документі.
3. За допомогою якої команди можна зробити так, щоб текст обтікав картинку з усіх сторін?
4. Атрибути, які відповідають за розмір картини на екрані.
5. Який атрибут задає картинці рамку?
6. Як вирівняти рисунок по верхньому краю рядка?
7. Навіщо потрібно записувати альтернативний текст при визначенні рисунків?

9. Завдання для виконання дома

Створити сторінку – фотоальбом (для бажаючих).

Поняття охорони праці та її соціально-економічне значення. Основні законодавчі акти з охорони праці.

Хоменко Людмила Миколаївна

Викладач предметів професійно – теоретичної підготовки

Спеціаліст вищої категорії

Тема програми: Правові та організаційні основи охорони праці.

Мета уроку :

- **навчальна :** отримати знання з питань безпеки та основ охорони праці у процесі теоретичного навчання та ознайомлення з законодавчими актами з охорони праці.
- **розвиваюча :** набуття навичок з безпеки праці та підвищення рівня вивчення законодавчої бази України.
- **виховна :** виховати відповідальність за безпеку праці, спрямовану на збереження здоров'я, життя і працездатність людини у процесі трудової діяльності.

Тип уроку : Урок засвоєння знань.

Засоби навчання : підручники, презентації.

Література: Л.Е.Винокурова, М.В.Васильчук, М.В.Гаман "Охорона праці". - К. : Факт, 2005 р. - 344 с.: іл.

Хід уроку

1. Організаційний момент .

2. Мотивація навчання .

Повідомлення теми, постановка мети уроку. Розкриття даної теми в курсі навчання та складання плану роботи на уроці.

3. Викладання матеріалу теми .

3.1. Зміст поняття «Охорона праці», соціально-економічне значення, мета і завдання предмета.

3.2. Основні законодавчі акти з охорони праці

4. Закріплення пройденого матеріалу.

4.1. В якому законі визначено поняття ОП?

4.2. Дайте визначення охорони праці.

4.4. З яких законів складається законодавство України про охорону праці.

5. Домашнє завдання .

Л.Е.Винокурова "Охорона праці" п.1.1., 1.2., 1.5., стор. 3 — 27.

6. Підведення підсумків уроку .

Конспект уроку.

I. Поняття «охорона праці» визначено ст. 1 Закону України «Про охорону праці».

Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямо-

ваних на збереження здоров'я, життя і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

1.1. Правові — це законодавчі акти з ОП.

1.2. Соціально-економічні заходи :

–реалізація конституційного права громадян на охорону їхнього життя і здоров'я в процесі трудової діяльності;

–регулювання за участю відповідних державних органів відносин між власником підприємства, установи і організації і працівником з питань безпеки і гігієни праці та виробничого середовища;

–встановлення єдиного порядку організації ОП в Україні;

–надання права працівнику відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя;

–зберігання середнього заробітку за період простою не з вини працівника;

–відповідно до медичного висновку і стану здоров'я переведення на легшу роботу за згодою працівника;

–соціальне страхування власником всіх працівників від нещасних випадків і профзахворювань;

–виплата сум на подання одноразової допомоги, що належать потерпілому за період його тимчасової непрацездатності;

–надання пільг і компенсацій за важкі та шкідливі умови праці;

–забезпечення спецодягом, засобами індивідуального захисту;

–відшкодування власником моральної травми;

–забезпечення комплексного рішення завдань ОП жінок, неповнолітніх, інвалідів.

1.3. Організаційні заходи :

- навчання працюючих безпечним методам праці та інструктування їх на робочому місці; розробка правил, норм та інструкцій з ОП, виробничої санітарії, електробезпеки, пожежної безпеки;

– організація оглядів з ОП, адміністративно-громадський контроль за станом робочих місць та приміщень;

– здійснення контролю за дотриманням законодавства про працю та відпочинок, порушення і невиконання інструкцій з ОП.

1.4. Технічні заходи :

– підтримування справного стану обладнання робочих місць, виробництва, машин і механізмів, пристроїв, транспортних засобів;

– встановлення обладнання для захисту організму людини від впливу незадовільних метеорологічних умов, забруднення повітря, шуму та вібрації, електромагнітних полів, лазерних випромінювань; блокування, огорожі;

– засоби індивідуального та колективного захисту.

1.5. Санітарно-виробничі заходи :

– захист від дії шкідливих виробничих факторів, отруєння, газів, пару, пилу в повітрі робочої зони;

– недостатнє або підвищене освітлення;

– вібрації, шум; температура поверхонь устаткування, матеріалів; підвищений рівень ультразвуку, інфразвукових коливань, іонізації повітря, статичної електрики, прямого і відображеного блиску, ультрафіолетової радіації;

- тіснота у виробничих приміщеннях, порушення правил особистої гігієни та антисанітарний стан виробничих і побутових приміщень.

1.6. Медико - профілактичні заходи :

- систематичний, постійний контроль за станом здоров'я працюючих.

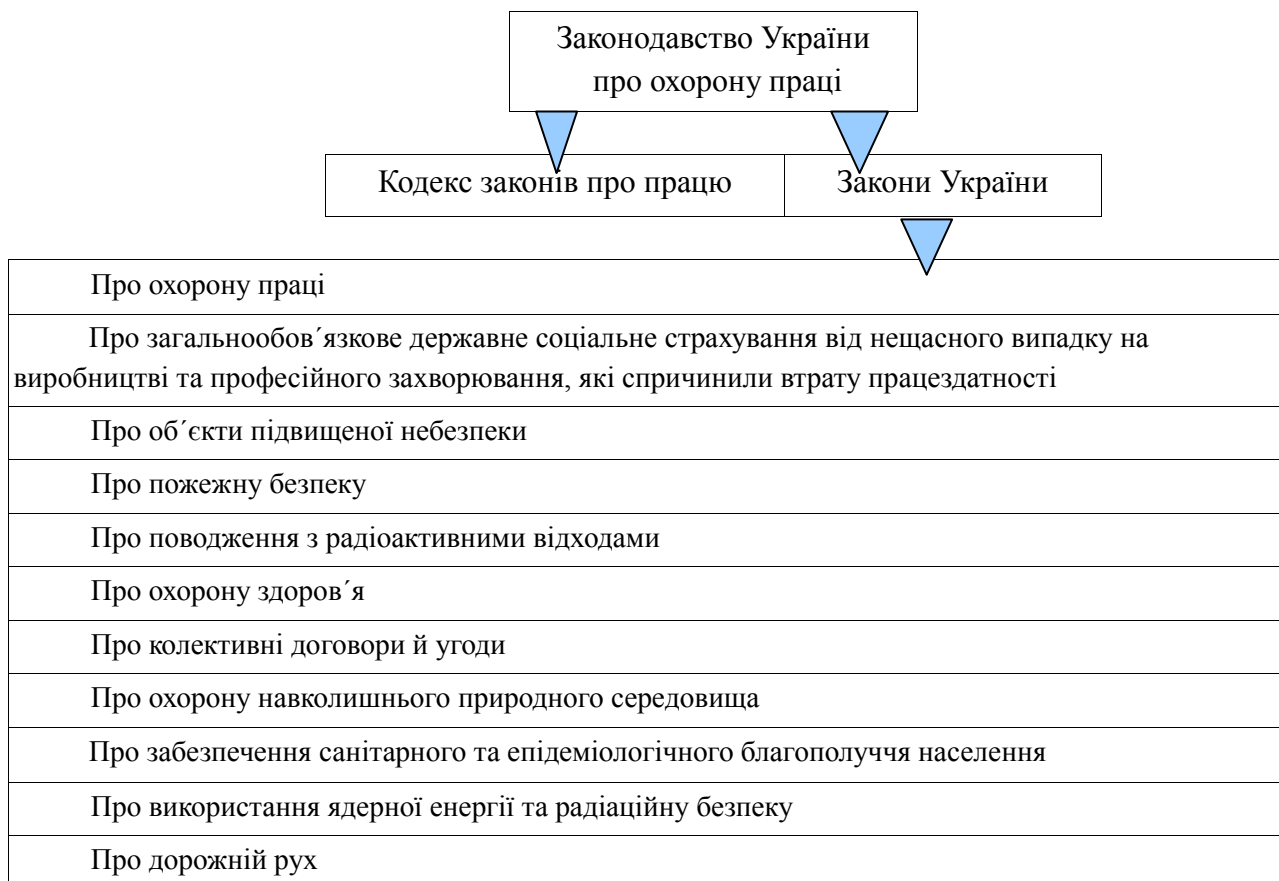
Головною метою ОП є створення на кожному робочому місці безпечних умов праці, безпечної експлуатації обладнання, зменшення або повна нейтралізація дії шкідливих і небезпечних виробничих факторів на організм людини і зниження рівня виробничого травматизму та професійних захворювань.

Основи ОП вивчаються в загальному курсі «Охорона праці» за типовою програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки та погодженою Державним комітетом України з нагляду за охороною праці.

Мета вивчення цього курсу — дати знання загальних питань законодавства з ОП, пожежної безпеки, електробезпеки, гігієни праці, способів надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках, аваріях.

II. Основним законом, що гарантує право громадян на належні, безпечні та здорові умови праці є **Конституція України**. У Конституції проголошено, що громадяни України мають право на працю, яку вони вільно обирають або на яку погоджуються. Реалізація цих прав здійснюється через виконання вимог, викладених у законодавчих актах з ОП.

Закон України “Про охорону праці” передбачає, що за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників проф.-спілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності.

• Згідно із ст. 10 Закону України «Про охорону праці» забороняється:

застосування праці жінок на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці;

залучення жінок до підняття і переміщення вантажів, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт із санітарного й побутового обслуговування);

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітніх дітей, регулюються чинним законодавством.

• Відповідно до Закону, забороняється

Застосування праці неповнолітніх, тобто осіб віком до вісімнадцяти років, на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах (ст. 11 Закону).

Роботодавець повинен забезпечити обов'язкове проходження працюючими в нього підлітками попереднього і наступних періодичних медичних оглядів.

Загальна тривалість робочого часу підлітків не повинна перевищувати 24 години на тиждень для підлітків 14 – 15 років і 36 годин для підлітків 16 – 17 років. Обов'язковим має бути рівномірний розподіл робочого часу по днях п'яти- або шестиденного робочого тижня

Забороняється залучати неповнолітніх

•до нічних, понаднормових робіт і робіт у вихідні дні.

Трудовим законодавством України заборонено приймати неповнолітніх віком до 18 років на такі роботи:

пов'язані тільки з перенесенням або пересуванням вантажів вагою понад 4,1 кг

що пов'язані винятково з підйомом, утриманням або переміщенням важких предметів.

Власник зобов'язаний організувати навчання, перекваліфікацію і працевлаштування інвалідів відповідно до медичних рекомендацій, при необхідності встановити неповний робочий день або неповний робочий тиждень і пільгові умови праці на прохання інвалідів (ст. 12 Закону).

Охорона праці інвалідів

Підприємства, що використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертизи й індивідуальних програм реабілітації, вживати додаткові заходи з безпеки праці, що відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників.

•Час роботи підлітків з вантажами не повинен складати більше 1/3 часу робочої зміни.

Залучення інвалідів до понаднормових робіт і робіт у нічний час без їхньої згоди не допускається.

Призначення, будова, робота карбюратора К-88А

План – конспект уроку

**Зубрицький Олександр
Володимирович**

Викладач предметів професійно - теоретичної підготовки

Спеціаліст вищої категорії

Мета: Ознайомити учнів з будовою, призначенням, роботою карбюратора К-88А.

Тип уроку: Комбінований.

Методи: Репродуктивний, пошуковий.

Міжпредметні зв'язки: Фізика, матеріалознавство.

Обладнання: Плакати, стенди, конспекти - блок-схеми.

ХІД УРОКУ:

I. Організаційний момент:

- 1.1 Перевірка присутніх на уроці;
- 1.2 Перевірка готовності до уроку;
- 1.3 Повідомлення теми та мети;

2. Актуалізація опорних знань:

- 2.1 Опитування всієї групи по тестовим карткам пройденого матеріалу.

3. План вивчення нового матеріалу:

3.1. Призначення карбюратора К-88А.

3.2. Будова карбюратора К-88А:

- Система пуску. Призначення, будова, принцип дії;
- Головна дозуюча система - призначення, будова, принцип дії;
- Система холостого ходу - будова, призначення, принцип дії;
- Прискорювач пій насос - призначення, будова, принцип дії;
- Економайзер призначення, будова, принцип дії;
- Обмежувач частоти обертання колінчатого валу - призначення, будова, принцип дії;

дії;

4. Закріплення вивченого матеріалу:

- 4.1. Призначення карбюратора?
- 4.2. Будова карбюратора?
- 4.3. З яких систем складається карбюратор?
- 4.4. Для чого служить головна дозуюча система?
- 4.5. Для чого служить система пуску?
- 4.6. Для чого служить система економайзер?
- 4.7. Для чого служить система прискорювальний насос?

5. Самостійна робота на уроці:

5.1. Конспектування нового матеріалу.

6. Пояснення домашнього завдання:

6.1. Вивчити будову, призначення, дія карбюратора К-88А

6.2. Конспект, і підручник: «Будова, експлуатація автомобіля». Автор Ф.В. Кисликів ст.. 92-99.

7. Оцінка знань та аналіз відповідей.

3. Викладення нового матеріалу

План:

1. Режими роботи двигуна.
2. Головна дозуюча система.
3. Додаткові пристрої карбюратора.
4. Типи карбюраторів.
5. Привід управління карбюратором.

Конспект:

Основними режимами при роботі автомобільного двигуна являються пуск, холостий хід і малі навантаження, середні, повні навантаження і різкі переходи з малих навантажень на великі.

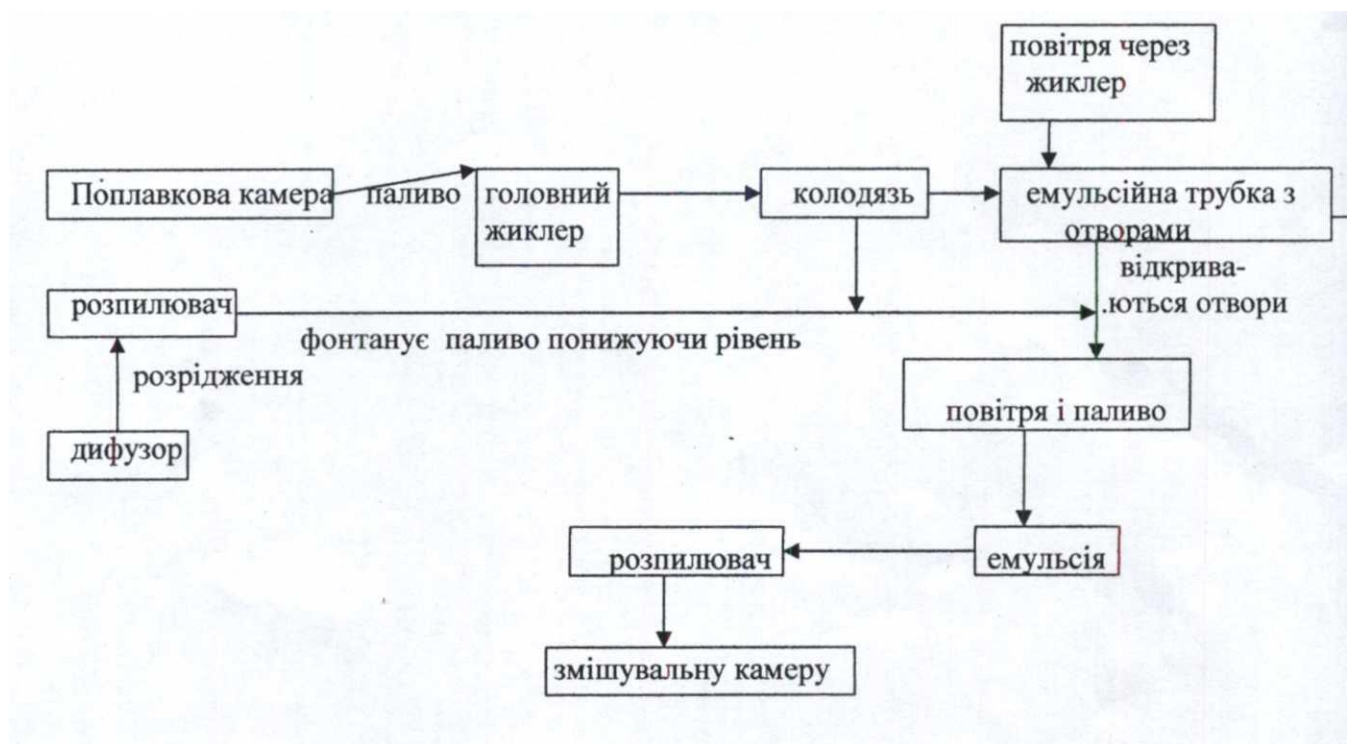
Головна дозуюча система забезпечує роботу двигуна при всіх режимах, окрім його роботи з малою частотою обертання у режимі холостого ходу. Для утворення горючої суміші ця система подає найбільшу порцію палива. При розгляді роботи найпростішого карбюратора, було встановлено, що зі збільшенням відкриття дросельної заслінки кількості витікаючого із розпилювача палива зростає швидше, чим кількість повітря, поступаючого через дифузор, горюча суміш збагачується

тим швидше, чим більше відкривається дросельна заслінка. Регулювання збагаченої суміші зі збільшенням дросельної заслінки називають компенсацією її склячу.

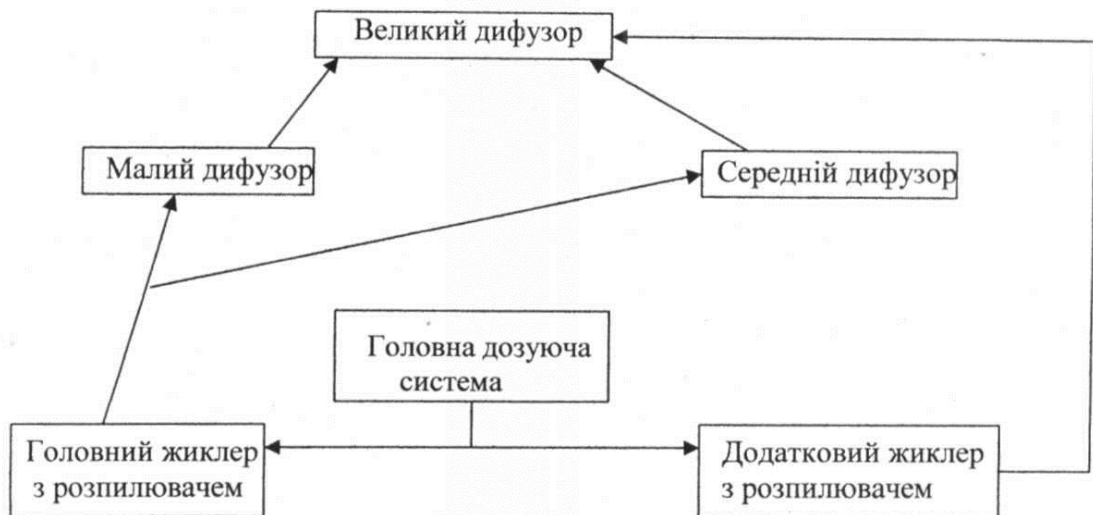
При будь-якому з перелічених способів компенсації головна дозуюча система забезпечує приготування карбюратором при середніх навантаженнях збідненої, економічної суміші.

Компенсація горючої суміші пневматичним гальмуванням витоку палива

При збільшенні відкриття дросельної заслінки зростає використання палива із колодезя і у трубці відкривається більше отворів. Повітря, поступаючи у розпилувач, зменшує розрідження головного жиклеру і гальмує виток з цього палива, забезпечуючи збіднення суміші. Утворення економічної суміші в цих умовах можливе при вірному виборі діаметрів повітряного і головного(паливного) жиклера.

Компенсація суміші регулюванням розрідження у дифузорі Особливістю такого карбюратора з компенсацією горючої суміші регулюванням розрідження в дифузорі являється наявність трійного дифузора.

Повітряний потік, поступаючи до змішувальної камери, проходить через великий дифузор, а частина потоку - через малий і середній дифузори. При збільшенні швидкості руху повітря тонкі пружинні пластини, закріплені на великому дифузорі, відхиляються і частина потоку проходить мимо малого і середнього дифузоров.

При збільшенні відкриття дросельної заслінки збільшується кількість повітря і пружинні пластини відгинаються більше. Більша кількість повітря проходить мимо малого і середнього дифузоров, в результаті збільшується розрідження в усіх дифузорах, але у розпилювача головного жиклера воно росте повільніше, ніж у розпилювача додаткового жиклера.

Нарізання різьби мітчиком

План – конспект
уроку виробничого навчання

Лашко Володимир Андрійович
Майстер виробничого навчання

Тема за програмою: Нарізання різьби.

Тема уроку: Нарізання різьби мітчиком.

Мета уроку:

- а) навчальна – навчити прийомам нарізання метричної різьби вручну різенарізним інструментом;
- б) розвивальна – розвивати технологічне і професійне мислення, навички систематичного самоконтролю, творчий підхід до роботи як засіб виховання стійкого професійного інтересу, вміння самостійно приймати рішення, дотримуватись свідомої трудової дисципліни;
- в) виховна – виховувати дбайливе відношення до інструментів і матеріалів; економне використання матеріалів; повагу до обраної професії; вміння організувати взаємодопомогу і взаємоконтроль.

Тип уроку: вивчення трудових прийомів та операцій. формування нових знань та умінь

Матеріально-технічне забезпечення:

Обладнання: свердлильний верстат, мультимедійне обладнання.

Таблиці: «Стандартні різьби», «З'єднання шпилькою», «З'єднання гвинтами», «Нарізування зовнішньої різьби», «Нарізування внутрішньої різьби».

Інструменти та пристосування: мітчики слюсарні для метричних і дюймових різей, свердла різні, зенківки 900 і 1200 різні, штангенциркулі з величиною відліку за ноніусом 0,1мм, воротки для мітчиків різні, свердла, свердлильні патрони, лещата паралельна, масло мінеральне.

Інструкційні картки: «Нарізування внутрішньої різьби».

Міжпредметні зв'язки: «Охорона праці», «Технічне креслення», «Допуски і технічні виміри», «Слюсарна справа», «Фізика», «Геометрія».

Методи проведення:

словесні: бесіда, пояснення, інструктаж;

наочні: ілюстрація (плакат,), демонстрація (практичний показ);

стимулювання і мотивації навчання: наочність, практична необхідність.

Перелік практичних завдань: Навчитися виконувати:

- нарізання різьби мітчиком вручну різними прийомами

Професія: слюсар з ремонту автомобілів (ТО і електрообладнання)

Група: 105

ХІД УРОКУ

<i>I. Організаційна частина.</i>		
Дії майстра	Час	Дії учнів
1. Привітання 2. Перевірка зовнішнього вигляду учнів, відповідно до вимог охорони праці (комплектність спецодягу, взуття). 3. Перевірка присутності учнів на уроці виробничого навчання.	5 хв.	Староста групи звітує про готовність учнів до заняття.
<i>II. Вступний інструктаж.</i>		
<p>1. Актуалізація опорних знань та вмінь</p> <p>1. Бесіда з учнями з метою перевірки знань, необхідних для подальшої роботи на уроці.</p> <p>2. Повторення прийомів роботи засвоєних на попередніх заняттях.</p> <p>Питання до учнів: Назвіть:</p> <p>а) послідовність закріплення різних сверл та видалення їх із шпинделя, встановлення заготовок на стіл верстата, налаштування верстата на частоту обертання шпинделя;</p> <p>б) послідовність робіт під час свердління різних отворів на верстаті;</p> <p>в) порядок робіт під час зенкування, зенкерування та розверстування отворів;</p> <p>г) яких правил безпеки праці слід дотримуватися під час свердління, зенкування, зенкерування та розверстування отвору.</p> <p>2. Мотивація навчальної діяльності учнів</p> <p>І на виробництві, і в побуті людину оточує велика кількість пристроїв, машин і механізмів, у яких використовуються різні з'єднання. Найпоширенішими з'єднаннями деталей машин є різьбові. Це можна пояснити простотою і надійністю таких з'єднань, зручністю регулювання затягання, а також можливістю їх розбирання та повторного складання без заміни деталі. В більшості випадків складові нарізного з'єднання можна замінити на такі ж само, тому що вони є взаємозамінними. Але є випадки, коли різьбу необхідно нарізати самому вручну. Тому людині чоловічої статі потрібно вміти нарізати різьбу. Здобуті на сьогоднішньому занятті знання та вміння можуть стати у нагоді у повсякденному житті. Чи маєте ви бажання навчитися власноруч нарізати різьбу?</p> <p>3. Повідомлення теми, мети, завдань уроку</p> <p>Дату, тему й назву уроку записано на дошці, учні записують в зошитах. Усно повідомляю навчальну мету і завдання заняття:</p> <p><u>Тема уроку:</u> «Нарізання різьби мітчиком» <u>Мета і завдання уроку:</u></p> <p>1. Ознайомитись з поняттям про метричну різьбу та її елементи. 2. Вивчити позначення різьби на кресленнях.</p>	36 хв.	<p>Відповідають на питання, розказують послідовність роботи.</p> <p>Учні слухають.</p> <p>Учні слухають та осмислюють завдання які ставить перед ними майстер.</p> <p>Учні слухають, аналізують поданий матеріал, запам'ятовують шляхи виконання роботи.</p>

3. Ознайомитися з різенарізним інструментом.
  4. Вміти визначати за допомогою довідкових таблиць діаметр свердла для внутрішньої різьби.
  5. Навчитись нарізати внутрішню різьби.
- Навчитися виконувати:
- нарізання різьби мітчиком вручну різними прийомами.

4. Викладення нового матеріалу. Бесіда. Практичний показ з поясненням.

Нарізання різьби – це процес її утворення зняттям стружки (а також пластичним деформуванням) на зовнішніх або внутрішніх поверхнях заготовок деталей. Внутрішню різьбу нарізають мітчиком. Мітчики за призначенням бувають ручні, машинно-ручні й машинні; за профілем нарізаної різьби – для метричної, дюймової і трубної різьб; за конструкцією – суцільні, збірні (регульовані й такі що самовимикаються) та спеціальні.

Ознайомлення з будовою мітчика. Мітчик складається з двох основних частин – *робочої і хвостової*.

Робоча частина – це гвинт з кількома поздовжніми прямими або гвинтовими канавками, який призначений для нарізання різьби. Мітчики з гвинтовими канавками застосовують для забірної та калібрувальної частин. Робоча частина мітчика застосовується для нарізання точних різьб.

Хвостовик - стержень закріплює мітчик у патроні або утримує його у **воротку** (за наявності квадрата) під час роботи.

Серцевина – внутрішня частина тіла мітчика, виміряна за діаметром кола, дотичного до дна його канавок. У мітчиків для нарізання різьби в нержавіючих сталях серцевина масивніша (товстіша).

Канавки – це заглиблення між різальними зубами (перами), що утворюються видаленням частини металу. Вони слугують для утворення різальних кромки і розміщення стружки під час нарізання різьби. Профіль канавки утворюється передньою поверхнею, по якій сходить стружка, і задньою, що призначена для зменшення тертя пер мітчика об стінки нарізаного отвору.

Ручні мітчики для метричної і дюймової різьб стандартизовані й виготовляються комплектом: із двох мітчиків для нарізання різьби з кроком до 3 мм включно (для основної метричної різьби діаметр від 1 до 52 мм і для дюймової – від 1/8 до 1") і комплектом з трьох мітчиків для різьби з кроком більш як 3 мм (для метричної різьби діаметр від 30 до 52 мм і для дюймової – від 1/8 до 2).

До комплекту з трьох мітчиків входять чорновий, середній і чистовий мітчики. Усі вони мають різні діаметри.

Ознайомлення з послідовністю технологічних процесів.

При нарізанні різьби вручну різальний інструмент обертають за допомогою воротків, встановлюючи їх на квадрати хвостовиків.

Учні слухають.

Учні слухають і активно беруть участь у повторенні

Нарізання внутрішньої різьби. Діаметр свердла для свердління під метричні й трубні різьби визначають за довідковими таблицями. Коли неможливо скористатися таблицями, діаметр під метричну різьбу приблизно обчислюють за формулою:

$$d_c = d - K_c P, \text{ де}$$

d_c – діаметр свердла, мм;

d – номінальний діаметр різьби, мм;

K_c – коефіцієнт, який, залежно від розвертання отвору, беруть із таблиць довідника (зазвичай – $K_c = 1 - 1,08$);

P – крок різьби, мм.

Розміри воротка для закріплення мітчика вибирають за діаметром останнього.

Прийоми нарізання різьби. Підготувавши отвір під різьбу і вибравши вороток, заготовки закріплюють у лещатах і в цей отвір вертикально встановлюють мітчик за кутником. Притискаючи лівою рукою вороток до мітчика, правою повертають його праворуч доти, доки він не вріжеться на кілька ниток у метал і не набуде стійкого положення. Після цього вороток беруть за рукоятку двома руками й обертають з перехопленням рук через кожні півоберта.

Для полегшення роботи вороток з мітчиком обертають не постійно за годинниковою стрілкою, а здійснюють один – два оберти праворуч, півоберту ліворуч.

Правила нарізання різьби мітчиком:

- при нарізанні різьби у глибоких отворах у м'яких і в'язких металах (міді, алюмінію, бронзи тощо) треба періодично викручувати мітчик з отвору й очищати канавки від стружки;

- нарізати різьбу слід повним набором мітчиків, оскільки нарізання різьби одразу середнім мітчиком без проходження чорновим, а потім чистовим не прискорює, а, навпаки, ускладнює роботу. Різьба в цьому разі виходить неякісною, а мітчик може зламатися;

- середній і чистовий мітчики вводять в отвір без воротка, а надівають його на головку і продовжують нарізати різьбу тільки після того, як мітчик піде правильно по різьбі;

- глухий отвір під різьбу треба робити на глибину, дещо більшу за довжину нарізуваної частини, так, щоб робоча частина мітчика трохи вийшла за межі нарізуваної частини; якщо такого запасу не буде, різьба буде неповною;

- у процесі нарізання треба ретельно стежити за тим, щоб не було перекосу мітчика. Для цього слід через кожні 2 – 3 нарізані нитки перевіряти кутником положення мітчика щодо верхньої площини виробу. Особливо обережно слід нарізати різьбу у дрібних і глухих отворах. Нарізану внутрішню різьбу перевіряють калібрами-пробками, шаблонами.

При нарізанні різьби необхідно виконувати наступні **вимоги безпеки праці:**

<p>1. Ручки воротків мають мати гладку поверхню без задирок та забоїв. Забороняється користуватися пошкодженим та несправним інструментом.</p> <p>2. Для видалення стружки використовуються щітки-зметки. Забороняється здувати стружку повітрям або видаляти її руками.</p> <p>3. При нарізанні різьби на деталях, які мають виступаючі гострі частини, задирки, необхідно бути уважним задля запобігання поранення рук або інших частин тіла.</p> <p>4. Особливу увагу приділяють питанням охорони праці при роботі з пневматичними та механічними різьбонарізувачами.</p> <p>Види дефектів при нарізанні різьби. Види дефектів, причини їх виникнення і способи усунення представлені у Додатку 1.</p> <p>5. Закріплення нового матеріалу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. З чого складається мітчик? 2. Як визначити діаметр просвердленого отвору при нарізанні різьби? 3. Як проводиться вибір мітчиків? 4. Як здійснюється контроль різьби? 5. Яких правил техніки безпеки слід дотримуватись при нарізанні різьби? 		
III. Поточний інструктаж.		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Видача завдань для самостійної роботи учнів та пояснення порядку їх виконання. Роздати різноманітні виробничі деталі з внутрішніми (наскрізними і глухими) різцевими отворами М4, М6, М8, М10. 2. Розподіл учнів на бригади та за робочими місцями. 3. Повідомлення про критерії оцінювання 4. Цільові обходи майстра: <ol style="list-style-type: none"> а) контроль організації робочих місць, своєчасного початку роботи, дотримання вимог техніки безпеки і охорони праці. б) контроль правильності виконання трудових прийомів і дотримання інструктивно-технологічної документації. в) контроль якості виконання робіт, недопущення браку, попередження дефектів. г) виявлення невстигаючих учнів і їх додаткове інструктування. 6. Прийняття та оцінка виконаних робіт. 7. Прибирання робочих місць. 		<p>Учні слухають, аналізують роздані завдання, прораховують шляхи виконання поставленої перед ними задачі.</p> <p>Учні самостійно організують робочі місця.</p> <p>Учні самостійно виконують завдання.</p>
IV. Заключний інструктаж.		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвести підсумки роботи групи за навчальний день і проаналізувати ступінь досягнення поставленої на уроці мети. 2. Зробити аналіз вивченого матеріалу. 3. Аналіз самостійної роботи учнів на уроці. 4. Аналіз виконання практичних робіт. <ol style="list-style-type: none"> а) приклади успішної роботи; б) найбільш часті помилки; 		<p>Учні слухають та приймають участь в проведенні аналізу виконаної роботи.</p>

<p>в) аналіз характерних помилок при виконанні прийомів, операцій, їх причини і шляхів попередження;</p> <p>5. При наявності порушень з техніки безпеки розібрати причини</p> <p>6. Оцінка роботи учнів, її об'єктивне обґрунтування.</p>		
---	--	--

Додаток 1

ВИДИ ДЕФЕКТІВ ПРИ НАРІЗАННІ РІЗЬБИ

Вид дефекту	Причина виникнення	Спосіб усунення
Рвана різьба	Тупий мітчик або плашка Незадовільне охолодження Перекіс мітчика або плашки відносно отвору за неправильного встановлення	Замінити мітчик або плашку Збільшити охолодження Правильно встановити інструмент, не допускати перекосу
Тупа різьба	Великий діаметр просвердленого отвору під різьбу Малі передні і задні кут свердла або малий діаметр стержня	Правильно підбирати діаметри свердла Замінити інструмент, підбравши його з урахуванням оброблювального матеріалу
Неточний профіль різьби	Малий передній кут мітчика Недостатня довжина забірного конуса Тупий або неправильно загострений інструмент Надмірно висока швидкість різання	Замінити інструмент Те саме Те саме Вибрати раціональну швидкість різання (за таблицею)
Послаблена різьба	Розбивання різьби мітчиком при неправильному його встановленні Биття інструмента Застосування підвищених швидкостей різання	Встановлювати мітчик без перекосу Усунути биття інструмента Застосовувати нормальні швидкості різання (за таблицею)
Туга різьба	Діаметр інструмента не відповідає заданому діаметру різьби	Застосовувати інструменти потрібного діаметра
Конусні різьби	Неправильне обертання мітчика (розбивання верхньої частини отвору)	Правильно встановлювати мітчик, правильно працювати ним
Поломка мітчика	Защемлення стружки при викручуванні мітчика	Періодично виводити мітчик з отвору для видалення стружки
Зрив різьби	Занижений діаметр отвору Затупився мітчик Стружка забивається у канавки	Застосовувати свердла під різьбу малого діаметра Замінити мітчик Періодично виводити мітчик з отвору для видалення стружки

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ НАРІЗУВАННІ МЕТРИЧНОЇ РІЗЬБИ

1. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ РОБОТИ.

- 1.1. Правильно одягніть спецодяг (застебніть його на всі гудзики, сховайте волосся під головний убір).
- 1.2. Ретельно підготуйте своє робоче місце до безпечної роботи.
- 1.3. Уважно вислухайте вчителя й отримайте завдання на урок.
- 1.4. Підготуйте до роботи свій інструмент і пристрої, впевнившись у їх справності.
- 1.5. Забороняється розпочинати роботу без дозволу вчителя.

2. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ.

- 2.1. Під час практичної роботи учні виконують тільки ті види робіт, які доручив учитель.
- 2.2. Використовуйте справний, добре налагоджений інструмент.
- 2.3. Перед нарізанням стержень (для зовнішньої) і мітчик (для внутрішньої) різьби змастіть маслом.
- 2.4. Виберіть діаметр заготовки (для зовнішньої) та діаметр свердла (для внутрішньої) за довідником.
- 2.5. Використовуйте інструмент за призначенням. Інакше можна не тільки зіпсувати його, але й отримати травму.
- 2.6. Не відволікайтесь під час роботи і не відзертайте увагу інших.
- 2.7. Стежте за надійним закріпленням мітчика у воротку та плашки у плашкотримачі.
- 2.8. Утримуйте робоче місце в чистоті.
- 2.9. Дбайливо ставтесь до устаткування, верстаків, інструментів.
- 2.10. Інструменти загального користування беріть із дозволу вчителя і відразу після користування повертайте їх.

3. ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ РОБОТИ.

- 3.1. Упорядкуйте робоче місце, приберіть деталі, матеріал, сміття, відходи.
- 3.2. Приведіть інструменти у справний стан.
- 3.3. Старанно приберіть робоче місце (стружку не здувайте і не змахуйте руками).
- 3.4. Покладіть інструменти в порядок, установлений учителем.
- 3.5. Приведіть до ладу свій одяг і залиште майстерню з дозволу вчителя.
- 3.6. Після виходу учнів чергові розпочинають прибирання приміщення.

ПРАВИЛА САНІТАРІЇ ТА ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ ПІД ЧАС В РОБОТИ В СЛЮСАРНІЙ МАЙСТЕРНІ

1. До роботи допускається особи, що пройшли спеціальний медичний огляд.
2. Спеціальний одяг повинен бути чистим, випрасуваним, з усіма гудзиками, волосся підібране під головний убір, рукава застебнуті.
3. Під час виконання роботи дотримуватися правил введення технологічного процесу.
5. Вкінці роботи необхідно прибрати робоче місце.

Критерії оцінювання уроку виробничого навчання

№ з/п	Назва критерію оцінювання	Мах кількість балів	Кількість балів
1	Стан санітарного одягу	15	
2	Дотримання санітарних вимог, вимог техніки безпеки, прибирання робочого місця	15	
3	Навчальна дисципліна	10	
4	Правильність здійснення технологічного процесу	40	
5	Підбір інструмента	10	
6	Дотримання норм часу	10	
	Всього	100	

96-100- 12 балів

91-95-11 балів

86-90-10 балів

81-85- 9 балів

71-80-8 балів

61-70- 7 балів

56-60 - 6 балів

51-55 - 5 балів

41-50- 4 бала

31-40-3 бала

21-30- 2 бала

до 20 - 1 бал

Гімнастика. Колове тренування.

План – конспект уроку з фізичної культури

Доброштан В'ячеслав Миколайович

Викладач фізичної культури

Спеціаліст вищої категорії

Розділ програми: Гімнастика

Мета уроку:

- **навчальна:** закріпити техніку виконання акробатичних вправ; вдосконалити техніку виконання вправ для сили і гнучкості;
- **розвиваюча:** розвивати силову витривалість; зміцнювати кістково-м'язовий апарат; сприяти правильному формуванню і всебічному розвитку організму;
- **виховна:** пропагувати здоровий спосіб життя; залучати учнів до систематичних занять фізичною культурою і спортом; виховувати цілеспрямованість, наполегливість, почуття взаємодопомоги, прагнення до фізичного самовдосконалення.

Завдання уроку:

1. Закріпити техніку виконання акробатичних вправ.
2. Вдосконалити техніку виконання вправ для сили і гнучкості.
3. Сприяти розвитку силової витривалості.

Місце проведення: спортивний зал КПЛТ.

Матеріальне забезпечення: мати гімнастичні, гумові килимки, скакалки, гантелі(3 кг.), секундомір, гімнастична лава.

Хід уроку

№	Зміст	Дозування	Методичні вказівки
1	2	3	4
I	ПІДГОТОВЧА ЧАСТИНА	12 хв.	
1	Шикування, привітання, пояснення завдань уроку	1 хв.	
2	Інструктаж з безпеки життя. Провести анамнез учнів і заміряти пульс	1 хв.	Зробити опитування учнів
3	Стройові вправи на місці	1 хв.	
II	ВПРАВИ В РУСІ		
4	Ходьба на носках	8-10 м	Руки на пояс
5	Ходьба на п'ятках	8-10 м	Руки за голову

6	Ходьба на зовнішній і внутрішній стороні стопи	10-12 м	Руки на пояс
7	Біг по колу	2 кола	Темп повільний
8	Біг по діагоналі з прискоренням	2-3 рази	Зі зміною напрямку
9	Біг приставними кроками	40 м	Руки на пояс лівим і правим боком
10	Біг з підніманням прямих ніг вперед	16-18 м	Руки на пояс
11	Біг з закиданням ніг назад	16-18 м	Руки назад. Долоня на долоню
12	Ходьба звичайним кроком	8-10 м	
13	Вправи на відновлення дихання	3-4 р.	Звернути увагу на видих
14	Колові оберти головою	5-6 р.	Руки на пояс. Очі не заплющувати
15	Колові оберти кистями рук	по 10 р.	Темп швидкий. Руки в сторони
16	Колові оберти у ліктьових суглобах	по 10 р.	Темп швидкий. Руки в сторони
17	Колові оберти рук у плечових суглобах	по 10 р.	Руки до плечей
18	Ходьба з поворотом тулуба	по 5 р.	Руки за головою
19	Ходьба в упорі на руках	1 коло	Півкола уперед ногами, півкола спиною вперед
20	Пересування короткими стрибками у присяді	10-12 м	Руки за голову
III	ОСНОВНА ЧАСТИНА	30 хв.	
1.	Колове тренування	25 хв.	На кожен станцію по 1 хвилині. Відпочинок 20-30 секунд.
	Розподіл учнів по станціях. Роздача карток із завданнями на станціях, пояснення завдань. Виконання вправ на станціях до сигналу викладача.	2 хв.	По сигналу викладача, команди шикуються в шеренги біля станцій і в колону по одному переходять до наступної,
	Станція № 1. Акробатика. Перекиди вперед і назад.		З упору присівши, підборіддя прижате до грудей.
	Станція № 2. Стрибки на скакалці		Темп повільний, м'яке приземлення.
	Станція № 3. Присідання з гантелями		Широка стійка, ноги в сторони. Присідати на всю стопу.
	Станція № 4. Згинання, розгинання рук в упорі лежачи. Для дівчат, з колін, або стійка в упорі лежачи.		Спину тримати рівно, не прогинатися.
	Станція № 5. Згинання тулуба, лежачи на животі.		Руки і ноги прямі, виконувати не доторкуючись підлоги,

	Станція № 6, Стрибки через гімнастичну лаву, або почергова ритмічна ходьба на лаву і з лави.		М'яке приземлення під час стрибків, допомога рук.
	Станція № 7. Піднімання тулуба з положення лежачи.		Коліна зігнуті, руки витягнуті за головою.
	Станція № 8. Піднімання ніг з положення лежачи.		Упор руками ззаду, або під внутрішню поверхню стегна.
	Станція № 9. Акробатика. Стійка на голові.		Виконувати з допомогою партнера.
IV	ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА	3 хв.	
1	Шикування в одну шеренгу	30 с.	Фронтальний метод
2	Вправи на розслаблення	1 хв.	По команді викладача
3	Підведення підсумків уроку	30 с.	Визначити самопочуття учнів
4	Завдання додому	30 с.	Комплекс загально-розвиваючих вправ

Попередження зараження хворобами, які передаються статевим шляхом

Власенко Валентина Валеріївна
Психолог ліцею

Мета заняття:

Показати швидкість розповсюдження венеричних захворювань; розповісти про деякі із захворювань, їх симптоматику та наслідки для здоров'я.

Основні ідеї:

- «Тільки невелика частина довготривалих стосунків зароджується у ліжку. Фантазії починаються і закінчуються саме тут, але не справжнє кохання.» Лікар *Гарольд Джафф*.
- «Не існує поняття безпечний секс. Тільки безпечні партнери.»
- Гарантований спосіб вберегтися від хвороб, які передаються статевим шляхом – це утримання від сексу до одруження та вірність одному статевому партнеру під час шлюбу.

Обладнання :

- дошка, крейда;
- гра «Фотофішка» (Матеріали розроблені в рамках проекту Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»).

Хід заняття

1. Вправа «Їх число росте» (5-7 хв.)

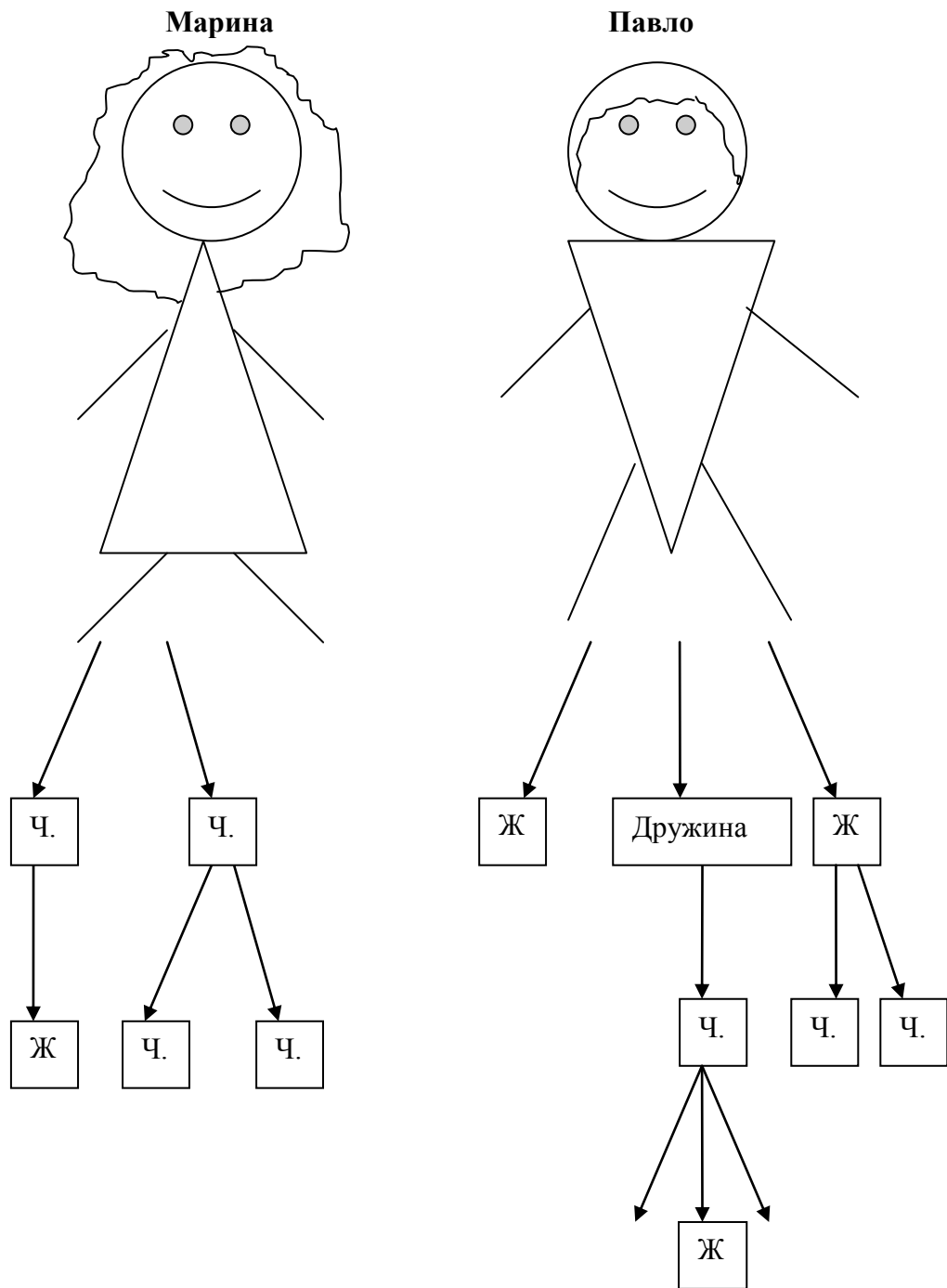
Мета: показати небезпеку частої зміни статевих партнерів.

(якщо в групі достатня кількість дітей обох статей, то можна продемонструвати ситуацію наочно, задіюючи учнів.)

Примітка: Коли збільшуватимемо число учасників, то потрібно переконатися, що вони вставатимуть за спинами тих, з ким у них були сексуальні контакти.

Якщо в групі учні однієї статі, або мала кількість іншої, то малюється схема на дошці).

- Хочу вас познайомити з Павлом та Мариною.

Марина та Павло (два перших добровольця) недавно познайомилися. Вони закохалися і зараз вирішили перейти до більш серйозних стосунків – сексу. Під час розмови Павло сказав Марині, що в нього був один статевий партнер - це його минула дружина (вибрати добровольця 3 – жінку). Підійдіть і покладіть руку на плече Павлу.

Погляд у минуле.

Але, Марино, ми повинні вам дещо сказати. Павло не знає, що коли він був ще одружений і поїхав у відрядження, його дружина вступила у сексуальний зв'язок з іншим чоловіком. (вибирається чоловік – доброволець 4. Він встає за спиною дружини Павла).

А ще чого не знала Марина, що цей чоловік мав зв'язок ще з 3 жінками (вибрати 3 жінок – добровольців 5,6,7. Вони встають за спиною цього чоловіка і кладуть йому руки на плече.)

А ще Павло не зовсім чесний з тобою, Марино. Одного разу, коли Павло був у відрядженні, то сильно випив і переспав ось з цією жінкою. (*доброволець 8*).

А ще багато років назад в школі, перший сексуальний досвід Павла був з цією жінкою (*доброволець 9*).

Павло, у нас для тебе також новина. Марина сказала, що не закохувалась і не має достатнього сексуального досвіду. Але, хоча вона не закохувалась, у неї були сексуальні контакти з 2 чоловіками (*два чоловіки – добровольці 10, 11*).

Чого вона ще не знала, що цей чоловік мав секс з цією жінкою (*доброволець 12*). А другий чоловік вступав у зв'язок з двома чоловіками.

Тепер давайте повернемося до Марини та Павла і розглянемо їх ситуацію. Могли Павло та Марина заразитися від стількох людей в цій ситуації? Правильно: від будь-кого з них!

Як ви думаєте, чи реальна продемонстрована ситуація?

1. Розповідь (15-20 хв.)

(зображується таблиця на дошці і супроводжується розповіддю)

ЗПСШ, або захворювання, які передаються статевим шляхом, - інфекції, які передаються від однієї людини до іншої під час інтимної сексуальної близькості. Деякі захворювання передаються й іншим шляхом, але в першу чергу вони передаються статевим шляхом.

Вірус або бактерія: в чому різниця?

Самі серйозні захворювання діляться на дві основні категорії – вірусні і бактеріальні. Ця таблиця перераховує кожне захворювання і симптоми, збудник і шляхи передачі.

Типи захворювань, які передаються статевим шляхом, та шляхи їх передачі

Основний шлях передачі	Вірусні (невиліковні)	Бактеріальні та інші ЗПСШ (виліковні)
Контакт з рідинами організму (презервативи найбільш ефективні)	ВІЛ Гепатит Б	Хламідіоз Гонорея Бактеріальний вагініт
Безпосередній контакт зі шкірою (презервативи менш ефективні)	ВПЛ (вірус папіломи людини)	Сифіліс Лобкові воші Чесотка М'який шанкр

Не існує медичних препаратів, щоб повністю вивести вірусні захворювання, які передаються статевим шляхом, з тіла людини. Іноді віруси можуть неочікувано зникнути з тіла людини завдяки імунній системі, але частіше всього, якщо людина заразилася, то це на все життя. Деякі препарати лікують симптоми цих захворювань, але вилікувати саму хворобу не можуть.

ВПЛ (Вірус Папіломи Людини)

Ви чули про ВІЛ, який викликає СНІД. Але й інший вірус, від якого помирає багато жінок у всьому світі. Він називається Вірус Папіломи Людини або ВПЛ-інфекція. Ось декілька фактів, які пов'язані з цим захворюванням:

- **Передається при прямому контакті зі шкірою – ВПЛ дуже заразний!** Статевий акт необов'язковий для передачі вірусу. Це захворювання різних ділянок шкіри, а презервативи не закривають тіло повністю. Ще важливо знати, що вірус може бути на шкірі, хоча саму бородавку не видно. Тому візуальний огляд ненадійний.

- **Одне з самих поширених захворювань.** Цей вірус дуже заразний і багато людей навіть не підозрюють, що хворі.

- **Рак шийки матки.** ВПЛ більш небезпечний для жінок, ніж для чоловіків. Хоча хворіють як жінки, так і чоловіки, але на жінках відображається сильніше. Зв'язок між ВПЛ і раком шийки матки дуже сильний. Фактично більше 90% випадків захворювання на рак шийки матки відбувається в результаті ВПЛ. Якщо захворювання розпізнається в передраковому періоді, то ще можна надати лікування. Але процедури дуже хворобливі і не завжди допомагають з першого разу.

- **Викликає інші види раку (генітальні):** вагінальний, тенісний, анальний.

- **Венеричні бородавки.** У чоловіків можуть виникати бородавки на пенісі чи в області ануса. У жінок виникають бородавки на шийці матки, стінках вагіни, навколо ануса. Бородавки можуть бути плоскими або круглими; розмір – від кінчика олівця до 15 мм; за виглядом нагадують кольорову капусту або маленькі шипи; розміщуватися можуть по одному, або декілька. Статевий акт переносить вірус глибше в тіло.

Генітальний герпес

Це інша розповсюджена вірусна інфекція. Деякі факти:

• **Два типи – Герпес I і Герпес II.** Існують два види герпесних інфекцій – I і II. Зазвичай, тип I – оральний, тип II – генітальний, хоча оба типа можуть знаходитись на різних ділянках тіла. Герпес, який виникає на частині тіла вище пояса, зазвичай називають «застудою».

• **Зазвичай, перший прояв – найсильніший – генітальні пухирці, або «застуда»** на губах, можуть пройти, а потім з'явитися знову. Деякі люди можуть передавати вірус іншим, навіть якщо він у них проходить без симптомів.

• **Число проявів різне.** Деякі люди ніколи навіть не дізнаються, що в них герпес, у інших може бути декілька проявів за рік. Існують медикаменти, щоб зняти симптоми і знизити число нових проявів захворювання.

• **Прямий контакт зі шкірою.** Передається і без безпосереднього статевого контакту. До останнього часу вважалося, що передається від людини до людини тільки тоді, коли на тілі присутні водяні пухирці, але це не так.

Гепатит Б

Деякі факти:

• **Більше 40 мільйонів людей в світі заражені.**

• **Основна причина - рак печінки.**

• **Передається від матері до дитини:** 70-90% цих дітей будуть мати інфекцію в організмі все життя. У них часто розвивається цироз або рак печінки.

• **У 8 разів заразніше від ВІЛ-інфекції.**

• **Існують вакцини.**

• **Інші види Гепатиту:** існують типи А-Е. Не всі передаються статевим шляхом, але є можливість передачі статевим шляхом.

Бактеріальні хвороби, які передаються статевим шляхом

Бактеріальні ХПСШ викликають серйозні проблеми для здоров'я. Проте, якщо ці захворювання виявлені на ранніх етапах і лікуються антибіотиками, то їх можна повністю вивести із організму без шкоди для здоров'я. Тільки тоді, коли їх не виявляють і не лікують, вони можуть призвести до серйозних проблем і, навіть, до смерті.

Запалення органів тазу

Одне з найбільш поширених і серйозних бактеріальних ХПСШ у жінок – запалення органів тазу. Це інфекція, яка протікає в тазовій області. Дуже поширена, особливо серед жінок.

Деякі факти:

- **Найчастіше викликано хламідією та/або гоноресю.** Обидва ці захворювання виникають шляхом обміну рідинами організму і дуже заразні. Можливий розвиток запалення органів малого тазу і через інші хвороби, але в більшості випадків саме через ці захворювання.

- **Прихована інфекція.** Більшість жінок не відчують симптомів гонореї та хламідії. Якщо збудники цих захворювань попадають в область шийки матки, то симптомів хвороби може й не бути, поки не буде нанесена невіpravна шкода для органів репродукції.

- **Антибіотики лікують інфекцію, але не можуть виправити шкоду, нанесену організму.** Якщо антибіотики доступні, то захворювання можна вилікувати. Проте, шкода, яка нанесена організму, невіpravна.

- **Ускладнення в майбутньому.** Статистика: 17% жінок із запаленням органів тазу – безплідні, 17% відчують хронічні болі органів тазу і 10% - будуть мати позамааткову вагітність. Часто жінка може померти, особливо у країнах, які розвиваються, в результаті крововиливу при позаматковій вагітності.

- **Візити до гінеколога.** Жінки, які ведуть активне статеве життя повинні перевірятися на ХПСШ хоча б 2 рази на рік. В цю перевірку входять тест на хламідію та гонорею, а також на передракові симптоми. Деякі лікарі рекомендують перевірятися на хламідію при кожній зміні партнера.

Гонорея

- **Передається через рідини організму.** Гонорея в першу чергу передається при обміні рідинами організму.

- **Чоловіки.** Уретрит - запалення сечоспускального каналу, викликає біль при сечоспусканні. Це самий розповсюджений симптом при гонореї. Через тиждень після зараження – пінисті виділення з каналу. У деяких чоловіків (3%) – ніяких симптомів.

- **Жінки.** У половини жінок гонокок призводить до запалення матки, що проявляється в білих виділеннях. Хворобливе сечоспускання – рідкий симптом, який проявляється у жінок.

- **Інфекція, яка відображається на всьому організмі.** В 12% захворювання на гонорею закінчується безпліддям. У чоловіків і жінок гонококова інфекція може розповсюджуватися по всьому тілу з кров'ю. Це може викликати жар, висипання, артрит (запалення сугавів).

- **Гонорея лікується пеніциліном або іншими антибіотиками.** До останнього часу це лікування було ефективним, але зараз 20% гонорейних інфекцій протистоять пеніциліну.

Хламідіоз

- **Передається через рідини організму.** Хламідія, як і гонорея, в першу чергу передається при обміні рідинами організму.

- **Чоловіки.** У чоловіків це називається не хламідією, а негнійний уретрит, тобто уретрит, який викликаний будь-яким збудником, крім гонокока. Хламідія рідко викликає біль під час сечоспускання, а водяні виділення бувають через день-два після зараження. Головне ускладнення у чоловіків – запалення яєчок.

- **Жінки.** Не мають симптомів інфекції.

- **Діти, які народжені інфікованою матір'ю,** можуть страждати пневмонією та інфекцією очей.

- **Лікування.** Хламідія лікується медикаментами, які належать до тетрациклінової групи; не реагує на пеніцилін.

Сифіліс

Сифіліс проявляється в окремих стадіях:

- **Прямий контакт зі шкірою.** Ця бактерія сама проникає або пробуравлює шкіру при потраплянні на неї. Поцілунки, статевий акт, оральний та анальний контакти приводять до передачі.

- **Первинний сифіліс.** Хворобливий шанкр утворюється в місці інфекції через 3 тижні після зараження, хоча лімфовузли, які знаходяться поряд, можуть і не запалюватися. Якщо не лікувати, шанкр проходить сам по собі через тиждень або два. Хворий може вирішити, що здоровий, хоча інфекція буде в організмі. Через 1-3 тижні розвивається вторинний сифіліс.

- **Вторинний сифіліс.** Симптоми схожі з такими хворобами, як гепатит, артрит і менінгіт: жар, висипання, м'язеві болі, великі генітальні бородавки і запалення лімфовузлів. Ця стадія також проходить самостійно, але інфекція залишається.

- **Третинний сифіліс.** Третя і найсерйозніша стадія. Вражаються органи тіла, що може призвести до смерті. Мало хто доходить до цієї стадії захворювання, так як воно легко виявляється за допомогою теста крові.

- **Лікується пеніциліном.** Сифіліс лікується пеніциліном та іншими антибіотиками. Лікується нескладно, але важливо виявити захворювання на ранніх стадіях для успішного лікування. Пізні стадії сифіліса лікуються антибіотиками, але курс лікування дуже тривалий.

Грибкові ХПСШ

Кандидоз (дріжджі) – найпоширеніша генітальна грибкова інфекція. Кандидоз може знаходитись на зовнішньому боці геніталій, а також у вагіні, не викликаючи інфекції. Часте лікування антибіотиками може викликати розвиток кандидоза. Інфекція може викликати висипання, жовтуваті виділення з різким запахом в області вагіни та крайньої плоті. Інфекція лікується протигрибковими препаратами.

ХПСШ, які викликані простійшими

Простійші (протози) – однокліткові паразити. Ці захворювання найчастіше зустрічаються серед всіх ХПСШ. **Трихоманоз** – саме розповсюджене захворювання, яке викликане простійшими. У жінок – сильні вагінальні виділення і генітальний зуд. У чоловіків – розвивається уретрит, простатит та епідеміт. Більше 50% хворих майже або зовсім не мають симптомів. Трихомоніаз легко лікується антибіотиками. Лікувати потрібно обох статевих партнерів.

Основні симптоми ХПСШ:

- зміни шкірного покриву, висипання, шишки, бородавки навколо геніталей;
- часті позиви до сечоспускання;
- зуд, печія при сечеспучканні;
- зуд, печія в області геніталей;
- помітна біль в області органів таза (у жінок);
- виділення зі статевих органів;
- неприємний запах від геніталей;
- запалені гланди та жар.

3. Бесіда (7-10 хв.)

- Яким чином можна уникнути зараження ХПСШ?
- Поясніть, як ви розумієте «ідею статевого утримання»?
- В чому полягає «ідея безпечного сексу»?
- Що таке «безпечний секс»? (розмови, флірт, танці, обійми, поцілунки, ніжності, масаж, ласки, роздягання один одного, читання еротичної літератури вдвох, мастурбація в присутності один одного, взаємна мастурбація, секс із використанням презерватива (протизаплідних пігулок)).
- Як правильно користуватися презервативом?

Загальні поради:

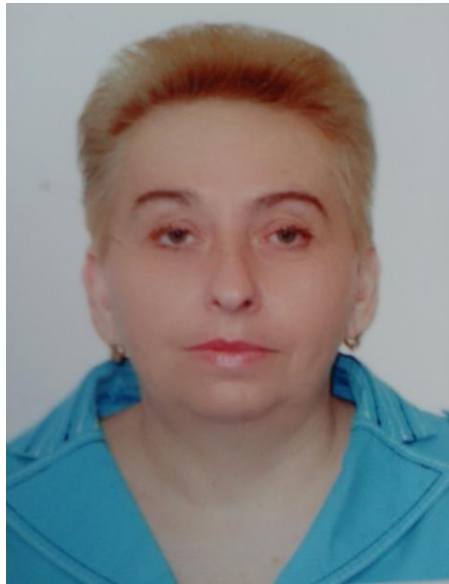
1. Презерватив потрібно використовувати під час статевого контакту будь-якого типу: вагінального, анального, орального.
2. Завжди використовуйте тільки латексні презервативи, перевіривши термін їх придатності на упаковці.
3. Ніколи не зберігайте презерватив у кармані вашого одягу або гаманці (порушується структура латексу при температурі більше 31 градуса).
4. Презерватив – предмет разового використання: ніколи не використовуйте його повторно!
5. Ніколи не використовуйте речовини на жировій основі (вазелін, дитячий або косметичний крем, рослинне масло та інш.) в якості змазки.
6. Якщо під час статевого акту порушилась цілісність презерватива – необхідно негайно замінити його на новий.
7. Якщо після статевого акта ви помітили у презерватива пошкодження, негайно застосуйте сперміцидну пінку або гель.
8. В результаті надмірного вживання алкогольних напоїв зростає вірогідність неправильного використання презервативів.

4. Гра «Режисер» (7-10 хв.)

Використовується гра «Фотофішка» (Матеріали розроблені в рамках проекту Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»)

Правила гри: група ділиться на три підгрупи. Кожна підгрупа отримує 5 карток з різними сюжетами. Ви як режисери повинні об'єднати ці картки в одну сюжетну лінію, придумати «власний фільм». По закінченню обговорення в групі ви повинні представити його «глядачам». Озвучувати може один представник з групи або 5 чоловік, кожен розказуватиме свою частину. Вам потрібно представити головних героїв, послідовність подій, що думали герої на кожному етапі «фільму», чим закінчилась історія, які можливі варіанти закінчення.

Державний прапор України – святиня нашого народу

План-конспект виховної години

Бігун Катерина Григорівна

Майстер виробничого навчання

Мета:

розширити знання учнів з національної символіки, ознайомити з історією і значенням Державного Прапора як символу держави; розвивати національну свідомість учнів; виховувати почуття патріотизму, розуміння своєї причетності до долі України.

Прапор нашої України
Має колір жовто-синій.
І повинен кожен знати,
Як два кольори єднати:
Синє небо – верхня смуга,
Жовте поле – нижня смуга.
Я підношу із любов'ю
Прапор ніжнокольоровий.
Чубач Ганна

Вступне слово вчителя.

Учні, зверніть увагу на тему та епіграф до теми.

Як ви вважаєте, про що ми говоритимемо на занятті?

Отже, сьогодні ми поговоримо про символи України, зокрема про Державний Прапор. До речі, а де в нашому навчальному закладі ви бачили Державний прапор?

Оголошення теми й мети.

У цей не легкий час, коли наша країна перебуває у стані війни ми з вами повинні не лише знати державну символіку нашої країни, а й історію її виникнення. Ми з вами заглянемо в минуле нашої країни і дізнаємось про історію виникнення Державного прапора.

З історії українського прапора (виступ творчої групи)

Доповідь учня1. Як кожний вільний народ, ми, українці, маємо свій прапор. Його ще називають хоругвою або знаменом. Історія розповідає, що ще великий князь Олег на честь перемоги над Візантією велів вивісити знамена. А князь Володимир вже водив свою бойову дружину на ворогів під хоругвами, у тому числі й синьо-жовтими.

Жовто-блакитні барви символізували Київську Державу ще до хрещення Русі. Слов'яни обожнювали свої знамена і вірили, що у воєнний час вони святіші від ідолів. Стяги спершу возили разом зі зброєю, перед боєм ставили на узвишші, аби кожен ратник бачив їх. Прапороносцями призначали, як правило, визначних богатирів, які мали за обов'язок постійно тримати прапор над полем бою, пильно охороняти його. Значення прапора під час бою було дуже важливим: якщо він стояв нерухомо — знали: битва проходить успішно, а якщо зникав з поля зору ратників, то це мало означати не що інше, як поразку.

Доповідь учня 2. Після прийняття християнства ці кольори освячувалися образом животворного Хреста. Після нашествия татарських орд Батия ця символізація зникла, але згодом відродилася в церковних оздобах, на гербах українських міст. Герби багатьох міст України оздоблювалися жовто-блакитними кольорами. З XVIII століття полкові й сотенні козацькі прапори Війська Запорозького все частіше виробляються з блакитного полотна, на якому жовтою фарбою наносять хрест, зорі, зброю, постаті святих.

У козацьку добу синьо-жовті барви найчастіше зустрічались на західноукраїнських землях. За час визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, крім малинового прапора, козацькі полки мали різні знамена: зелені, сині, жовті та інші.

Доповідь учня 3. Із середини XIX століття активізується український національно-визвольний рух. Головна руська Рада, яка зібралася у Львові, ухвалила за національний прапор колишню емблему Галицького князівства — зображення золотого лева на блакитному тлі.

Українські січові стрільці мали прапор із зображенням архістратига Михаїла з мечем в одній руці і щитом — у другій. А на щиті — золотий лев на блакитному тлі.

Перший прапор УРСР (затверджений у березні 1918 р.) був червоний із золотими літерами «УРСР» у горішньому червоному накутнику з золотим обрамуванням. Потім обрамування зникло, а аббревіатура змінилася на УССР (1923), потім на УСРР (1927). 1937 року було створено новий прапор республіки, червоний із золотими схрещеними серпом і молотом, із написом «УРСР».

Доповідь учня 4. 21 листопада 1949 року Президія Верховної Ради УРСР ухвалила горизонтальне розташування смуг: верхньої — червоного кольору (2/3 ширини прапора) і нижньої — блакитного кольору із зображенням у верхній частині золотих серпа і молота і над ними червоної п'ятикутної зірки, обрамленої золотою каймою. Військово-морського й торгового прапора УРСР не мала.

У Радянському Союзі питання про й Національну символіку (зокрема прапора) неодноразово порушувалося демократичними силами наприкінці 1980-х років. 12 грудня 1989 року воно піднімалося на другому з'їзді народних депутатів СРСР.

Доповідь учня5. 23 березня 1990р. перша сесія Тернопільської міської Ради народних депутатів XXI скликання ухвалила постанову про національну символіку. Один із її пунктів містив рішення про встановлення українського національного прапора на будівлі міської ради поруч з державним прапором УРСР. 28 квітня 1990р. аналогічні рішення були прийняті Львівською обласною Радою народних депутатів, 24 липня 1990 р. на Хрещатику біля будинку Київської міськради було піднято синьо-жовтий прапор.

Після проголошення незалежності України Верховна Рада України 28 січня 1992 року ухвалила постанову «Про затвердження Державним Прапором України національного прапора». Освячення Державного Прапора було проведено священником Петром Бойком, після чого здійснена урочиста хода і внесення прапора до Верховної Ради.

Доповідь учня6. 23 серпня 2004 року. Указом Президента України було встановлено свято - День Державного Прапора України, який щорічно відзначається 23 серпня.

Нині Державний прапор постійно майорить над будинком Верховної Ради України, резиденцією Президента України, над будинками обласних і районних Рад, над представництвами нашої держави у країнах світу.

Синьо-жовтий прапор України піднімається під час відкриття міжнародних конференцій, під час офіційних церемоній, під час вручення призів переможцям міжнародних спортивних змагань.

Учень7 читає вірш:

Прапор — державний символ,
Він є в кожній державі:
Це для всіх — ознака сили,
Це для всіх — ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє — небо, жовте — жито;
Прапор свій оберігаємо,
Він — святковий, знають діти.
Прапор свій здійсмаєм гордо,
Ми з ним дужі і єдині,
Ми навіки вже — народом
Українським, в Україні.

Учитель. Отже, Державний Прапор — це не тільки символ, гордість і святиня, а ще й емблема України, яка символізує її суверенітет, її незалежність.

Ми з вами — громадяни України. Як ми повинні ставитися до наших державних символів, зокрема і до Державного Прапора? Чи можна вважати його святинєю українського народу?

Кілька учнів по черзі відповідають на запитання.

Учитель. Державні символи — це святиня, і шанобливе ставлення до них є ознакою високої громадянської свідомості, національної гідності і, зрештою, культури людини. Ми, громадяни України, повинні знати, поважати символи своєї Вітчизни і не до-

зволити нікому поглумитися над ними. Пишатися тим, що маємо свою державу, свою землю, свою мову, свої традиції і свої символи — герб, прапор, гімн.

І тільки той буде називатися справжнім патріотом, хто своїми вчинками, поведінкою, працею, знаннями і вміннями зміцнюватиме її могутність.

Розмову про Україну та про її символи можна вести без кінця-краю, бо така багата і щедра наша земля, така славна її історія. Хочу, щоб кожен з вас запам'ятав те, про що ми говорили сьогодні. Любіть свою землю, вивчайте, знайте і поважайте її символи, не давайте нікому скривдити її. Отож, будьте патріотами, шануйте святині своєї держави, пам'ятайте, що за право мати власні символи — герб, прапор, гімн — наш народ заплатив мільйонами людських життів, відданих «за Україну, за її волю, за честь і славу, за народ».

Учень 8 читає вірш «Наш прапор» Дмитра Павличка

Небеса блакитні
Сяють з глибини,
А пшеничні й житні
Мерехтять лани.
Образ цей не зблідне,
Хоч минуть жнива.
Це знамено рідне –
Злото й синява.
Прапор наш, як літо,
В сонці майорить.
По долині – жито,
По горі – блакить.
Прапор наш – не битва,
Не рушничний дріб:
По горі – молитва,
По долині – хліб.

Учитель. А ви знаєте, користуватися прапором необхідно за певними правилами? Як ви думаєте якими?

Учні висловлюють свої думки

Учитель наводить свої приклади.

Правила користування державним прапором

* Прапор – одна з офіційних, емблем яка символізує суверенітет держави. Державний Прапор України є синьо-жовтим прямокутним полотнищем і з двох різних за шириною горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів і спів відношення ширини Прапора до довжини 2/3.

* Державний Прапор ні перед ким не опускається вниз. Не можна ним салютувати. Не можна схилити його перед будь-якою особою чи предметом.

* Державний Прапор під час вивішування серед інших Прапорів має займати перше, найпочесніше місце. Він вивішується або вище за всі інші, або у фронті інших Прапорів займає правий геральдичний бік.

* На Державному Прапорі не можна розміщувати предмети емблеми, прикраси, тощо.

* У процесіях Державний Прапор потрібно нести попереду від усіх інших Прапорів або праворуч від них.

* Не можна вивішувати ушкодженого Прапора.

* Вивішений Державний Прапор не повинен торкатися землі, підлоги.

* Державний Прапор ніколи й ніде не можна використовувати як прикрасу чи декорацію. І з цією метою можна використовувати барви Державного прапора, і то лише у випадку державних чи національних свят, під час державних урочистостей тощо.

* Зображення Державного Прапора не можна використовувати на рекламах, оголошеннях, заставках.

* Державний Прапор (стяг), Спущений означає жалобу.

Учитель. Підсумок

- Що нового ви дізнались про Державний прапор України?

- Чи змінилось ваше відношення до цього символу?

Хоробрі серця

Сценарій уроку мужності

Алфьорова Любов Володимирівна

Майстер виробничого навчання

Мета: формувати в учнів сучасну національну ідентичність на кращих прикладах мужності і звитяги, виявлених нинішніми захисниками Батьківщини, на героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність держави; виховувати в учнів почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії та героїчного минулого.

1. *Вчитель вмикає відео «Я тобі приказую жити», присвячене воїнам АТО Звучить музика. Вчитель читає вірш Зоряни Макаренко*

А земля вся покрита солдатами,
і немає дороги назад.
Наші діти ростуть під гарматами,
і сприймають слово "війна".
А поля наші кров'ю покроплені,
свіжою кров'ю хлопчат.
І людські добра промені
змогли навік замовчать.
Соловей не співає вже, знаєте?
Не співає й душа - кричить.
Ви за що... За що нас вбиваєте?
Скажіть, вам самим не болять?
Вам ось тут не пече пеклом чортовим?
Не пече? Ну скажіть, не пече?
А мене розриває до чортиків!
Розриває не тільки мене...

2. Україна... Це край смутку і краси, край, де найбільше люблять волю і найменше мали її.

Довгим і тернистим був шлях до омріяної волі. Згадаємо історію нашого народу. Голодомор 1932-1933 рр., Друга світова війна, яка залишила глибокі рани на землі України, війна в Афганістані, яка забрала життя 2378 українських солдат.

З давніх-давен з Україною, як з державою рахувалися у світі, але й про її поневолення мріяло багато країн. Віками благодатні землі України загарбували і поневолювали ті, кому дуже хотілося панувати над нашим роботящим народом на цій землі. Її не

раз завойовували польські пани, російські царі, литовські князі, турки та татари. Але волелюбний український народ боровся і не здавався.

3. Сьогодні на нашу землю знову прийшло страшне горе: війна, розруха, голод, ненависть, слези. Сьогоднішні події не залишають байдужими жодного свідомого українця. Що ж сталося з нашою країною?

Учні зачитують складені про Україну героїчні казки

Казка про дівчину - Україну

Жила собі на світі дівчина. Гарна, чарівна, розумна, вродлива. Звали її Україною. Україну всі любили, бо вона поміж усіх була доброю, чемною, шанувала своїх батьків, сестер, братів. Та головне, чим пишалася Україна – це була її незалежність.

Але не всім братам та сестрам це подобалось. І ось старша сестра вирішила вкрасти у неї найдорожче – незалежність. Та Україна не злякалась. Вона покликала своїх лицарів-козаків на допомогу. І стали вони одним могутнім крилом, і захистили свою рідну сестру.

Розквітла Україна та стала ще вродливішою, багатшою, ніжною та неповторною в одній великій дружній родині.

Казка про Україну

Було у матері-неньки небагато й немало діточок: синьоокий Крим, красуня Одеса, квітучий Київ, чорнобрива Полтава, скромний Львів та багато інших. Усіх дітей любила, пестила, голубила мати, ночей не досипала.

Але страшні часи настали для матінки - України.

Одного разу зла тітка Росія вирішила вкрасти дітей у сестри та примусити служити їй. Першою вона забрала Крим. Заплакала, затужила Україна, але не відступилася. І тут почалася війна. Росія пішла на схід, захотіла відібрати вже Луганськ, Донецьк.

Згуртувалися усі дітки навколо матінки - України та давай захищати своїх рідних братів, і всі разом здобули перемогу.

Україна – моя країна

Жила на світі щаслива матуся – Україна та мала багато діточок. Виросли вони, змужніли, розквітли. Усі жили в мирі і злагоді. Та недовго тривав мир.

Злий і задрісний народ напав на Україну – неньку. Він хотів закувати її в кайдани. Але діти України пішли боронити свою матір. Вони і досі борються за її незалежність і за те, щоб їх не відібрали від матусі.

Це побачив Бог, спустився на землю, щоб об'єднати і примирити народи. Він сказав: «Земля для всіх одна, а на землі потрібен мир, любов і злагода поміж усіма людьми».

Полегшено зітхнула матінка – Україна: на землю прийшов довгоочікуваний мир.

4. На жаль, так сталося в Україні, що на сході проходить неоголошена війна. Ми повинні захищати сьогодні нашу єдність держави, її територію та кордони, її незалежність, щоб ми мали свою Батьківщину.

Ми повинні допомагати своїм воїнам, які гинуть від кулі ворога, захищаючи нас і нашу Україну. Мужні, відважні, хоробрі, безстрашні. Це вони, воїни АТО, залишили свої домівки, своїх дружин, дітей, матерів. Взяли в руки автомати і пішли захищати нашу рідну землю. Пішли, щоб ми з вами могли спати спокійно, щоб ми училися в школах, щоб дзвенів знову і знову щасливий дитячий сміх, щоб матері ніколи-ніколи не втрачали своїх дітей, щоб снаряди не руйнували будинків, шкіл, а на спортивних майданчиках не гинули діти.

5. - Хто ж вони, мужні герої?

Це наші батьки, брати, сестри, навіть діди, які так палко люблять свою Батьківщину, що заради щастя інших не шкодують свого життя, ідуть у бій і на смерть.

- Як можна назвати таких бійців? Це дійсно справжні патріоти, які свято вірять у щасливе майбутнє України.

- Кого з таких героїв ви знаєте? (Розповідь дітей про героїв АТО)

1) Павло Чорний з Миколаєва, десантник 79-ї аеромобільної бригади став героєм. Одного разу вночі під час бою з сепаратистами ДНР йому осколком пошкодило праве око. Закривши рукою витікаюче око, він продовжував стріляти по ворогу. А потім пробрався до підбитого автомобіля, в якому були поранені чотири його товариші. Чорний самостійно витягнув звідти поранених бійців і супроводжував їх всю дорогу до шпиталю. Свідомість він втратив тільки там. 20-го червня Президент вручив Павлу орден за мужність III ступеня. Зараз у нього замість правого ока стоїть тимчасовий протез, а новий, більш якісний, йому поставлять у Франції.

2) Вірменин Артем Нікогосян, легендарний лікар – хірург. Приїхав з Сибіру в Україну. «Я знав, що в Україні я потрібен більше, чим в Росії», - говорив сам Нікогосян.

Він організував бригаду швидкої допомоги з трьох чоловік: медсестра Олена, водій Ілля і він. Німецьким реанімобілем регулярно виїжджає в найбільш гарячі точки АТО, рятуючи тяжко поранених українських солдатів.

3) Тетяна Ричкова, 35-літня тендітна жителька Дніпропетровська, збирає гроші для армії, а потім самостійно розвозить продукти, ліки, одяг бійцям АТО.

Продала власну дачу і за 6 тисяч доларів забезпечила всім необхідним 300 бійців. Тепер самостійно на власному старенькому автомобілі передає допомогу в зону АТО.

4) Тарас Синюк, підполковник, командир першого аеромобільного батальйону 95-ї аеромобільної бригади. Родом з Коломиї, що в Івано-Франківській області.

Коли його підрозділ потрапив у засідку, ціною свого життя врятував своїх підлеглих бійців. Синюку посмертно присвоєно звання Героя України.

6. Прошу встати і вшанувати загиблих героїв хвилиною мовчання. (Метроном).

Ми завжди будемо пам'ятати борців за єдність та незалежність України.

Ми гордимися нашими бійцями, бажаємо їм терпіння, мужності, здоров'я і щоб вони якнайскоріше поверталися живими і здоровими до своїх родин.

Прошу запалити свічки і помолитися за наших бійців.

Діти запалюють свічки,, звучить пісня «Молитва за солдата»

7. - Зараз, як ніколи, наша армія потребує допомоги від нас, і не тільки матеріальної, а й моральної.

Воїни повинні знати, що ми їх любимо, про них пам'ятаємо, підтримуємо і допомагаємо. Крім збору теплих речей, грошей, медикаментів на підтримку солдатів, ми написали їм листи і намалювали малюнки.

Послухайте листи від дітей нашого класу, які западають у саму душу, від яких перехоплює подих.

А це лист дівчинки-переселенки зі Сходу.

«Здрастуй, солдате! Пише тобі дівчинка 10 років з міста Вишневе. Але справжня моя домівка в місті, яке заповнили загарбники. У Вишневому мені дуже подобається. Тут живуть дуже добрі, чуйні люди. Але я так сильно сумую за домівкою, рідними, друзями. Як би не було добре мені на новому місці, але все одно часточка моєї душі залишилась там. Завдяки тобі, солдате, я знаходжусь у місці, де не літають бойові літаки, не стріляють з гармат і т.д., бо ти міцно укріпив рубежі, щоб мені, іншим дітям, людям похилого віку спокійно спалось ночами. Ти хоробро відбиваєш атаки ворога! Мені дуже сумно від того, що тобі там дуже холодно, не завжди є час поїсти і поспати, і це - жахливо. Я маю надію, що мій лист, який написаний з любов'ю і подякою до тебе, хоч трішки зігріє твоє серце і додасть наснаги до перемоги!»

8. - Ми гордимися нашими бійцями і бажаємо їм терпіння, мужності, здоров'я, а головне – щоб вони якнайскоріше повернулися живими і здоровими до своїх родин.

Звучить пісня «Повертайся живим»

9. Наших захисників підтримують зараз і композитори, і співаки, і поети, які пишуть вірші й пісні про сьогоднішні події.

Учні нашого класу теж спробували написати вірші. Ось деякі з них

Діти зачитують власні вірші.

Україна – це моя країна!

У неї мова солов'їна,

Барвисті квіти у саду –

Туди я з мамою іду.

Іду, тремчу, боюсь дивитись –

На рідну землю оглядітись,

Бо мирне сонце хмара вкрила –

Страждає Україна мила.

Та мир і спокій завжди буде,

Тут роботяці живуть люди,

*Тут люблять неньку-Батьківщину
Свою рідненьку Україну!*

*Україна – це степи і гори,
Україна – це Чорне море.
Україна – це край багатий,
Україна – це мама й тато.
За Україну я помолюся,
Щоб мир на землю нашу вернувся.
Нехай не гинуть наші солдати,
Нехай не плаче старенька мати.
Хай сонце мирне на небі світить,
Нехай зростають щасливі діти.
Моя квітуха рідна Україно!
Я так тебе чарівну люблю.
Ти у світі для мене єдина.
За тебе Господа молю!
Ти сьогодні розтерзана війнами,
Гинуть краці твої сини.
Але вірю я, Україно,
Що воскреснеш із попелу ти.*

*Полетиш до сонця лелекою,
Відбудуєш втрачений рай.
Будуть разом простори смерекові
І спекотний шахтарський край.
Я – українка і цим я пишаюсь!
Живи, Україно, живи для краси.
Я серцем маленьким своїм присягаюсь
В любові і вірності на всі часи!*

*Добра, гарна Україна,
Наша щира Батьківщина.
Всі нас знають й поважають
І як тільки завітають,
В Україні жить бажають.
Її мова неповторна,
Краєвиди - серцю рідні.
Збережімо Україну!
Її мову, казку, пісню,
Її звичаї чудові,
Її дух козацький, вільний!*

10. – Давайте кожного дня молитися за Україну. Щоб уже, нарешті, настав мир і спокій, щоб більше не проливалася кров синів України.

Любіть і бережіть Україну, бережіть себе.

- Слава Україні!

- Героям слава!

Усі разом виконують пісню «Войны света»

Перевірки знань і практичних навиків учнів з діагностики роботи двигуна автомобіля, виявлення несправностей та їх усунення

Методична розробка блок - схем

**Зубрицький Олександр
Володимирович**

Викладач предметів професійно - теоретичної підготовки

Спеціаліст вищої категорії

Для підтримки автомобілів в технічно справному стані і належного зовнішнього вигляду «Положенням про технічне обслуговування та ремонт рухомого складу автомобільного транспорту» встановлюється планово-попереджувальна система технічного обслуговування. Технічне обслуговування являється профілактичним заходом, який проводиться в примусовому плановому порядку через певний пробіг автомобіля. За періодичністю переліку виконуваних робіт і трудових затрат технічне обслуговування ділиться на ЩТО (Щоденне), перше (ТО-1), Друге (ТО-2), і сезонне (СО).

Крім цього при технічному обслуговуванні виконуються різні ремонтні роботи для усунення несправностей, що виникають під час експлуатації. Ці ремонтні роботи бувають різними за складом і виконуються шляхом заміни несправних деталей, вузлів і агрегатів на справні.

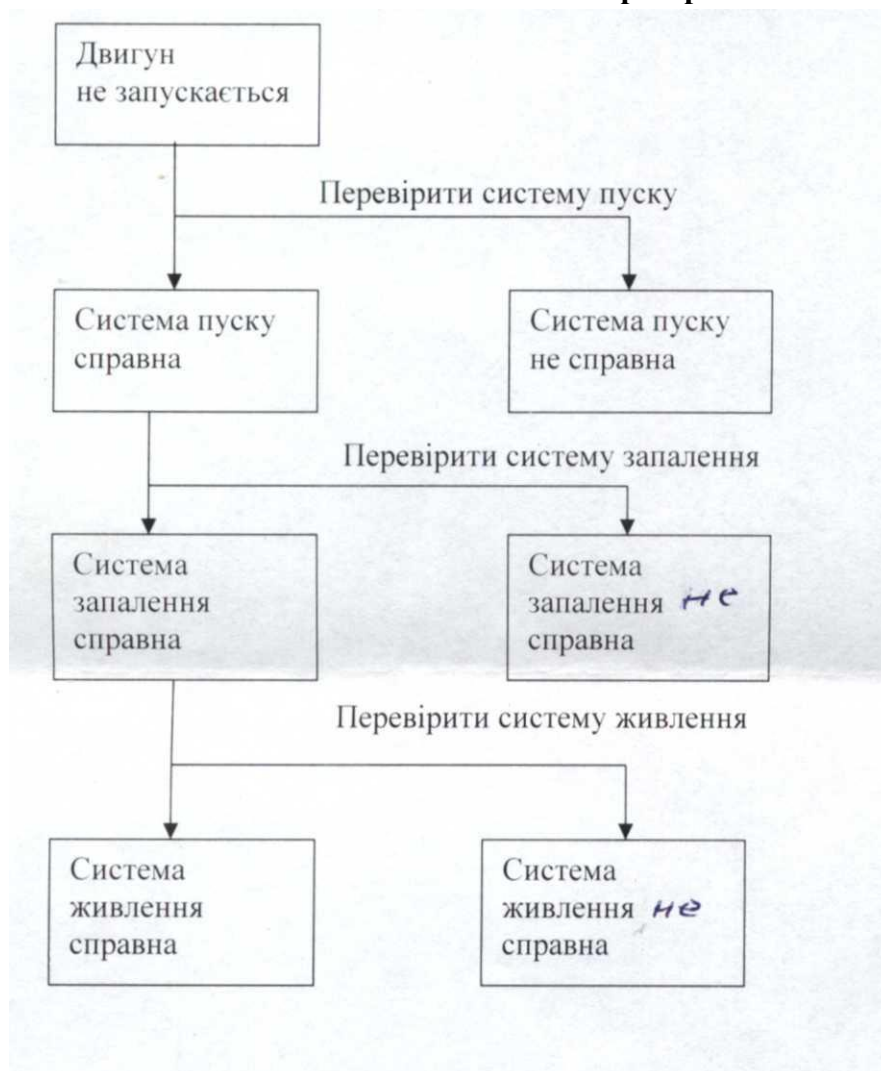
Всі види технічного обслуговування і ремонту як правило проводяться на автотранспортних підприємствах. Але при виконанні всього комплексу робіт технічного обслуговування автомобіля в дорозі можуть виникнути випадкові несправності, які необхідно усунути негайно. Так, можуть виникнути і несправності двигуна, трансмісії ходової частини, системи управління, електрообладнання. Щоб максимально попереджувати виникнення несправностей в дорозі необхідно перед виїздом на лінію перевірити роботу всіх систем і механізмів автомобіля. Ознаками несправностей в двигуні автомобіля частіше бувають: двигун не запускається, працює з перебоями, різко зупиняється, або не розвиває потужність.

Ця методична розробка дає можливість швидко за схемами знайти несправність системи пуску, систему запалення, системи живлення двигуна, причини і способи їх усунення. Методична розробка дає також можливість поопераційно перевірити знання і практичні навички учнів при виявленні несправностей двигуна та їх усунення, проводити конкурси серед учнів.

Поопераційна перевірка роботи автомобіля, виявлення несправностей та їх усунення.

1. Загальна перевірка роботи двигуна.

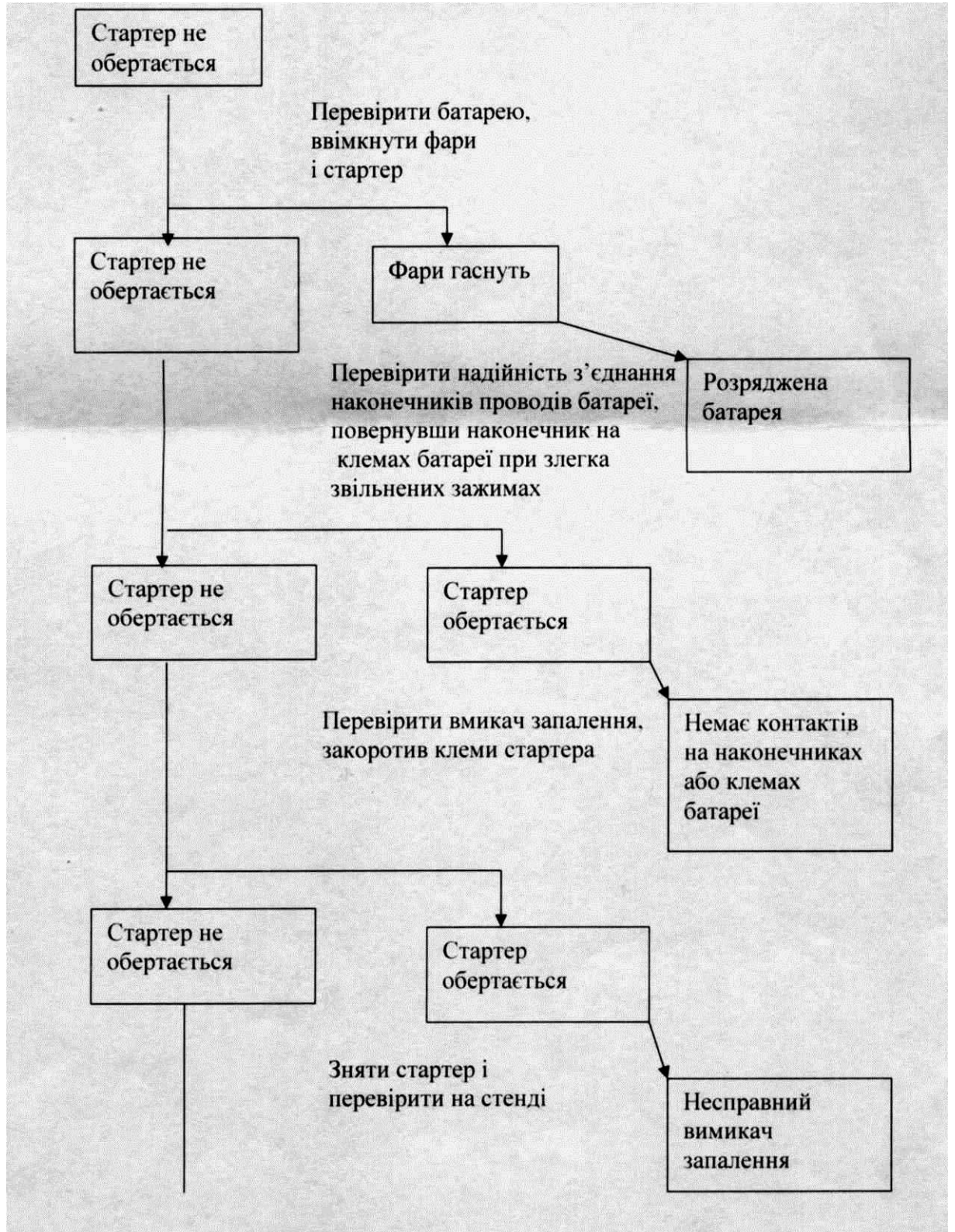
Загальна схема перевірки

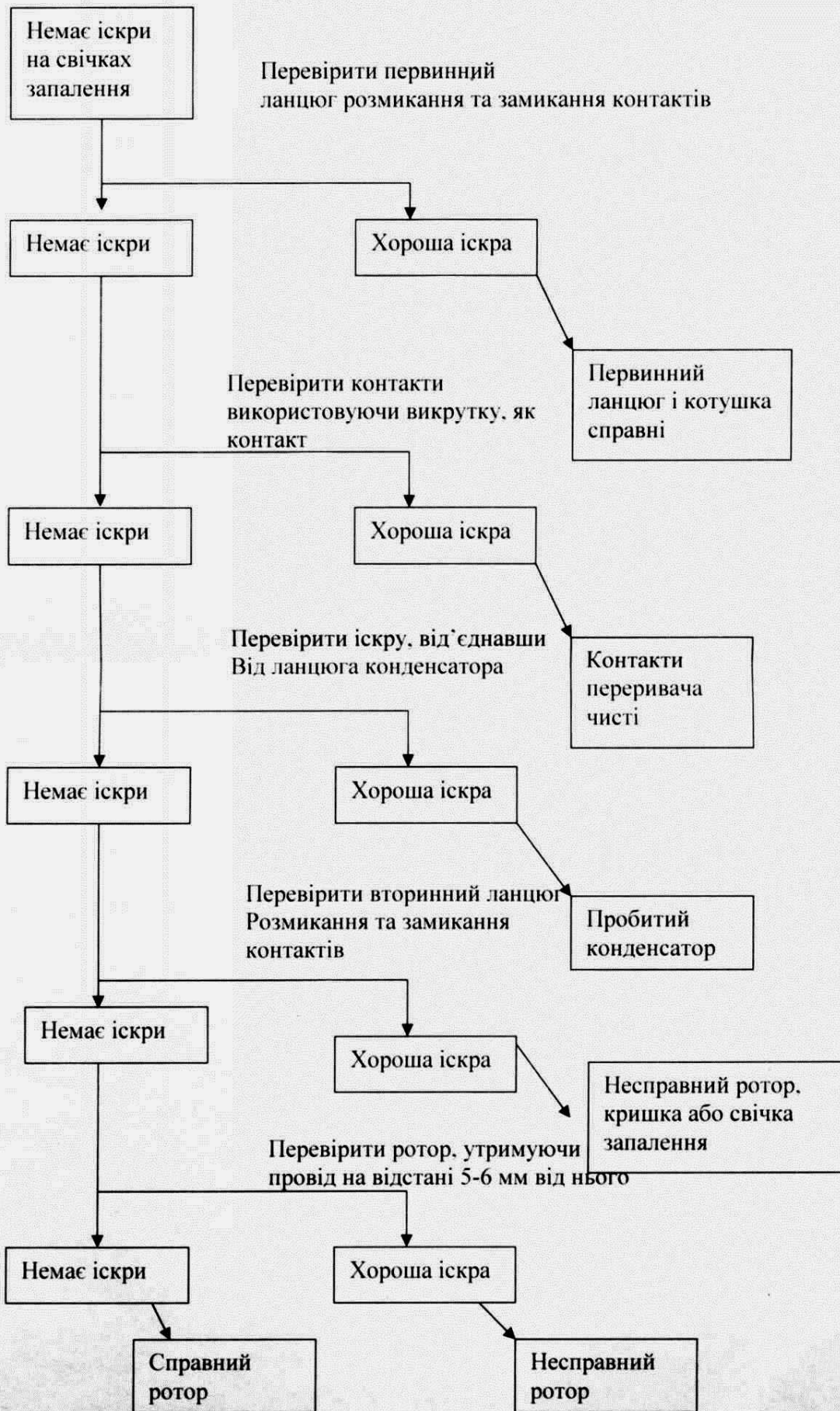
Оцінювання

1. Перевірка системи пуску - 5 балів.
2. Перевірка системи запалення та усунення несправностей - 15 балів.
3. Перевірка системи живлення виявлення та усунення несправностей 15 балів.

Схема перевірки системи пуску

Схема перевірки системи запалення

Схема перевірки системи живлення

Бали для оцінювання

1. Перевірка системи пуску:

Перевірити батарею, включити фари і стартер «+» або «-» - 2 бали.

Перевірити надійність з'єднання наконечників, проводів батареї, перевірити наконечники на клеммах батареї, легенько звільняючи зажими «+» або «-» - 1,5 бала.

Перевірити вмикач запалення, закоротивши клеми стартера «+» або «-» - 1,5 бала.

2. Перевірка системи запалення, виявлення неполадок, їх усунення.

Перевірити первинний ланцюг розмикання та замикання контактів. При виявленні неполадок, їх усунення - «+» або «-» 3 бала.

Перевірити контакти, використовуючи викрутку, як контакт. При виявленні неполадок, їх усунення - «+» або «-» 3 бала.

Перевірити контакти, від'єднавши з'єднання від ланцюга конденсатора. При виявленні неполадок, їх усунення - «+» або «-» 3 бала.

Перевірити вторинний ланцюг, роз'єднуючи контакти. При виявленні неполадок, їх усунення - «+» або «-» 3 бала.

Перевірити ротор, притримуючи провід на відстані 5-6 мм від нього. При виявленні неполадок, їх усунення - «+» або «-» 3 бала.

3. Перевірка системи живлення, виявлення неполадок та їх усунення.

Перевірити бензонасос. Виявлення неполадок, їх усунення - «+» або «-» 7,5 бала.

Перевірити трубопровід. Виявлення неполадок, їх усунення - «+» або «-» 7,5 бала.